

UNIVERZITA KARLOVA

Fakulta tělesné výchovy a sportu

**Kariéra po kariéře profesionálních basketbalistek v kontextu českého
basketbalového prostředí**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce:

Ing. Mgr. Michaela Kaprálková, M.A.

Vypracovala:

Bc. Anna Hrabětová

Poděbrady, 2023

Prohlašuji, že jsem závěrečnou diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Poděbradech, dne

.....

Anna Hrabětová

Evidenční list

Souhlasím se zapůjčením své diplomové práce ke studijním účelům. Uživatel svým podpisem stvrzuje, že tuto diplomovou práci použil ke studiu a prohlašuje, že ji uvede mezi použitými prameny.

Jméno a příjmení:

Fakulta / katedra:

Datum vypůjčení:

Podpis:

Poděkování:

Ráda bych tímto způsobem vyjádřila svůj dík Ing. Mgr. Michaelé Kaprálkové, M.A., která mi poskytla pomoc a cenné rady od fáze výběru a uchopení tématu až po finální dokončení práce. Zároveň z celého srdce děkuji své rodině za podporu, pochopení a chození po špičkách těsně před odevzdáním práce.

ABSTRAKT

Název: Kariéra po kariéře profesionálních basketbalistek v kontextu českého basketbalového prostředí

Cíle: Cílem diplomové práce je zjistit, jak již bývalé české profesionální basketbalistky prožívaly proces integrace do běžného života, faktory, které se do něj promítly, zdali byl proces de facto úspěšný, či se stále zcela neukončil, a pokusit se najít možnosti potenciálního usnadnění v období před, nebo během procesu ze strany jich samotných, stejně jako ze strany klubů, popř. zastřešujících organizací.

Metody: V rámci diplomové práce je použita metoda kvalitativního výzkumu dat za pomoci polostrukturovaného rozhovoru se šesti bývalými profesionálními basketbalistkami. Získaná data jsou následně interpretována a porovnána.

Výsledky: Proces přechodu z profesionálního basketbalu do běžného života byl úspěšný u pěti respondentek a u jedné úspěšný nebyl, respektive se stále neukončil. Navzdory faktu, že se jedná o vysoce individuální problematiku, z výzkumu vyplývá, že pro usnadnění přechodu ze strany hráček je ideální při kariéře vystudovat a alespoň částečně načerpat, pakliže je to časově možné, pracovní zkušenosti, byť jen na částečný úvazek. Velkou roli hraje i formování a ovlivňování rodinou již od mládí, vnitřní nastavení a priority. Signifikantní vliv mají podle výzkumu i zranění absolvovaná v mládí, jelikož připomínají pomíjivost sportovní kariéry, která může z minuty na minutu skončit, a sportovkyně následně myslí spíše na zadní vrátka.

Výzkum dále odhalil nedostatečné nebo žádné povědomí o organizacích nebo projektech, které s integrací sportovce do běžného života pomáhají, či značnou skepsi k jejich fungování. Zároveň respondentky nikdy nebyly žádným způsobem ze strany klubu nebo zastřešující organizace na konec kariéry připravovány.

Klíčová slova: ženský basketbal, konec profesionální kariéry, životní adaptace, good governance, genderová problematika, přechod ze sportu

ABSTRACT

Title: Post-Career Transition of Female Professional Basketball Players in the Context of the Czech Basketball Environment

Objectives: The aim of the thesis is to find out how former Czech female professional basketball players experienced the process of integration into mainstream life, the factors that influenced it, whether the process was de facto successful or still not completely finished, and to try to find the possibilities of potential facilitations in the period before or during the process by themselves, as well as by clubs or umbrella organizations.

Methods: The thesis applies a qualitative data research method using semi-structured interviews with six former professional basketball players. The collected data is then interpreted and compared.

Results: The process of transition from professional basketball to everyday life was successful for five respondents and for one respondent it was not successful or still not completed. Despite the fact that this is a highly individual issue, the research shows that in order to facilitate the transition on the part of female players, it is ideal to study during their careers and, if time permits, to gain at least some work experience, even if only part-time. Family shaping and influence from a young age, internal settings and priorities also play a major role. According to research, injuries experienced in youth also have a significant impact, as they remind us of the transience of a sporting career, which can end from one minute to the next, and female athletes subsequently think more about the back door.

The research also revealed little or no awareness of, or considerable scepticism about, organisations or projects that help with the integration of athletes into everyday life. At the same time, the respondents had never been prepared in any way by a club or umbrella organisation for the end of their career.

Keywords: women basketball, end of professional career, life adjustment, good governance, gender issues, transition from sport

OBSAH

1. ÚVOD	8
2. TEORETICKÁ VÝCHODISKA	10
2.1. Vývoj profesionálního basketbalu	11
2.1.1. Vymezení pojmu profesionální basketbalista/tka	11
2.1.2. Historie mužského basketbalu	12
2.1.3. Historie ženského basketbalu.....	13
2.2. Konec profesionální sportovní kariéry.....	17
2.2.1. Důvody konce kariéry	17
2.2.2. Teoretické modely konce sportovní kariéry	18
2.2.3. Nová perspektiva a přechodové modely.....	23
2.2.4. Nejnovější přístupy.....	28
2.2.5. Prevenční a intervenční nástroje	29
2.3. Dobré vládnutí (Good Governance)	32
2.3.1. Vývoj konceptu dobrého vládnutí.....	32
2.3.2. Vymezení konceptu dobrého vládnutí.....	32
2.3.3. Principy.....	33
2.3.4. Good Governance ve sportu.....	35
3. CÍL PRÁCE	38
4. METODIKA	39
4.1. Základní a výzkumný soubor	39
4.2. Metody sběru dat	40
4.2.1. Definování klíčových oblastí a témat pro polostrukturovaný rozhovor	40
4.3. Sběr dat.....	42
4.4. Vyhodnocení dat.....	43
4.5. Etické aspekty práce	43
5. VÝSLEDKY	44
6. DISKUZE	61
7. ZÁVĚRY	67
SEZNAM LITERATURY	69
SEZNAM OBRÁZKŮ, SCHÉMÁT A TABULEK.....	75
SEZNAM PŘÍLOH	76

1. ÚVOD

Slovy klasika všechno jednou končí, aby něco nového, možná krásnějšího a lepšího mohlo začít. Končí školní léta, končí dovolené, končí oblíbené seriály, končí vztahy, či funkční období. Končí i kariéra. Konkrétně tento konec čeká na každého. Někteří do něj dychtivě odpočítávají dny, pro jiné je to nepředstavitelný moment přepisující dějovou linku jejich života. Mimo části lidstva, která je s tímto faktem sžítá a nijak výrazně ji neprožívá, se na scéně objevuje ještě jedna specifická skupina, pro kterou tento životní přerod představuje možná nejtěžší zkouška a s tou částí úvodní věty, ve které se hovoří o případném novém krásnějším a lepším začátku, tak úplně nemusí souhlasit – vrcholoví sportovci.

Nehledě na to, o jaký sport se jedná, profesionální kariéra v naprosté většině případů vyžaduje bezpodmínečné oddání danému sportu od útlého věku, kdy jdou zkrátka ostatní věci stranou. Ranní trénink, trocha školy, po poledni posilovna a večerní trénink. Možná povědomé schéma pro studenty, kteří dosáhnou na individuální případně jinak uzpůsobený studijní plán. Zásadním okamžikem kariéry je přechod do seniorských kategorií, kdy už bývá jasnější, zdali má daný sportovec na to dosáhnout ono sportovního vrcholu. Pochopitelně za předpokladu, že se nejedná o zázračný talent, kdy je budoucnost nalinkovaná takřka od začátku. Přechod do seniorských kategorií časově koreluje s dobou ukončení středoškolského vzdělání, kdy povětšinou nastává situace, ve které si jedinec (případně jedinec s rodiči) poprvé musí odpovědět na onu zásadní otázku: A co teď? Vsadit všechno na jednu kartu, dát sportu úplně všechno, risknout to a odsunout záležitosti „normálního“ života až na potom, kdy ono „potom“ je až v dálné budoucnosti? Nebo na dálnou budoucnost myslet už teď?

Svět velkých možností, televizních kamer, peněz či slávy pro mladého sportovce představuje pomyslnou past, která při nevhodně nastavené životní strategii může právě ve vzdálené budoucnosti, před odchodem do sportovního důchodu sklapnout. V tuto chvíli sportovec stojí před osudnou, „starou známou“ otázkou: A co teď? Do výsledku přitom promlouvá celá řada faktorů a proměnných, které se v průběhu sportovcova života skládají do výsledné odpovědi.

Z výše zmíněných faktorů lze uvést směřování dítěte rodiči zejména v rané fázi sportovní kariéry, sportovní trenéry, sportovní i mimosportovní vzory, jedná se samozřejmě i o osobnost jedince, jím nastavené životní priority a přemýšlení v širších souvislostech. Co do skutečnosti, jaké bude směřování sportovce po odchodu do „sportovního důchodu“, promlouvá stejně důležitým hlasem, je hledisko zaměstnavatele, tedy sportovního klubu, potenciálně zastřešující organizace.

Z hlediska ekonomického je samozřejmé, že sportovec má pro klub největší přínos, když je produktivní, dává góly, body, nebo boří rekordy. Když ale kariéra skončí, vlivem věku, vážného zranění, syndromu vyhoření nebo podobně, kluby v naprosté většině případů poděkují za služby a rozloučí se. Co má pak ale dělat jedinec, který zasvětil svůj nejproduktivnější věk právě například danému klubu, dennodenně dřel na tréninku, neexistovalo pro něj nic jiného, pak ve 30 přišlo vážné zranění vlivem nasčítaného přetrénování a sportovec neví co dál, protože jediné, co umí, je, za extrémní situace, právě ten jeho sport? Má tedy klub, který už tak vynakládá za hráče velké peníze, zajímat, co bude s jeho již bývalým hráčem dál, když si nenechal žádná zadní vrátka?

Kluby by ke sportovci neměly přistupovat jako ke stroji na výkon, kterému když odzvoní produktivní léta, upadne na pomyslném odkladišti v zapomnění a bude nahrazen novým výkonným modelem. Na druhou stranu by samotní sportovci měli uvažovat o životě po kariéře, a to pochopitelně dříve, než když je konec reálně za dveřmi. V době jejich odchodu do „sportovní penze“ mají teoreticky totiž jejich vrstevníci ukončené vysokoškolské vzdělání a mohou se opřít, byť možná o skromná, léta praxe. Sportovci mohou disponovat rekordy, medailemi, uchvacujícími osobními statistikami, nicméně tyto kolonky zaměstnavatele v reálném světě až tolik uchvátit nemusí. Á propos, vrcholový sportovec automaticky neznamená dobrý trenér nebo sportovní manažer. Á propos zadruhé, situace u žen je ještě specifičtější.

2. TEORETICKÁ VÝCHODISKA

Základním stavebním kamenem této práce je důkladná rešerše dostupné literatury a jiných relevantních zdrojů, která poskytne teoretický rámec pro snadnější porozumění řešené problematice, a zároveň z ní vyplynou další témata, jež může doplnit praktická část práce.

Teoretická část je rozdělena na tři tematické celky – historie profesionálního basketbalu obecně a následně se zaměřením na Českou republiku (potažmo jiné historické státní útvary na tomto území), konec profesionální sportovní kariéry a koncept dobrého vládnutí (Good Governance).

Tyto tři celky rozebírají podstatné záležitosti navzájem propojené a pevně spjaté s ukončováním sportovní kariéry a ve výsledku utváří komplexní obraz zasazený do specifického prostředí. Na problematiku post-sportovní kariéry českých basketbalistek je tedy nazíráno v kontextu toho, jak se basketbal jako profesionální sport etabloval, jaká byla situace na českém území, stejně tak bere v potaz náležitosti samotného ukončení/ukončování sportovní kariéry a pracuje i se stranou zaměstnavatelů – klubů reprezentovanou ve sportu poměrně novým a stále ne hojně využívaným konceptem dobrého vládnutí.

2.1. Vývoj profesionálního basketbalu

2.1.1. Vymezení pojmu profesionální basketbalista/tka

Jelikož pro práci jsou ústředními subjekty bývalé profesionální basketbalistky, je na místě tento pojem, jemu mužský ekvivalent, respektive slovo nadřazené – profesionální sportovec, neboť se jednotlivé sporty v kontextu profesionalismu neodlišují, vymezit. V tomto případě tato práce hned v úvodu teoretické části naráží na neucelenost české legislativy, ve které absentuje jednotná definice profesionálního sportovce, a je nutné na tuto problematiku nahlížet prizmatem obecných právních předpisů.

Na tento nedostatek znovu upozornila v relativně nedávné době pandemie COVIDU-19, jak poznamenává článek Národní sportovní agentury (2021), jelikož v určité fázi pandemie bylo sportování umožněno pouze profesionálním sportovcům a tato výjimka byla následně obcházena v podobě pofidérního uzavírání profesionálních smluv se sportovci, kteří ji předtím neměli. Stejný článek tedy přichází na základě převažujících názorů odborníků v pracovněprávní oblasti s definicí profesionálního sportovce jakožto „*fyzické osoby, jejíž primární příjem plyne z uplatnění provozování sportovní činnosti, která je hlavním předmětem jejího zájmu a (zpravidla) obživy, a která v návaznosti na ujednání se sportovním klubem nemůže poskytovat své (sportovní) služby ostatním klubům.*“

Tato definice částečně vystihuje skutkovou podstatu věci, nicméně blíže nspecifikuje formu vztahu mezi sportovním klubem a profesionálním sportovcem čili optikou Zákoníku práce při standardním zaměstnaneckém poměru, anebo Občanského zákoníku ve smyslu sportovce jakožto osoby samostatně výdělečně činné.

Pro potřeby této práce je však definice zmiňovaná Národní sportovní agenturou dostačující, jelikož podstatné je, aby byl profesionální sportovec (analogicky profesionální basketbalistka) finančně odměňován za provozování sportovní činnosti, jež je hlavním předmětem jeho zájmu a jedná se o jeho primární příjem, bez ohledu formu vztahu mezi ním a klubem.

2.1.2. Historie mužského basketbalu

Svět

I když se práce soustředí na zástupkyně ženského pohlaví, pro lepší představu je nastíněna i historická situace u mužů, aby vyniklo, jakým výzvám ženský basketbal čelil a jak se lišila dějová linka.

Pro basketbal jako takový je stěžejním rok 1891, kdy byl profesor kanadského původu James Naismith požádán, aby pro studenty vymyslel kolektivní hru, která by je zabavila v době nepříznivého počasí (Dobry, Velenský, 1987). Ten tedy jednoho prosincového dne pověsil na zábradlí balkonu tělocvičny sportovní školy Křesťanské asociace mladých mužů (YMCA) koše na broskve a následně se do jednoho z nich hodem fotbalovým míčem trefil. Tímto momentem dal za vznik jednomu z nejoblíbenějších kolektivních sportů na světě, který postupem času prošel pochopitelně řadou změn co do úprav pravidel či potřebného vybavení. YMCA se následně zásadně zasloužila o rozšíření basketbalu po celých Spojených státech, Kanadě i do zbytku světa.

Hraní basketbalu za úplatu započalo podle Smitha (1998) již na konci 19. století, roku 1896, v USA, konkrétně u týmu z Trentonu v New Jersey, a to sice ze snahy nějakým způsobem obejít nařízení oficiálních představitelů YMCA o zkrácení hrací doby, jelikož basketbal se stal bleskově velmi populárním, vznikalo více a více amatérských týmů a ostatní sporty a aktivity byly upozaděny, což se nelíbilo dlouhodobým členům. Řešení týmu z Trentonu tkvělo v pronájmu tamní zbrojnice, její úpravě pro basketbalové účely a následnému vybírání vstupného při zápasech, aby byly pokryty výdaje. Smith (1998) podotýká, že se tento krok stal natolik úspěšným, že se podařilo přilákat dostatek diváku, že byly pokryty režijní náklady a zároveň část zbyla, tudíž byla každému hráči vyplacena finanční odměna ve výši 15 dolarů.

Finanční odměny na pravidelné bázi spojuje Smith (1998) se zakládáním prvních profesionálních lig kolem přelomu století, které fungovaly regionálně, a, co do hráčské politiky, měly zajímavý, leč matoucí a nebezpečný charakter. Týmy totiž v základu hrály se dvěma až třemi vlastními hráči doplněnými několika „externími“ hvězdami. Tento princip tak umožňoval lepším hráčům vybírat lukrativnější finanční nabídky a zároveň nastupovat ve stejné době za vícero týmů, což vedlo k nelibosti zejména v řadách fanoušků, kteří tak ztráceli loajalitu (Smith, 1998).

Basketbal se dále stával více a více populárním, vznikalo mnoho lig, konaly se turnaje (např. Světový profesionální basketbalový turnaj) a vše vygradovalo vznikem nejslavnější soutěže na světě NBA, založené ve Spojených státech v roce 1949 sloučením dvou konkurenčních organizací, National Basketball League (založené v roce 1937) a Basketball Association of America (založené v roce 1946) (britannica.com, 2023).

2.1.3. Historie ženského basketbalu

Svět

Historie ženského basketbalu se od toho mužského v mnohém liší, byť v něčem je velmi podobná. Moment, kdy i ženy začaly házet míčem do různých verzí „košů“, na sebe od onoho významného okamžiku, při kterém James Naismith s nadsázkou řečeno spustil na americkém kontinentě basketbalovou mánii, nenechal dlouho čekat a stalo se tak roku 1892, necelý rok po uvedení. Jako pomyslná matka zakladatelka ženského basketbalu je známá Sarah Berensonová, jež zavedla tuto hru na Smithově univerzitě pro své studentky tělesné výchovy.

Sarah Berensová nicméně tehdy s uvedením basketbalu pro ženy vcelku riskovala, neboť viktoriánská kultura 19. století zdůrazňovala křehkost žen a jejich úlohu v domácnosti potažmo ve společnosti a zainteresované okolí vyjadřovalo obavy, že ženy budou trpět „nervovou únavou“, pokud pro ně budou hry příliš namáhavé. Aby alespoň minimálně eliminovala pochybnosti, představila Berensová basketbal s upravenými pravidly i podmínkami, aby byly pro tehdejší společnost jednodušší a přijatelnější (např. zvýšila počet hráček na devět v jednom týmu a hřiště rozdělila na tři oblasti) (Jenkins, 1997). Basketbal podle Berensové se rychle rozšířil po celé zemi prostřednictvím YMCA a ženských vysokých škol, kde vzdělané ženy ze středních vrstev následovaly převládající trend v mužském prostředí (Grundy a Shackelford, 2005). Myerscough (1995) k představení ženského basketbalu doplňuje, že pro muže byl basketbal určen jako halový doplněk ke stávajícím kolektivním sportům (baseball, fotbal), nicméně v ženském světě se basketbal stal prvním ženským kolektivním sportem, který předčil například volejbal nebo hokej.

K náznakům basketbalu na profesionální úrovni vedla oproti mužskému podání dlouhá a strastiplná cesta.

Z dostupných zdrojů vyplývá, že hraní ženského basketbalu s puncem „profesionálnosti“ začíná až v poslední třetině 20. století s jedním z prvních pokusů o profesionální ligu s názvem

WBL (Women's Basketball League), u jejíhož zrodu stál Bill Byrne. WBL se hrála tři sezóny, nicméně finanční problémy, špatný marketing a zrušení americké účasti na Letních olympijských hrách 1980 vážně ovlivnily životaschopnost ligy a ta se na konci své třetí sezóny v roce 1981 rozpadla (Athletes Unlimited, 2023). Dle stejného zdroje i další pokusy o vytvoření ženské profesionální ligy (National Women's Basketball Association (NWBA) a Liberty Basketball Association (LBA) skončily neúspěchem. V roce 1984 zkusil Byrne posílen o všudypřítomnou euforii z historicky prvního opanování basketbalovými reprezentantkami USA letních olympijských her v Los Angeles štěstí ještě jednou, nicméně ani tehdy to nevyšlo.

Potřeba existence stabilní profesionální ligy však byla notná a směřovala k jednomu – vzniku profesionální letní ligy Ženské basketbalové asociace (WBA) roku 1992, která připravila díky kvalitnímu fungování půdu pro věhlasnou WNBA (Rucker, 2021). Ve stejném období vznikla i ABL (American Basketball League), která WBA de facto nekonkurovala, jelikož se hrála v zimě. Významným rozdílem, který později promluvil do konce ABL, byl však ten, že WNBA byla oficiálně podporována Davidem Sternem a NBA (Rucker, 2021), zatímco ABL nikoliv, a ačkoliv ABL přinejmenším zpočátku nabízela kvalitnější podívanou díky účasti většiny hráček z ženského národního týmu USA, a také vyšší platy, silnější finanční zdroje WNBA posílené marketingovou mašinérií NBA v dlouhodobějším horizontu nebyla schopna překonat.

Růst ženského profesionálního basketbalu podpořilo větší mediální pokrytí, sponzorské příspěvky firem a větší uznání hodnoty tohoto sportu. Podpořilo ho také neúnavné úsilí zastánců rovnosti žen a mužů ve sportu, kteří bojují za rovné příležitosti, lepší zdroje a lepší podmínky pro basketbalistky.

Z výše zmíněného je tedy patrné, že ženský profesionální basketbal se oficiálně etabluje až od poslední třetiny 20. století, což je oproti mužskému, který vykazuje známky profesionálnosti již od přelomu 19. a 20. století, významná časová propast, která je však k měnící se úloze a postavení žen ve společnosti pochopitelná. Je nutné podotknout, že literatura pojednávající o hraní basketbalu za úplatu v ženském podání je oproti mužům velmi skromná, a zdali se již dříve vyskytovali náznaky finančního ohodnocení sportovních výkonů zůstává předmětem hlubšího zkoumání.

Celkově lze říci, že historie ženského profesionálního basketbalu odráží cestu růstu, překonávání problémů a zlepšování postavení tohoto sportu. Obětavost a úspěchy hráček, trenérů, funkcionářů a oslovování fanoušků sehráli klíčovou roli při utváření současného prostředí ženského basketbalu.

V českých zemích

Počátek ženského basketbalu na soutěžní úrovni v českých zemích zasazují Legrand a Rat (2002) do sezóny 1932/1933, přičemž na prvních příčkách se umístily týmy (od prvního místa) VBVS (Volejbalový a basketbalový vysokoškolský sport) Praha, následován UNCAS a Strakova akademie Praha. Oproti tomu na mezinárodní scéně se ženská reprezentace, jak uvádí Najbrt in Krajcigr (2020), představila poprvé již roku 1923, kdy se však jednalo spíše o improvizovaný zápas, jelikož se ho neúčastnila ženská basketbalová reprezentace, nýbrž házenkářská, a to z důvodu propagace házené na ženských hrách v Monte Carlu, přičemž házenkářky musely hrát i basketbal. Všechny zápasy nepřekvapivě prohrály. K další mezinárodní konfrontaci, nyní již v režii regulérního ženského reprezentačního družstva, došlo v rámci prvního ženského neoficiálního mistrovství Evropy, které v roce 1930 zorganizovala Mezinárodní sportovní federace žen (Krajcigr, 2020).

Krajcigr (2020) dále uvádí, že v období protektorátu se hrála ne zcela překvapivě pouze domácí soutěž bez mezinárodních konfrontací, nicméně i díky tomu, a sportu celkově, měli lidé v této nelehké době možnost se socializovat a vybit frustraci z nastalé politické situace. Dle stejného autora se společnost po konci 2. světové války začala pomalu vzpamatovávat, obnovila se i mezinárodní utkání a ženská reprezentace začala sklízet úspěchy, které vygradovaly průlomovým rokem 1950, ve kterém reprezentace přivezla třetí místo z II. mistrovství Evropy konaného v maďarské Budapešti, a hned o dva roky později vystoupala ještě o stupeň výš. Tím se reprezentace zařadila mezi pravidelné účastníky evropských šampionátů, kde nebyla jen do počtu, a do rozdělení Československa přidala ještě několik medailí. Jako hráčky hájící barvy samostatného českého státu přidaly basketbalistky do dnešní doby tři medaile z mezinárodních turnajů (zlato a stříbro z ME, stříbro z MS).

Historická úspěšnost ženské basketbalové reprezentace a celkově se měnící postavení žen a nastavení společnosti ve 2. polovině 20. století měli za následek rostoucí popularitu, které napovídá minimálně zvyšující se počet týmů v soutěži. To dokládá Gacík (2000), kdy například v sezóně 1939/1940 Zemskou ligu Čech a Moravy hrály pouze čtyři týmy, oproti tomu v sezóně 1949/1950 nastupovalo v soutěži tehdy již s novým názvem 1. liga basketbalu žen Československa týmů devět, a v sezóně 1993/1993, jež z důvodu rozdělení Československa skončila v lednu, čítala celků dokonce 14. Po tomto významném momentu vznikla samostatná slovenská liga a česká 1. basketbalová liga žen, která se roku 2005 stala Ženskou basketbalovou ligou, oficiálně nejvyšší českou basketbalovou soutěží žen.

Od kdy přesně se však dá hovořit o profesionálním ženském basketbalu na českém území není zcela jisté, neboť literatury zabývající se touto tematikou je nedostatek. Nicméně lze odhadovat, že se zde basketbal za úplatu hraje minimálně 50 let. Samozřejmě za socialismu každá hráčka musela studovat nebo mít v občanském průkazu napsáno nějaké zaměstnání. K tomu ovšem bylo různé kalorné, ošatné apod.

2.2. Konec profesionální sportovní kariéry

„*Sportovec umírá dvakrát – poprvé, když končí sportovní kariéru, a podruhé, když opravdu umírá,*“ – volný překlad úryvku z knihy *The Boys of Summer* z roku 1972 od Rogera Kahna, ve sportovním světě mnohokrát citovaný, který může na první pohled pro nezaujaté oko působit přehnaně pateticky, nýbrž jak se pokusí nastínit nejprve teoreticky následující kapitoly a posléze praktická část, i takto může být konec sportovní kariéry sportovcem subjektivně vnímán.

2.2.1. Důvody konce kariéry

Spektrum důvodů, proč sportovci končí svou kariéru, je nepřekvapivě rozmanité a důvody často působí v synergii, čili pod koncem kariéry je podepsáno vícero faktorů. Mezi ty nejčastěji uváděné, se kterými pracují například Taylor a Ogilvie (1994), patří věk, zdraví, konec smlouvy a svobodná volba sportovce, která je však hodně obecná. Lavallee, Grove a Gordon (1997) jena základě své studie na australských sportovcích ještě rozšířili o pracovní/studijní závazek, sportovní politiku, pokles výkonnosti, finance a pokles radosti ze sportu a Taylor a Lavallee (2010) později přidali například rodinné důvody či problémy s trenéry či sportovními organizacemi.

Dalšími možným děleními jsou na konec dobrovolný versus nedobrovolný (Thomas a Ermler, 1988), plánovaný versus neplánovaný (Alferman et al., 2004) a sportovní versus nesportovní (Kadlčík a Flemr, 2008). S alternativou, respektive jiným pohledem přišla např. Fernandez et al. (2006), který představil koncepty push (tj. negativní úvahy o odchodu do důchodu, odchod nechce, oddaluje), pull (tj. pozitivní úvahy o odchodu do důchodu, vidina více volného času, čas na rodinu), anti-push (tj. vazba na současnou situaci/stav) a anti-pull (tj. rizika spojená s budoucností).

U žen do konce kariéry promlouvá i touha po dítěti vzhledem k tzv. biologickým hodinám a zdravotnímu rozpoložení. Ta však nutně nemusí ve všech případech znamenat definitivní konec kariéry, pouze její přerušení.

Z hlediska vyrovnání se s koncem kariéry a následným začleňováním do mimosportovní společnosti je nejlepší volbou, jak popisují Gordon a Lavallee (2012), je dobrovolné rozhodnutí, jelikož je zcela pod kontrolou sportovce a je pravděpodobné, že je s ním sžitý a je na něj připravený, což však nemusí být stoprocentním pravidlem. Oproti tomu Lavallee (2000)

podotýká, že nedobrovolné ukončení kariéry (např. vlivem vážného zranění znemožňujícím další pokračování v kariéře) je neočekávané a náhlé, tudíž se může stát velmi obtížným, jelikož na něj nejsou sportovci pravděpodobně připraveni.

2.2.2. Teoretické modely konce sportovní kariéry

V následující části je rozebráno několik teoretických přístupů, které jsou při nahlížení odborníky na danou problematiku často zmiňovány. Zpočátku většina teoretiků používala k vysvětlení procesu kariérního přechodu modely, které neměly ve své podstatě se sportem co dočinění, ale vykazovaly do určité míry podobné znaky. Domnívali se například, že průběh odchodu do důchodu po ukončení běžné zaměstnanecké kariéry poskytuje dobrý odrazový můstek pro následné zasazení do sportovního prostředí, nebo že se ukončení sportovní kariéry může rovnat určité formě symbolické sociální smrti. Absence specifických rysů vrcholového sportovního klimatu těchto přístupů vedla ke kritice a tím i k vytváření nových teoretických modelů, které je berou v potaz.

Teorie sociální gerontologie

Skopalová (2019) definuje sociální gerontologii jako vědu, která *„zkoumá společenské souvislosti individuálního a populačního stárnutí obyvatelstva, orientuje se na vzájemné vztahy mezi starou populací a společností jako celkem; zabývá se tím, co staří lidé od společnosti potřebují, i tím, jak populační stárnutí ovlivňuje společnost a její rozvoj.“* V praxi se zkráceně pojednává o „teorii stárnutí“.

Pro potřeby zkoumání konce kariéry u sportovců vyseletoval Rosenberg (1981) šest přístupů sociální gerontologie, které lze aplikovat, jelikož mají společné rysy.

1. Teorie aktivity (substituční teorie)

Jak již název napovídá, tato teorie spočívá v nahrazení jedné role (v tomto případě role vrcholového sportovce) rolí jinou, která zacelí možnou prázdnotu v životě a udrží homeostatickou úroveň aktivity během celého života, jež pozitivně ovlivňuje sebepojetí a životní spokojenost. Havighurst a Albrecht (1953) uvádí, že nahrazení rolí je významným krokem v procesu integrace. O tématu nahrazení rolí/aktivit pojednává i Rosenberg (1981),

který udává, že za dobrovolným odchodem sportovců ze sportovní scény bývá obvykle to, že už je tato činnost dostatečně nenaplňuje a že si našli uspokojivější alternativní náplň života. Čili se zde nabízí konstatovat, že dle výše zmíněného může substituční teorie fungovat jako ex post teoretický přístup k integraci do běžného života, ale zároveň ex ante jako důvod ukončení kariéry.

Nejedná se však o vzorec, který lze generalizovat, a ačkoli teorie aktivity může vysvětlovat situaci sportovců, kteří odcházejí do důchodu a úspěšně se integrují do běžného života tím, že si zachovávají předchozí vzorce činností, Baillie a Danish (1992) se domnívají, že denní režim, který profesionální sportovci dodržují během kariéry, téměř nelze mimo sport napodobit, a to může v určité fázi přebít domnělé uspokojení.

2. Teorie subkultury

Tato teorie stojí na stavebních kamenech hypotézy, že v pokročilejším věku člověku vyhovuje být méně aktivní a začlenit se tak do subkultury vrstevníků, rovněž méně aktivních. Tím pádem může úspěšně projít procesem odchodu do důchodu (Rose, 1962). Teorie se setkala se značnou kritikou zejména z důvodu, že při ukončení sportovní kariéry jedinec spíše specifickou subkulturu opouští, než aby do ní vstupoval, ale i tak dle Lavalleeho (2000) pomáhá odhalit zdroje potenciálních problémů s přizpůsobením, s nimiž se sportovci v přechodném období setkávají.

3. Teorie kontinuity

Atchley (1982) naznačuje, že v případě opuštění jedné role není nutná substituce, tedy nahrazení, ale nově získaný čas a energii lze přesměřovat nebo přerozdělit mezi stávající životní role či role nové. Jestliže byla opuštěná role (v tomto případě role vrcholového sportovce) důležitější, než ostatní (stávající nebo nové) mohou kdy být, nastává problém a změna rolí nemusí poskytnout stejný základ pro smysluplnou existenci, tudíž nemusí být uspokojivým řešením.

Lavallee (2000) konstatuje, že pokud udržení sportovní role není pro sportovce v přechodu prioritou, přerozdělení času a energie do zbývajících rolí nebude v procesu adaptace působit problémy. Rozhodující otázkou při aplikaci teorie kontinuity na ukončení sportovní kariéry

tedy je, zda je odchod do sportovního důchodu pro jedince dostatečně důležitý na to, aby přeorganizoval hierarchii svých osobních cílů.

4. Teorie odpojení

Teorie, která byla podle Gordona a Lavalleeho (2012) vytvořena, aby vyvrátila teorii aktivity (substituční teorii), do určité míry svůj úkol splnila, nicméně hned na úvod nutno podotknout, že ani tato teorie nepracuje se všemi významnými specifiky života profesionálních sportovců, a proto je aplikační využitelnost ve sportu omezená.

Podstata této strukturálně-funkční teorie tkví v předpokladu, že žádoucí rovnováhy pracovních sil se dosáhne, když mladší pracovníci vstoupí do pracovního procesu a nahradí do důchodu odcházející starší populaci a že tento systémem vyvolaný mechanismus umožní společnosti a starším lidem se od sebe postupně vzdalovat a dopřát stárnoucí populaci zasloužený odpočinek (Cummings a Henry, 1961).

V úvodu zmíněná omezenost aplikace teorie na sportovní odvětví spočívá zejména v tom, že zatímco teorie odloučení předpokládá, že sportovci a sportovní struktura se od sebe vzájemně vzdalují, výzkum S. H. Lercha (1981) prokázal, že velký počet sportovců se snaží setrvat ve svém sportu ještě dlouho poté, co jejich schopnosti začaly upadat.

5. Teorie sociálního rozpadu

Teorie sociálního rozpadu, popsaná Kuypersem a Bengstonem (1973), zahrnuje prvky teorie aktivity, teorie subkultury a teorie kontinuity a přináší poznatek, že jedinci po odchodu do důchodu mohou dostávat od společnosti určité „nálepky“, které mohou být nebezpečnou zbraní namířenou k jedinci, neboť pokud ono sociální hodnocení veřejnosti není nepříznivé, jedinec může mít tendence se stáhnout se nebo omezit určité aktivity.

Aby se tomuto předešlo, doporučují Baillie a Danish (1992), aby sportovci brali tento scénář v potaz a připravili se na něj ještě před samotným odchodem do důchodu. Aby byli sportovci rezistentnější a více imunní vůči negativnímu hodnocení okolí, navrhuje proces sociální rekonstrukce, který obnovuje a udržuje pozitivní sebehodnocení a sebeobraz prostřednictvím poradenství a zapojení do alternativních aktivit.

6. Teorie směny

Teorie směny, která je podle Rosenberga (1981) spolu s teorií sociálního rozpadu nejvýznamnější pro konceptualizaci konce profesionální sportovní kariéry, pojednává o tom, že aby se dosáhlo úspěšného přechodu, jedinec musí reorganizovat své chování/aktivity/činnosti tak, aby přinesly co nejvyšší interpersonální zisk a minimalizovaly interpersonální ztráty (Dowd, 1975).

Teorie výměny může pomoci vysvětlit, jak sportovci v průběhu času postupně chápou svůj vztah ke sportu, a poskytuje pohled na to, co se s tímto vztahem v průběhu času stane. Například primární zdroj sportovců – fyzický talent – je směňován za smysluplné odměny od sportovního systému, ale tento zdroj je konečný a nevyhnutelné zhoršení dovedností ovlivní míru kontroly nad vztahem sportovec – sport (Lavallee, 2000).

Thanatologické modely

Další optikou, kterou bylo v ranných fázích zkoumání na ukončování sportovní kariéry nahlíženo, je optika thanatologie, nauky o umírání a smrti. Podle Haškovcové (2000) se jedná o multioborovou vědní disciplínu, která se věnuje posledním obdobím lidského života, smrti a umírání a prolíná se do celé řady dalších oborů, jako je filosofie, teologie, medicína, psychologie, nebo sociologie. Byť se analogie odchodu z profesionální sportovní scény a odchodu z pozemského světa může zdát jako přehnaně dramatická, Rosenberg (1982) i Lerch (1981) určité paralely ve vysvětlení sociálních a psychologických změn našli.

Lerch (1984) uvádí, že zde lze hovořit o podobnosti z toho důvodu, že se jedná o stav, kdy je s člověkem zacházeno, jako by byl mrtvý, i když je biologicky stále naživu, nicméně upadá jeho sociálního fungování, má sklony k izolaci a může celkově pociťovat ztrátu života podpořenou například i ostrakizací ze sportovní sociální skupiny, která může doprovázet ukončení sportovní kariéry, čímž de facto charakterizoval koncept sociální smrti.

Stejný autor se dále hlouběji zabýval i dalšími dvěma základními thanatologickými modely – sociální povědomím a fázemi umírání, u kterých odhalil zajímavé paralely mezi sociálně umírajícím sportovcem odcházejícím do důchodu a fyzicky umírajícím pacientem v nemocnici. Tyto modely jsou částečně uplatnitelné zejména pro nedobrovolný odchod, nikoliv dobrovolné ukončení kariéry, jelikož při dobrovolném odchodu nejsou důsledky s ním spjaté tak závažné, protože nad ním sportovci mívají větší kontrolu (Gordon a Lavallee, 2012).

S teorií sociálního povědomí přišli původně Glaser a Strauss (1965), kdy se blíže zabývali chováním okolí pacienta v nemocnici, u nějž je smrt nevyhnutelná. Podle povahy interakce pacienta a jeho sociálního okolí (rodina, personál, ...) uvedli čtyři možné typy povědomí. Jedná se o uzavřenost, podezření, oboustrannou přetvářku a otevřenost. Lerch (1984) i Rosenberg (1981) tyto typy přejali a aplikovali do sportovního prostředí. Podle nich typ uzavřeného vědomí spočívá v absolutní nevědomosti sportovce, že se blíží jeho konec v týmu. U podezření logicky sportovec tuší na základě vyzorování např. určitých změn v chování trenérů nebo spoluhráčů k jeho osobě, že se něco děje. Při uplatnění oboustranné přetvářky všichni ze sociální skupiny ví, že bez ohledu na kvalitu podávaných výkonů, sportovcova kariéra spěje ke konci, a z dlouhodobějšího hlediska není tento typ udržitelný a většinou přechází v čtvrtý typ – otevřenost, kdy dochází k upřímnému otevřenému jednání mezi trenérem (popř. vedením) a hráčem o jeho konci kariéry, jenž je nevyhnutelný, a tuto skutečnost nikterak neskrývají (Lerch, 1984).

Druhým zmiňovaným modelem, který v původní podobě, tedy vztaženo na reálnou klinickou smrt, představila Kübler-Rossová (1969), jsou „fáze umírání“. Na základě dat z výzkumu, které shromáždila, identifikovala určité reakce nebo mechanismy vyrovnávání se s blížící se smrtí, které opět podle Lerche (1982) lze navázat do sportovní sféry. První fází je známá jako popírání/odmítání, kdy sportovec odmítá akceptovat fakt ukončení kariéry, následuje hněv reprezentovaný niternými otázkami např. „proč já? proč právě teď?“, dále smlouvání, kdy se sportovec snaží sebe samého přesvědčit o možnosti prodloužení sportovní kariéry; depresivní stavy, a konečně přijetí nebo rezignace.

Závěry k teoriím sociální gerontologie a thanatologie

Je patrné, že zmíněné konceptuální modely vykazují určité podobnosti jejich primárního použití s aplikací na sportovní svět a tedy konec hráčské kariéry, nicméně jak již bylo v průběhu předešlé části několikrát nastíněno, v mnoha ohledech naráží na omezenost aplikace a významnou specifickou sportovní odvětví, a spíše než poskytnutí uceleného generalizovatelného vhledu do problematiky nabízí odrazový můstek k rozsáhlejšímu zkoumání.

Do čela kritiků se postavil například Coakley (1983), který odchod do sportovního důchodu vidí spíše jako možnost sociálního znovuzrození než uváděné sociální smrti, a vyzdvihuje,

že ukončení sportovní kariéry by mělo být bráno jako přechodový proces zasazený do kontextu životní linky, než jako na vytrženou událost.

Thanatologický model je dle Gordona a Lavallee (2012) také kritizován za to, že předpokládá až moc stereotypní reakce sportovců a za to, že vyobrazuje konec kariéry v příliš negativním světle. Zmiňované modely v jejich očích zřejmě předpokládají, že všechny zkušenosti s odchodem do důchodu vyžadují rapidní přizpůsobení, zatímco ve skutečnosti tomu tak vždy být nemusí. A také, že modely jsou uplatnitelné zejména pro nedobrovolný odchod, nikoliv dobrovolné ukončení kariéry, jelikož při dobrovolném odchodu nejsou důsledky tak závažné.

Sociálně gerontologické a thanatologické modely také neuvádějí, jaké faktory ovlivňují kvalitu adaptace na odchod do sportovního důchodu, a modely přechodu, které byly aplikovány na sport, postrádají operační detaily specifických složek souvisejících s procesem adaptace na přechod a ukončení kariéry (Taylor, Ogilvie a Lavallee, 2005).

Byť se na první pohled zdálo, jak zmiňuje Wylleman a kol. (2004), že gerontologické teorie sportovním psychologům umožňují více či méně vysvětlit nebo dokonce předpovědět kvalitu sportovního důchodu, ukázalo se, že minimálně ve třech významných faktorech naráží:

- 1) sportovci odcházejí do důchodu v mladším věku,
- 2) sportovci v důchodu zpravidla pokračují ve sportovně laděné kariéře (trenéři, management),
- 3) ukončení kariéry nemusí být ze své podstaty negativní událostí vyžadující značné přizpůsobení.

2.2.3. Nová perspektiva a přechodové modely

Předchozí modely vykreslovaly konec profesionální sportovní kariéry jako jedinečnou událost, čemuž oponovali další autoři věnující se dané problematice (např. Hill a Lowe, 1974; Schlossbergová, 1981) s tím, že se jedná spíše o přechodový proces zasazený do kontextu celého života jedince, nejen pouze o vytržený moment jedné životní kapitoly.

Alfermann a Stambulová (2007) považují sportovní kariéru za sled etap a přechodů, které zahrnují zahájení a pokračování účasti sportovce v organizovaném soutěžním sportu. Přechody chápou jako zlomové fáze, které kladou na sportovce různé nároky související s tréninkem, soutěží, sociálními interakcemi a životním stylem, které vyžadují efektivní zvládnání, aby mohli

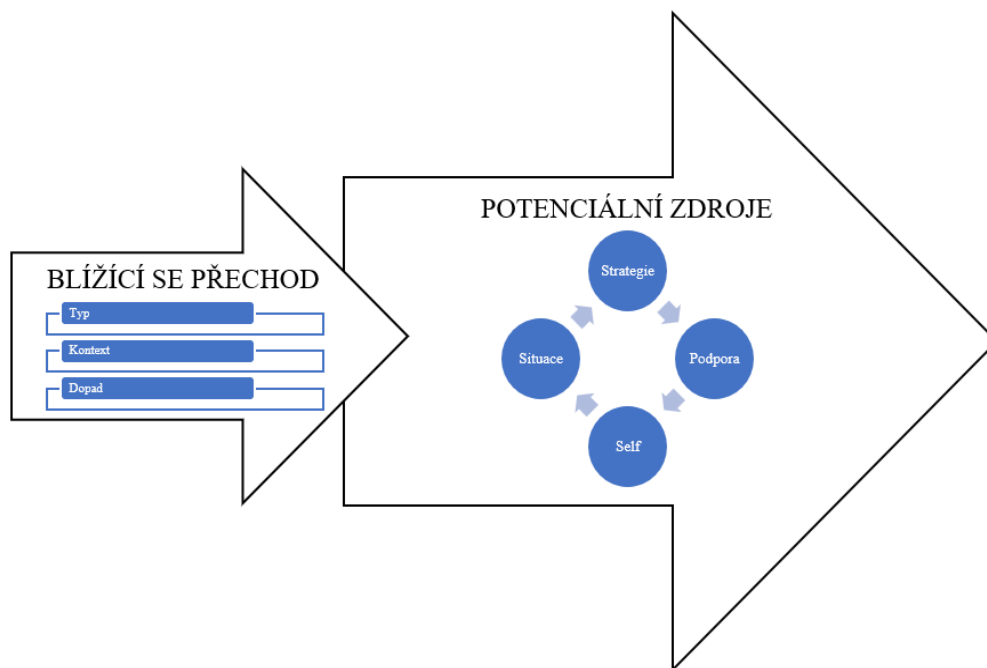
úspěšně pokračovat ve sportovní činnosti, případně sportovní angažmá ukončit. Obecně tedy hovoří o různých typech přechodů ve sportovní sféře (přechod do seniorské kategorie, jiného týmu, ze zranění zpět do tréninku, do sportovního důchodu, ...) a tato širší perspektiva je signifikantní, neboť (nejen) zvládnání přechodů v průběhu sportovní kariéry může napovědět kvalitu a povahu přechodu do post-sportovní fáze života jedince.

Teoretický model adaptace člověka na přechod

Podle Stambulové a kol. (2020) jsou průkopníky výzkumu post-sportovní kariéry v duchu procesu například Baillie a Danish (1992) či Sinclair a Orlick (1994), pro jejichž bádání byly zásadní práce Schlossbergové, kterým však chyběl sportovní kontext, nicméně poskytly pevné základy. Pro Schlossbergovou (1981) se jedná o přechod tehdy, když událost nebo neudálost (událost nebo situace, která je očekávána, ale nenastane nebo nastane s mnohem menším než očekávaným dopadem) vede ke změně předpokladů o sobě samém i o světě, a vyžaduje tedy odpovídající změnu v chování a vztazích.

V teoretickém modelu adaptace člověka na přechod (obrázek 1), jenž obecně sloužil zejména pro poradenskou činnost ve vztahu k lidem odcházejícím do běžného důchodu a napomáhal určit, v jaké fázi se jedinec nachází, identifikuje Schlossbergová (1981) tři hlavní skupiny faktorů, které se během přechodu vzájemně ovlivňují. První z nich je blížící se přechod, kde je potřeba identifikovat typ přechodu a širší kontext a také, o jak velkou změnu jde a jakou měrou ovlivní jedincův život. Druhá část poté postihuje zhodnocení jedincových potenciálních copingových zdrojů. V tomto směru zohledňují jedincovu situaci, osobnost, zdroje podpory a strategie („4S“ – situation, self, support, strategies). V konečné fázi, tedy tam, kam obrázně šipka (reálně celý proces) směřuje, je převzetí odpovědnosti.

Obrázek 1 - Model lidské adaptace na přechodový proces

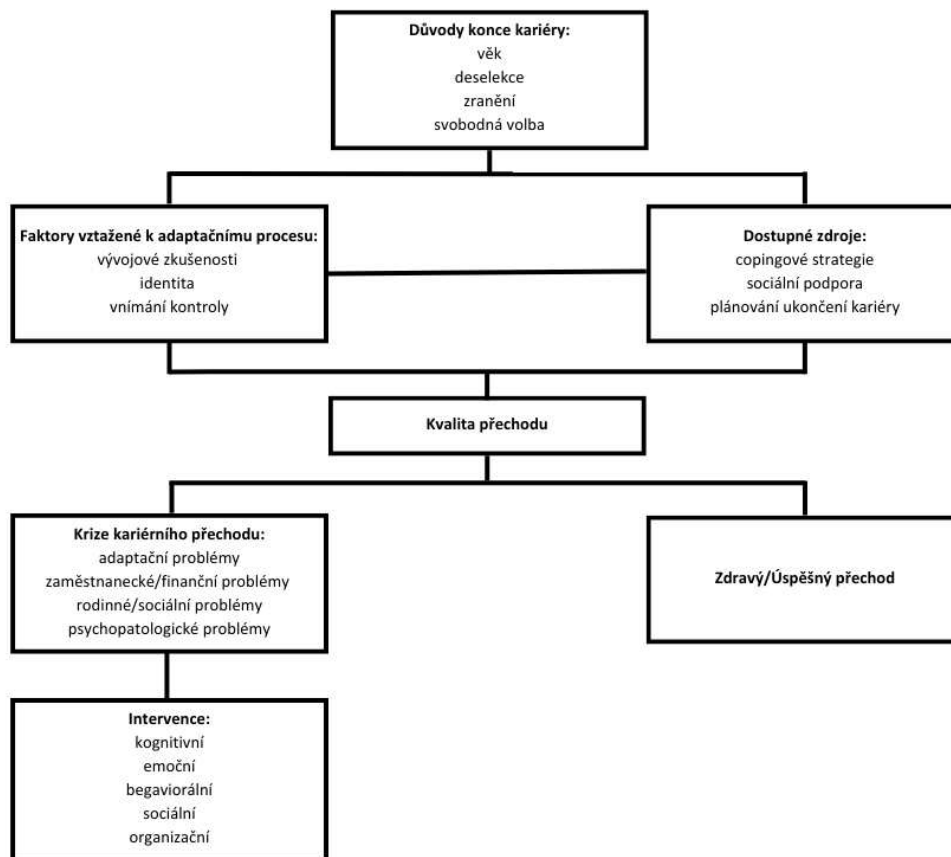

Zdroj: Schlossberg (1981), vlastní zpracování

Koncepční model adaptačního procesu při ukončení sportovní kariéry

Dalším významným krokem pro bádání ve vodách přechodu ze sportovní kariéry bylo vytvoření Koncepčního modelu adaptačního procesu při ukončení sportovní kariéry, se kterým přišli Taylor a Ogilvie (1994) a ve kterém integrovali již existující teoretické a empirické úvahy, jež obohatili o vlastní výzkum. Model postihuje celý průběh přechodu do sportovního důchodu a předpokládá, že je vícedimenzionální a zahrnuje psychosociální (emocionální, sociální, finanční a profesní) faktory, které se vzájemně ovlivňují.

Obrázek 2 - Koncepční model adaptačního procesu při ukončení sportovní kariéry

Zdroj: Taylor a Ogilvie (1994), vlastní zpracování

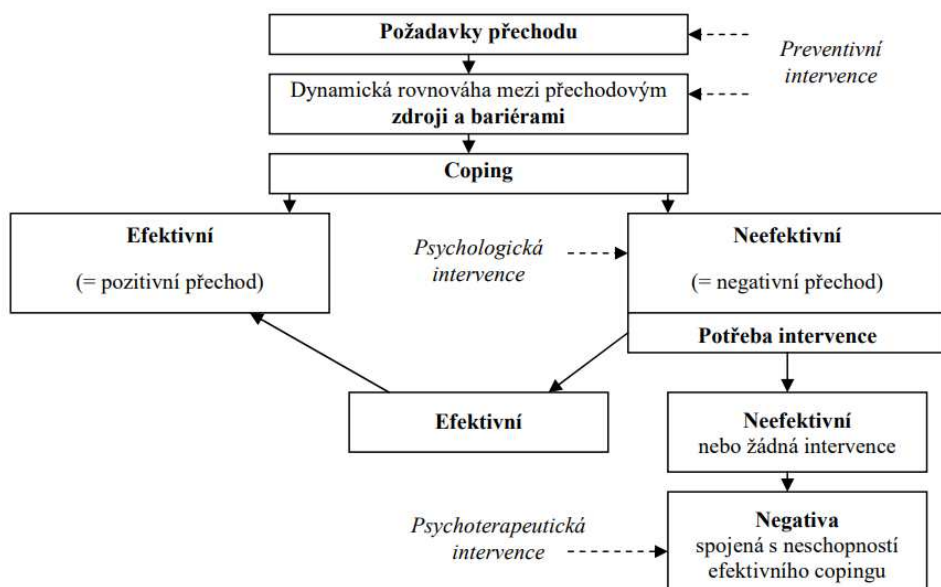
Nosnými pilíři, které, jak je patrné, promlouvají do výsledné kvality přechodu, jsou tedy důvody konce kariéry související s věkem sportovce, jeho deselekci (vyřazením), zraněním a/nebo svobodným rozhodnutím. Druhá složka zahrnuje určité faktory podílející se na adaptaci, mezi nimiž figuruje široká škála psychologických, sociálních, finančních a profesních změn, které sportovci obvykle prožívají ke konci své kariéry, včetně vývojových zkušeností, sebepojetí, vnímání kontroly nad odchodem do důchodu, sociální identity a terciárních přispívajících faktorů. Třetí složka obsahuje dostupné zdroje pro adaptaci na odchod do důchodu včetně copingových strategií, sociální podpory a plánování před odchodem do důchodu. Při vhodné souhře těchto komponent lze hovořit o zdravém/úspěšném přechodu. V opačném případě mohou přechod doprovázet psychopatologické potíže či např. rodinné/sociální problémy. Pak pomocnou ruku nabízí určité intervence.

Modifikovaný model přechodu ve sportovní kariéře

V podobné době poprvé představuje svůj Modifikovaný model přechodu ve sportovní kariéře i Stambulová (1997), která chápe přechod ve sportovní kariéře jako proces, při kterém se jedinec vyrovnává se souborem specifických požadavků/výzev, jež jsou nezbytné pro to, aby mohla sportovní kariéra úspěšně pokračovat, nebo se jedinec úspěšně přizpůsobil post-sportovnímu životu. Model tedy není vztažen jen a pouze ke končení kariéry, nýbrž ho lze aplikovat na jakýkoliv proces přechodu (např. přechod do seniorské kategorie, přechod do jiného týmu), který může během sportovní kariéry nastat.

Stambulová (2003) popisuje, že požadavky přechodu tvoří vývojový konflikt mezi tím, co/kdo jedinec opravdu je, a tím, čím resp. kým by být chtěl. Tento vývojový konflikt podněcuje sportovce, aby mobilizoval zdroje a hledal copingové způsoby/strategie, jak se s přechodem vyrovnat. Dále pokračuje, že účinnost zvládnání závisí na dynamické rovnováze mezi zdroji přechodu (interní i externí faktory usnadňující proces zvládnání) a bariérami (interní i externí faktory bránící účinnému zvládnání). V případě dostatku zdrojů přichází logicky úspěšný přechod, v případě nadvlády bariér pak dochází ke krizovému přechodu, kdy ho jedinec není schopen zvládnout sám a je potřeba intervenovat. Z této situace, jak schéma naznačuje, může dojít k „dodatečnému“ úspěšnému přechodu, nebo za předpokladu neefektivní (nebo žádné) intervence je přechod neúspěšný.

Obrázek 3 - Modifikovaný model přechodu ve sportovní kariéře

Zdroj: Stambulova (2003) in Kadlčík (2008)

2.2.4. Nejnovější přístupy

Model Stambulové i Taylora a Ogilvie jsou stále hojně využívány pro výzkumy, neboť jejich teoretické rámce jako takové ztělesňují holistický, celoživotní a víceúrovňový přístup, aby co nejlépe vystihly zkušenosti sportovců s přechodem (Wylleman a kol., 2004).

Objevují se však další modely, z výše zmíněných vycházející, které stojí za zmínění. Konceptualizace přechodu, pro kterou Samuel a Tenenbaum (2011) načerpali inspiraci u Schlossbergové a Stambulové, hovoří o sportovní kariéře charakterizované výskytem různých typů změn-událostí přechodové povahy. Jejich SCSP (Scheme of change for sport psychology practice – Schéma změn pro sportovní psychologickou praxi) byl vyvinut s cílem reflektovat koncepční pokroky dosažené v oblasti kariérních přechodů tím, že se autoři zaměřili na přechody sportovců v rámci kariéry, berou v potaz různé cesty přechodu a ukazují, že sportovní přechody se mohou shodovat s přechody v psychologickém, psychosociálním a akademicko-pracovním vývoji sportovců (Wylleman a kol., 2004). Tímto modelem chtěli překlenout mezeru, kterou měly předchozí modely – nekladly důraz na kognitivní složky procesu přechodu (např. rozhodování, hodnocení), které se podílejí na mechanismech změny.

Dalším pokusem o komplexní explanační nástroj byl ICCT (Integrated career change and transition – Integrovaný rámec kariérové změny a přechodu), pod nímž jsou podepsáni Samuel, Stambulová a Ashkenazi in Stambulová a Samuel (2019), který zohledňuje široké spektrum zkušeností s přechodem a procesů adaptace a vyrovnávání se s ním. Podle jejich modelu proces přechodu začíná událostí změny, která ohrožuje aktuální „status quo“ sportovce, iniciuje situaci před přechodem a v závislosti na příslušných charakteristikách přechodu čelí sportovci jedinečným požadavkům týkajícím se sportovních, psychologických, sociálních, akademických/profesionálních, finančních a kulturních aspektů. Zdůrazňují, že sportovci mohou současně prožívat několik přechodů, které mohou probíhat paralelně vedle sebe nebo se vzájemně prolínat a tyto přechody mohou vytvářet přidaný nebo konkurenční soubor požadavků (např. mezi sportem a studiem).

Ukončování kariéry a přechod do post-sportovního života je a stále bude hojně diskutované téma, proto se dá předpokládat, že různých explanačních teorií a modelů bude přibývat, ať už modifikovaných verzí již existujících, nebo nových pohledů.

2.2.5. Prevenční a intervenční nástroje

V celosvětovém měřítku existuje vcelku dost programů a iniciativ, jejichž cílem je pomoci sportovcům s integrací do „běžného“ života po ukončení sportovní kariéry, ať už ex ante či ex post. Většina takovýchto programů vzniká pod záštitou olympijských výborů, (mezi)národních sportovních organizací, či nezávislých organizací, které působí v oblasti sportu. To, že zde existuje nutnost participace trenérů a sportovních svazů při přípravě sportovců na odchod do důchodu z vrcholové soutěže nastínili například už v roce 1988 Thomas a Ermler.

Pakliže jich je vcelku dost, proč se tedy stále více sportovců potýká s problémy různorodé povahy při přechodu ze sportovní kariéry? Vztaženo na české sportovní prostředí může odpovědí být omezené povědomí o těchto možnostech, skeptičnost k zahraničním iniciativám, nebo zkrátka to, že si jedinec myslí, že to zvládne sám, popř. že si život po sportovní kariéře nepřipouští.

Jeden z novějších a velmi rozsáhlých výzkumů Transition from Sport: A review of player association research into retired players (Lyons a kol., 2018), během něhož bylo zpovídáno 6 972 sportovců (z toho pouze 189 žen) napříč sporty, věkem i zeměmi. Ústředním zjištěním mimo jiné bylo, že vzdělání je ne tak překvapivě pro život po sportu velmi důležité a že kvalifikace získaná před odchodem do sportovního důchodu otevírá pomyslné dveře k dalším profesním možnostem. V tomto kontextu existují iniciativy, i v České republice, které podávají pomocnou ruku a snaží je sportovce motivovat ke studiu či jiným seberozvojovým aktivitám, jako jsou např. programy Duální kariéra nebo První kariéra, které budou rozebrány dále.

Do této kapitoly se dají pochopitelně zahrnout i služby psychologů, terapeutů nebo mentálních koučů, kteří mohou pomoci jak při přípravách na odchod, tak v jeho průběhu, nebo jeho terminování.

Athlete365 Career+

Na mezinárodní úrovni je pomyslnou vlajkovou lodí kariérní asistence spadající pod Komisi sportovců MOV. Ta podle olympics.com (2023) podpořila od roku 2005 více než 56 000 sportovců po celém světě, aby se připravili na zásadní životní změnu, po ukončení sportovní kariéry. Program nabízí na míru šité poradenství, workshopy, vzdělávací nástroje a zdroje, které

sportovcům pomohou naplánovat si kariérní cestu a pomáhá s pochopením významu vzdělávání.

Duální kariéra

V České republice existuje program nazvaný "Duální kariéra" spadající pod hlavičku Českého olympijského výboru, který se zaměřuje na podporu vrcholových sportovců v jejich sportovní i vzdělávací kariéře. Jeho cílem je podle portálu dualcareer.cz (2023) poskytnout sportovcům komplexní podporu zejména v podobě finanční příspěvku na rozvojové aktivity, které zvyšují jejich uplatnitelnost na trhu práce. Nabízí také poradenství např. v oblasti podnikání nebo financí. Obrázek níže demonstruje, na jaké aktivity, kurzy, workshopy lze finanční podporu využít.

První kariéra

Za zmínku stojí i projekt s názvem „První kariéra – vytvoř si zadní vrátka“ pod záštitou Vyšší odborné školy ČUS, který se soustředí hlavně na sportovce v začátcích jejich profesionální sportovní kariéry. Web vos-cus.cz (2023) jej představuje jako program propojující studium a možnost usilovat o místo na výslunni vrcholového sportu. Program je vysoce individuální a zohledňuje nároky a požadavky tréninků a závodů/zápasů. Na VOŠ ČUS je možné studovat obory Management sportu a Wellness specialista.

Česká basketbalová hráčská asociace

V basketbalové sféře se aktivním i bývalým hráčům a hráčkám basketbalu snaží podat pomocnou ruku nezisková organizace Česká basketbalová hráčská asociace, která vznikla roku 2017 z iniciativy úspěšného českého basketbalisty Pavla Pumprly, jež pro ni načerpal inspiraci při svém působení v zahraničí, kde mají organizace podobného typu své pevné místo (cbha.cz, 2017). Česká basketbalová hráčská asociace si dle svých slov z webu cbha.cz (2017) klade za cíl „*pozvednout úroveň českého basketbalu na nejvyšší možnou úroveň a vytvořit důstojné prostředí, kde budou práva hráčů plně chráněna a respektována. Prostor, kde se všichni budou chovat v rámci fair-play a společně se budou snažit o co nejlepší image českého basketbalu.*“ Asociace se snaží pomáhat i v oblasti vzdělávání sportovců a nabízí asistenci s plánováním a výběrem studia, stejně tak jako podporu při přechodové fázi.

Českými médii v posledních letech proběhly zprávy o nových iniciativách, které také měly sportovcům pomáhat s přechodem nebo celkově hájit jejich zájmy. Jedná se například o Asociaci profesionálních sportovců nebo platformu ELIIT. V obou případech bylo oznámeno jejich uvedení, nicméně jejich reálné fungování nelze z důvodu nedostatku informací posoudit.

2.3. Dobré vládnutí (Good Governance)

2.3.1. Vývoj konceptu dobrého vládnutí

Vymětal (2008) spojuje prvopočátky konceptu dobrého vládnutí (Good Governance), tehdy však bez jasnějších obrysů, s manažerských disciplínami popisujícími, jak řešit problémy a konflikty v oblasti řízení a ovlivňování lidí, zdrojů, koncepcí, myšlenek a podobně. Tím se zabýval tzv. nový veřejný management a nová veřejná administrace v 70. letech 20. století, a to sice z důvodu rostoucích problémů ve sféře veřejných financí a státních rozpočtů, globální ekonomické krizí, šířením nových technologií, gradujícím významem mezinárodních korporací redefinicí role mezinárodních organizací. Vymětal (2008) dále popisuje, že po roce 1980, v době hlubokých krizí zemí latinské Ameriky ale i dalších, ve kterých se čím dál častěji objevovaly nesrovnalosti s financováním z veřejných zdrojů na národní i místní úrovni, zavedly mezinárodní instituce program pro stanovení určitých standardů pro zlepšení této a podobné situace v budoucnosti. Tento program měl ambici být vnímán jako preventivní nástroj pro předcházení nejrůznějším konfliktům, selháním a hrozbám. Koncept dobrého vládnutí byl dle stejného autora tedy poprvé uceleně formulován v této době a představila jej Světová banka ve studii SubSaharan Africa – from crisis to sustainable growth v roce 1989.

Postupem času se koncept etabloval a vyvinul hlavně v oblasti polity a veřejné správy, nicméně nyní celkově prostupuje řadou disciplín jako administrativní sféra, občanská společnost, manažerská, korporátní oblast apod.

2.3.2. Vymezení konceptu dobrého vládnutí

Autorů a institucí, jež se snaží vystihnout podstatu konceptu a definovat ho, je relativně mnoho (například Světová banka, Mezinárodní měnový fond, Rozvojový program OSN, aj.). Jejich charakteristiky se však více či méně liší zejména z důvodu nazírání na problém odlišnou optikou (optikou politiky, organizací, ...), a proto neexistuje jednotná definice. Z toho důvodu se, jak poukazuje Vymětal (2008), na koncept snáší vlna kritiky, což je podpořeno tím, že se jedná o ideální model, kterému právě pro jeho průřezovost chybí univerzální použití, či že ignoruje širší souvislosti a vzájemné vztahy a závislosti.

S vůbec prvním vymezením přišla Světová banka (1994), kdy podle ní dobré vládnuté charakterizuje „*předvídatelná, otevřená a osvícená tvorba politiky (transparentní proces)*“.

profesionální administrativa, vláda zodpovědnou za své činy, silná participace občanské společnosti ve veřejných otázkách a zachování vlády práva“.

Z existujících definic od českých autorů lze uvést například tu od Cihelkové (2011), která vidí tento koncept po letech vývoje jako „*vytváření efektivního politického základu vedoucího k soukromému ekonomickému jednání: stabilních režimů, právních norem, výkonné státní správy přizpůsobené rolím, které vláda může skutečně vykonávat, a vyspělé občanské společnosti nezávislé na státu,*“ což má však stále vesměs politické potažmo veřejnosprávní napojení, byť je, jak již bylo zmíněno, koncept uplatňován i v jiných oblastech. Oproti tomu o něco obecnější je pak definice UN.ESCAP (2008), která konstatuje, že se jedná o „*proces rozhodování a uplatnění (nebo neuplatnění) rozhodnutí*“ a Clark in Vymětal (2008) do této definice přidává „*jak se věci dělají správně*“, kdy odkazuje na způsob, jakým jsou využívány zdroje v jakékoli podobě na různých úrovních a v různých oblastech života společnosti. I vzhledem k těmto skutečnostem koncept nepřináší explicitní a konkrétní konečné výstupy, nicméně se spíše zaměřuje na navrhování správných procesů, které vedou k dostatečným (lépe „dobrým“) výsledkům.

2.3.3. Principy

V literatuře lze dohledat různé principy spojované s tímto konceptem, nicméně se u většiny autorů objevuje osm hlavních.

Podle UN.ESCAP (2008) jsou to participace (participation), snaha o dosažení konsenzu (consensus oriented), odpovědnost (accountability), transparentnost (transparency), schopnost pružné reakce (responsiveness), efektivita a účinnost (effectiveness and efficiency), spravedlnost a začlenění (equity and inclusiveness), a dodržování pravidel právního státu (rule of law).

Následující tabulka poskytuje stručný přehled, jak UN.ESCAP (2008) dané principy charakterizuje.

Tabulka 1 - Principy Good Governance

Dodržování pravidel právního státu	Tento princip zdůrazňuje význam vytvoření právního rámce, který je čestný, spravedlivý a transparentní. Vymáhá, aby zákony platily
------------------------------------	--

	pro všechny jedince stejně a aby byl právní systém nezávislý na nežádoucích vlivech.
Transparentnost	Transparentnost znamená, že informace jsou veřejnosti snadno dostupné a umožňují jasné porozumění vládním politikám, procesům a rozhodnutím. Lze tak předejít korupci, podporovat odpovědnost a budovat důvěru mezi vládou a občany.
Odpovědnost	Tento princip vyžaduje, aby jednotlivci a instituce byli odpovědní za své činy a rozhodnutí. Zahrnuje mechanismy, které zajišťují, že osoby u moci se mohou zodpovídat za své chování a že v případě potřeby mohou být uplatněny odpovídající prostředky nápravy nebo sankce.
Participace	Díky principu participace je umožněno všem jednotlivcům, zejména opomíjeným a zranitelným skupinám, zapojit se do rozhodovacích procesů, které ovlivňují jejich životy. Uznává, že inkluzivní správa věcí veřejných těží z různých perspektiv, což vede k lepším politikám a výsledkům.
Efektivita a účinnost	Good Governance klade důraz na účinné a efektivní využívání zdrojů k dosažení požadovaných výsledků. K tomu využívá zásady, jako jsou jasné mandáty, kompetentní personál, zefektivnění procesů a průběžné monitorování a hodnocení, které zajišťují plnění cílů.
Spravedlnost a začlenění	V rámci tohoto bodu je vyžadováno, aby systémy správy věcí veřejných zohledňovaly potřeby a zájmy všech skupin společnosti bez rozdílu. Zaměřuje se na snižování rozdílů a zajištění rovného přístupu opomíjených skupin k příležitostem, zdrojům a službám.
Pružná reakce	Vztahuje ke schopnosti systémů správy včas a adekvátním způsobem reagovat na potřeby veřejnosti. Vyžaduje mechanismy zpětné vazby, konzultací a nápravy, které občanům umožňují účastnit se rozhodovacích procesů a přimět orgány k odpovědnosti.
Snaha o dosažení konsenzu	Tato zásada zdůrazňuje význam budování shody mezi různými jednotlivci, skupinami a komunitami, podpory dialogu a aktivního zapojení všech relevantních stran do rozhodovacího procesu

	s cílem dosáhnout vzájemně prospěšných výsledků, zohlednit různé perspektivy a podpořit sociální soudržnost.
--	--

Zdroj: UN.ESCAP (2008), vlastní zpracování

2.3.4. Good Governance ve sportu

Korupce a další nelegální praktiky, které bohužel prostupují napříč takřka všemi oblastmi, rezonují nepřekvapivě i v oblasti sportu. Se zvyšující se úrovní, na které je sport vykonáván, a s rozšiřujícím se teritoriálním polem působnosti až na úroveň mezinárodních sportovních organizací se zaostřuje i drobnohled veřejnosti.

Podle Evropské unie a zprávy Good Governance in sport (2017) měly sportovní organizace historicky při provozování a regulaci sportu značnou autonomii, která je sportovními orgány podtrhována jako prostředek ochrany přirozených sportovních hodnot před vnějšími vlivy, je však stále více zpochybňována a podmiňována dodržováním zásad konceptu Good Governance.

Dobré vládnutí podle Geeraerta a Eekerena (2021) ve sportovní oblasti znamená efektivní a etické řízení sportovních organizací, které zajišťuje transparentnost, odpovědnost, spravedlnost a integritu rozhodovacích procesů, zároveň zahrnuje různé aspekty, včetně organizační struktury, vedení, finančního řízení, péče o sportovce, antidopingových opatření a podpory inkluzivity a rozmanitosti.

Aby bylo řízení efektivní a etické, bylo stanoveno několik klíčových zásad a postupů. Následující výčet principů nepředstavuje žádný úzus nebo oficiálně uznávaný seznam. Existuje několik na sport přímo či nepřímo zaměřených organizací, které prezentují svoje principy (např. MOV, ASOIF, EU), nicméně výčet níže agreguje nejčastěji zmiňované principy s těmi dle autorky specificky pro ženský basketbal přínosnými.

Tabulka 2 - Principy Good Governance ve sportu

Transparentnost	Sportovní organizace by měly fungovat transparentně a poskytovat zúčastněným stranám (zahrnující i sportovce, fanoušky a veřejnost) přístup k informacím, rozhodovacím procesům a problematice spjaté s financemi
-----------------	---

Odpovědnost	Alfou omegou této zásady je, že sportovní orgány by měly být odpovědné za své činy a rozhodnutí a měly by existovat určité mechanismy, díky kterým by byla vyvozena odpovědnost vůči jednotlivcům a organizacím za jejich chování na hřišti i mimo něj.
Participace a reprezentace	Pro zajištění inkluzivního rozhodování a rozmanitějších pohledů by mělo být podpořeno zapojení různých zúčastněných stran (sportovců, trenérů, funkcionářů a fanoušků)
Etické chování	Sportovní organizace by se měly zasadit o podporu etického chování, včetně integrity, čestnosti, spravedlnosti a dodržování pravidel a předpisů, a to jak v rámci organizace, tak na soutěžním poli.
Finanční integrita	Z hlediska dlouhodobé udržitelnosti a důvěryhodnosti sportovních organizací jsou zásadní správné postupy finančního řízení vztahující se mj. na transparentní finanční vykazování, odpovědné vynakládání finančních prostředků a odpovídající dohled.
Antidopingová opatření	Tato zásada spočívá v zavedení a prosazování důkladné antidopingové politiky a programů vedoucích ke spravedlivé soutěži a ochraně zdraví a blaha sportovců.
Zajištění dobrých životních podmínek sportovců	Velmi podstatný, bohužel často opomíjený bod – organizace by měly upřednostňovat dobré životní podmínky a dobré životní podmínky sportovců, poskytovat podpůrné systémy, záruky proti zneužívání a podporovat jejich fyzické a duševní zdraví.

Zdroj: vlastní zpracování

Koncept Good Governance si v posledních letech ve sportovním prostředí získal značnou pozornost, protože četné skandály a kontroverze odhalily potřebu reformy a zlepšení řídicích struktur. Zastřešující organizace, jako je např. Mezinárodní olympijský výbor (MOV) a různé národní a mezinárodní sportovní federace usilují o zavádění a prosazování výše zmíněných principů.

Příklady v ženském basketbale

I když fungování organizací v souladu s konceptem dobrého vládnutí a přejímání jeho základních principů stále není ničím automatickým (napříč takřka všemi sporty), i v ženském

basketbale existují týmy potažmo organizace, které je aplikují. Následující řádky zmíní některé z nich.

Ženská národní basketbalová asociace (WNBA)

WNBA jako hlavní profesionální ženská basketbalová liga ve Spojených státech zavedla několik postupů vedení, mezi nimiž je například komplexní kolektivní smlouva, která zahrnuje spravedlivé platy hráček, výhody a pracovní podmínky. WNBA také klade důraz na inkluzi a rozmanitost, aktivně podporuje iniciativy v oblasti sociální spravedlnosti a umožňuje hráčkám vyjadřovat se k důležitým společenským otázkám (wnba.com, 2023).

FIBA

Mezinárodní basketbalová federace FIBA, vrcholná organizace světového mužského i ženského basketbalu implementuje dobré vládnutí skrze zajišťování transparentnosti svých rozhodovacích procesů, zavádění antidopingových opatření a podpory rovnosti žen a mužů ve sportu. FIBA také poskytuje podporu a zdroje národním basketbalovým federacím, aby mohly rozvíjet programy ženského basketbalu od nejnižších úrovní (fiba.basketball, 2023).

Bourges Basket

Bourges Basket, úspěšný francouzský ženský basketbalový tým, reprezentuje příklad dobrého vládnutí v rámci evropského ženského basketbalu. Klub se prokazuje transparentností v oblasti financí, kdy zveřejňuje finanční zprávy. Také aktivně spolupracuje se všemi účastníky včetně fanoušků a sponzorů, aby zajistil, že jejich hlasy budou vyslyšeny a jejich zájmy zastoupeny (tangobourgesbasket.com, 2023).

3. CÍL PRÁCE

Cílem diplomové práce je zjistit, jak již bývalé české profesionální basketbalistky prožívaly proces integrace do běžného života, faktory, které se do něj promítly, zdali byl proces de facto úspěšný, či se stále zcela neukončil, a pokusit se najít možnosti potenciálního usnadnění v období zejména před, nebo během procesu ze strany jich samotných, stejně jako ze strany klubů, popř. zastřešujících organizací.

Hlavní přínos práce tkví ve zkoumání vzorku vykazujícího stejné znaky (ženy, Češky, basketbalistky, ŽBL) ve specifickém prostředí (české basketbalové prostředí), kdy velké množství podobných výzkumů, prováděných mj. i v České republice, pracovalo často s heterogenními vzorky (muži i ženy, napříč sporty), čili nebylo možné hlouběji vyzkoumat ku příkladu trendy nebo stereotypy spojené s konkrétním sportem.

4. METODIKA

S ohledem na tematické zaměření práce byla pro výzkum zvolena kvalitativní strategie. Výhodu kvalitativní výzkumné strategie představuje podle Walkera (2013) fakt, že umožňuje jít do hloubky řešené problematiky otázkami typu: „proč?“, „z jakého důvodu?“ napomáhá zkoumání jevu v jeho dynamice, umožňuje poznat příčiny, důsledky a četné souvislosti jednotlivých jevů. Hendl (2016) doplňuje, že díky možnosti modifikování a doplňování výzkumných otázek v průběhu výzkumu, sběru dat a jejich analýzy, je některými autory považován kvalitativní výzkum za pružný či emergentní, jelikož jak již bylo zmíněno výše, umožňuje jít spontánně nad rámec připraveného základu, a tak vnést do tématu nový, před tím nemyslitelný, vhléd.

Nevýhody Hendl (2016) vidí ve skutečnostech, že získaná znalost nemusí být zobecnitelná na populaci a do jiného prostředí, že je těžké provádět kvantitativní predikce, dále je obtížnější testovat hypotézy a teorie, zároveň analýza dat a jejich sběr jsou často časově náročné etapy a také, že výsledky jsou snadněji ovlivněny výzkumníkem a jeho osobními preferencemi.

4.1. Základní a výzkumný soubor

Základním souborem pro diplomovou práci jsou bývalé české basketbalistky, které hrály basketbal na nejvyšší úrovni – profesionálně.

Výzkumný vzorek čítá šest respondentek (dále R1-6), které byly osloveny na základě analýzy článků z webů se sportovní tematikou i oficiálních stránek klubů hovořících o jejich konci kariéry, dále znalosti autorky basketbalového prostředí a částečně dopomohla i metoda sněhové koule, která při rozhovoru s jednou přinesla další respondentky. Pro výzkumný soubor bylo přidáno kritérium, že odchod z vrcholové basketbalové scény neuskutečnil před více než pěti lety, aby se minimalizovalo potenciální zkreslení vzpomínek, a také aby více než polovinu své profesionální kariéry strávily v Ženské basketbalové lize, jelikož se práce zabývá i ženským basketbalovým prostředím v ČR.

Tato forma výběru je tedy částečně účelová a výběr, respektive i výsledky, může zkreslovat fakt, že basketbalistky, o nichž píše média, mohou mít v integraci do běžného života jiné podmínky než hráčky splňující kritéria, které však nedosáhly významnějších úspěchů.

Konkrétní číslo participantů výzkumu bere v potaz náročnost zpracování dat u kvalitativního výzkumu a také, že se některé potenciální respondentky odmítly rozhovoru zúčastnit.

4.2. Metody sběru dat

Ústřední metodou sběru dat pro diplomovou práci jsou rozhovory s basketbalistkami, jež prošly tranzicí z vrcholové sportu do běžného života. Jelikož je vzhledem k tématu cílem zjišťovat pocity, zkušenosti, dojmy, subjektivní vnímání, jako nejvhodnější typem rozhovoru se jeví rozhovor polostrukturovaný, tedy typ rozhovoru s předem daným souborem témat a volně přidruženými otázkami, kdy jejich pořadí, volba slov a formulace může být pozměněna, případně může být něco dovysvětleno (Wildemuth a Zhang, 2009). Oproti strukturovanému rozhovoru poskytuje větší volnost, a naopak proti nestrukturovanému typu alespoň částečnou strukturalizace, která usnadní pozdější analýzu a komparaci s výpověďmi ostatních respondentek.

Reichel (2009) spatřuje výhody polostrukturovaného rozhovoru především v jeho flexibilitě, možnosti reagovat na subjekt a využít jeho osobnostních specifik. Verbální komunikace mezi tazatelem a subjektem je snadnější a přirozená. Stejný autor dále pokračuje, že rozhovor může jít značně do hloubky tématu, zároveň se ale drží předepsaných osnov a je proto přehledný. Je zde větší možnost zobecnění a následného aplikování poznatků na širší část populace než u rozhovoru nestrukturovaného.

I přes převažující výhody nelze přehlédnout úskalí polostrukturovaného rozhovoru, které dle Hendla (2016) tkví v obtížnější analýze, neboť rozhovory nemají naprosto identickou strukturu, časové náročnosti na realizaci, přepis, analýzu a silné závislosti na schopnosti výzkumníka ptát se, poslouchat, vzbudit důvěru apod.

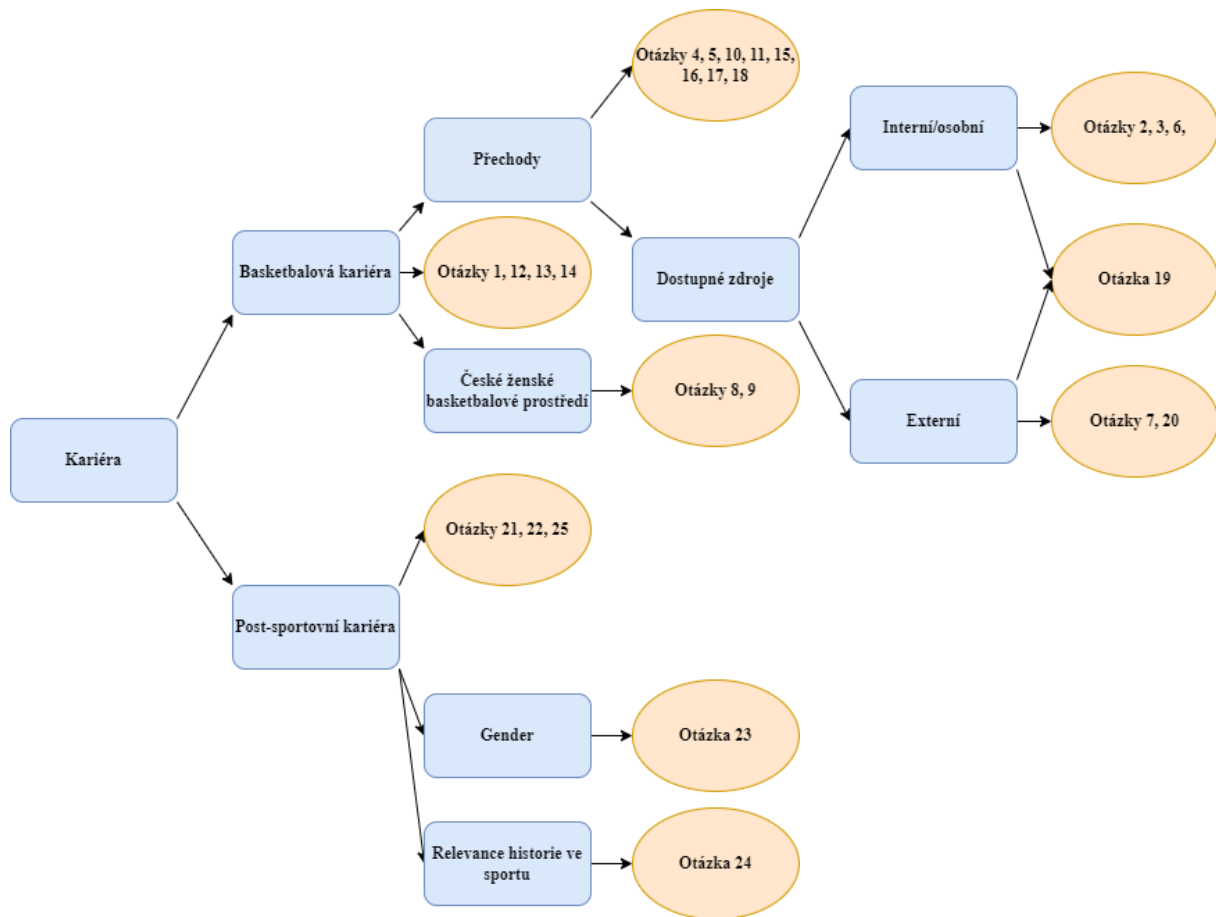
V souhrnu je v celém procesu získávání dat metodou rozhovoru důležitá důsledná přípravná fáze před setkáním a rozhovor, vedení vlastního dotazování, přepis a reflexe rozhovoru, analýza dat a vypracování výzkumné zprávy (Švaříček a Šed'ová, 2008).

4.2.1. Definování klíčových oblastí a témat pro polostrukturovaný rozhovor

Konkrétní klíčové oblasti a do nich spadající otázky (viz. přílohy) byly definovány na základě literární rešerše a jsou do určité míry inspirovány tématy a okruhy z Konceptuálního modelu

adaptace sportovců na odchod do důchodu podle Taylora a Ogilvie (1994). Následující obrázek demonstruje cesty, jakými se k otázkám došlo a v jakých souvislostech o nich bylo přemýšleno.

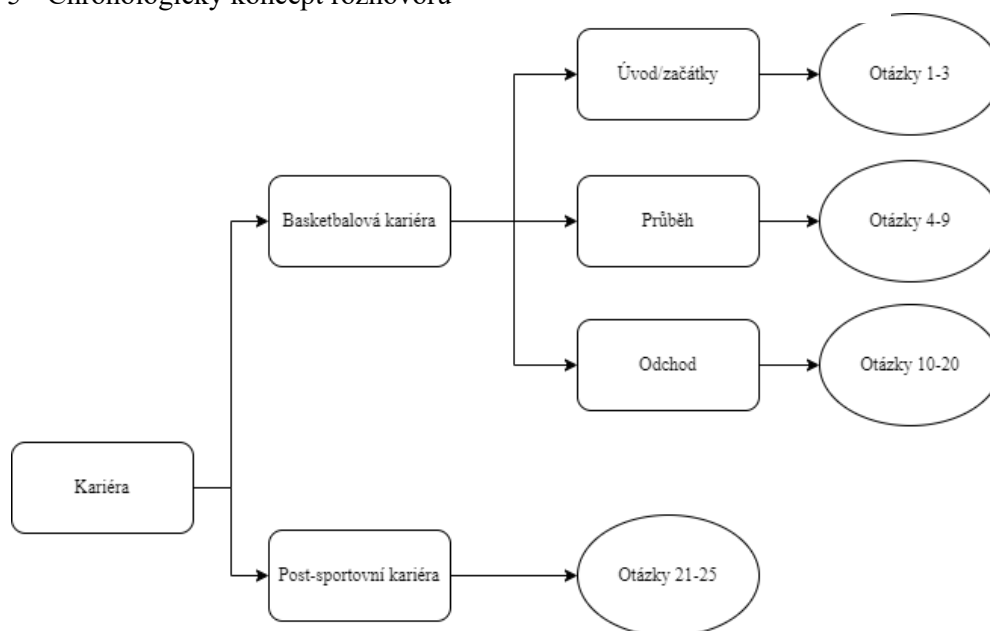
Obrázek 4 - Operacionalizace

Zdroj: vlastní zpracování

Pro lepší přehlednost, chronologickou návaznost a plynulost otázek byl během samotného rozhovoru implementován níže graficky naznačený průvodce rozhovorem. Nicméně i tak došlo vzhledem k povaze zvolené metody – polostrukturovaného rozhovoru k operativnímu měnění pořadí otázek v průběhu rozhovoru.

Obrázek 5 - Chronologický koncept rozhovoru

Zdroj: vlastní zpracování

4.3. Sběr dat

Rozhovory se uskutečnily v období květen-červen roku 2023. Probíhaly dvojím způsobem – pakliže to situace umožnila, rozhovor se uskutečnil osobně v klidném prostředí s minimem rušivých elementů vybraném na základě domluvy s respondentkou. Druhý způsob vedení rozhovoru byl virtuální formou přes Google Meet zejména z důvodu setrvávání respondentek v zahraničí. Rozhovory trvaly od 25 do 40 minut. V obou případech došlo k nahrání rozhovoru na diktafon. Hendl (2016) upozorňuje, že nevýhodou použití záznamového zařízení je skutečnost, že může vést k větší nervozitě obou zúčastněných, může vést dotazovaného může vést k větší dramatizaci vyprávění, protože se může domnívat, že sdělení by mělo být co nejzajímavější, a naopak dotazující může mít pocit, že by měl postupovat exaktně, což v konečném důsledku spíše společným aktivitám v rozhovoru uškodí.

Autorka výzkumu si uvědomuje, že nejednotnost způsobu dotazování mohla způsobit určité zkreslení výsledků v tom ohledu, že přímý osobní kontakt naživo v externím prostředí může respondentku oproti té, která sedí v pohodlí svého domova za obrazovkou, ovlivnit.

4.4. Vyhodnocení dat

V první fázi vyhodnocování dat došlo k doslovnému transkriptu audionahrávek, na který navazovalo podle nástinu Hendla (2016) uspořádání dat, vytvoření kategoriálního systému s cílem redukovat data na menší jednotky a vyselektovat to podstatné a následné kódování dat. Výsledná data byla poté porovnána a interpretována pro naplnění cíle práce.

Přepis rozhovorů v plném znění je součástí příloh.

4.5. Etické aspekty práce

Provedení rozhovorů bylo v souladu s pokyny etické komise, čili předcházel jim podpis informovaných souhlasů s účastí respondentek ve výzkumu. Respondentky byly zároveň ujistěny, že rozhovor mohou kdykoliv ukončit a jeho výstupy jsou určeny výhradně pro účely zpracování výzkumu pro diplomovou práci a veškeré informace, které by mohly vést k odhalení jejich totožnosti (jméno, názvy klubů, roky klubových/osobních úspěchů, ...), budou anonymizovány.

5. VÝSLEDKY

Tato kapitola prezentuje výsledky provedeného výzkumu. Je důležité podotknout, že jak již bylo několikrát zmíněno, diskutovaná témata a jejich vnímání, prožívání jsou silně individuální záležitostmi, nicméně jak naznačila teoretická část, určité behaviorální aspekty mohou kvalitu odchodu a integraci do post-sportovního života částečně predikovat.

Úplné znění rozhovorů je součástí příloh.

Rozhovor začal rozehrávací otázkou na téma basketbalových začátků a zasazení do časových souvislostí.

- R1 popisuje *„Byla to nějaká pátá třída, takže kolem 11 let v rámci kroužku na základní škole. Vždy mě bavilo házet si na koš, tak jsem tam zašla a pak už to šlo ruku v ruce.“*
- Oproti tomu pro R2 nebyly začátky tak hladké a plné radosti. *„Začala jsem asi v 10 letech, kdy mě mamka vzala do přípravy. Ze začátku jsem hodně válčila, moc mě to nebavilo, ale postupně se to zlepšovala a já u basketu zůstala.“* Dodává však, že u basketu nezůstala z donucení rodičů, ale že ji bylo vštěpováno, aby věci hned nevzdávala.
- R3 se k basketbalu dostala relativně nevědomky v šesti letech díky hraní své starší sestry, kdy *„rodiče mi řekli, že se jedeme dívat na basketbalový trénink starší sestry. No a tam mi dali baťoh a řekli, ať se jdu převléknout do šatny. A tak to vlastně celé začalo.“*
- Podobně tak R4 měla inspiraci u staršího sourozence a lákalo ji basket vyzkoušet.
- I R5 měla basket v rodině. *„Mamka hrála basket, takže jsem s ní chodila na tréninky už odmala. Sama jsem pak začala trénovat v osmi letech. Nebylo to ale nikdy nic nuceného, basket se mi líbil,“* upozorňuje na možnost svobodné volby.
- Pro R6 přišlo seznámení s basketbalem oproti ostatním vcelku pozdě, jejími slovy *„tak letmo až někdy na druhém stupni. Pak si mě v prváku vytáhl klub X, takže jsem vlastně první pořádný trénink měla až ve svých 15 letech.“*

Následovala otázka na rodinné prostředí v souvislosti s podporou respondentek v začátcích i při přechodu k profesionálkám. Klima v rámci rodiny a přístup rodičů je důležitým faktorem, který od útlého věku formuje nastavení a myšlení hráček. Do jisté míry může hrát velkou roli při budoucím odchodu ze sportovní sféry např. k podněcování k paralelnímu studiu.

- R1 měla dle svých slov plnou podporu po celou dobu. „*Hlavně táta byl velkou podporou, pořád jsme spolu něco spojeného s basketem podnikali. Po mém přestupu do týmu X a hlavně na tamní střední školu jezdil táta na každý zápas a mamka poskytovala takový ten support typu praní prádla, vaření,*“ popisuje. Když její hraní začalo směřovat na profesionální úroveň, ani tehdy nepochybovali nebo ji neodrazovali.
- I R2 pocítovala podporu po celou dobu kariéry. Na druhou stranu doplňuje „... *samozřejmě měli takové ty narážky typu no a co ta škola, může přijít zranění, cokoliv, bylo by fajn mít dobré vzdělání, ale jinak od začátku mého hraní až do konce kariéry byli mi největší fanoušci.*“ Příčiny takovéto podpory přisuzuje i sportovnímu založení celé rodiny.
- Podobně tomu bylo i u R3, kdy „*Oba rodiče celou dobu. Tatka se mnou v mládežnických kategoriích jezdil i na všechny výjezdy. A pak u dospělých chodili aspoň na většinu domácích zápasů.*“ Také ale zmiňuje, že ji vštěpovali myšlení na budoucnost „*samozřejmě chtěli, abych u toho studovala, protože moc dobře věděli, že basket není všechno a napořád.*“
- R4 si taktéž nemůže na nedostatek podpory a pochopení stěžovat. Uvádí, že „*Rodiče se mnou jezdili i na venkovní zápasy a nevynechali ani mistrovství Evropy v mládežnických kategoriích. V časech, kdy jsem se věnovala basketbalu profesionálně, mi byli taky velkou oporou a věděli, že to takhle chci.*“
- I R5 popisuje rodinné klima co do podpory jako ideální. Ani při startu profesionální kariéry se nesetkala s žádnou skepsí nebo odrazováním.
- R6 podobně pochází ze sportovní rodiny, tudíž popisuje, že „*mamka jakožto bývalá vrcholová sportovkyně to naprosto chápala. Vždycky byli mi největší fanoušci. A to, že by to mohlo být profesionálně, jsme vůbec neřešily, to šlo nějak samo.*“

S podporou a názory rodiny úzce souvisí i další otázka, která zjišťovala nejvyšší dosažené vzdělání respondentek. Vzdělání, potažmo titul, může být velmi pomocným atributem při hledání uplatnění po konci sportovní kariéry.

- R1 dokázala vystudovat dvakrát inženýrské studium. „*Když se chce, tak to skloubit opravdu jde.*“
- Pro R2 vzdělávání skončilo u maturity. Na to konto dodává: „*začala jsem studovat obor Regenerace a výživa, které mám momentálně přerušené, ale vím, že už ho nikdy nedodělám, nebyla to správná volna. Vybírala jsem podle toho, co půjde nejlépe*“

skloubit se sportem a ne úplně podle toho, co by mě naplňovalo.“ Čili přístup k výběru studia hraje také velkou roli.

- I R3 zvládla skloubit profesionální kariéru s vysokoškolským studiem a má titul bakalář.
- R4 taktéž vystudovala bakaláře a popisuje, že získání titulu pro ni bylo velmi důležité.
- R5 dle jejich slov bez větších problémů dokončila inženýrské studium.
- A podobně i R6 je inženýrkou a studium při vrcholovém basketbalu komentuje: *„prostě to jde, zbytek jsou výmluvy.“*

Okruh otázek směřujících k průběhu kariéry otevírají dva dotazy na téma přechodů – přechod do seniorské kategorie a také přechody do jiných týmů. Jak bylo zmíněno v teoretické části, zvládání takovýchto přechodů v rámci kariéry může napovědět, jaký bude přechod do života po profesionálním sportu.

- R1 zmiňuje důležitost faktu, že přechod k dospělým byl ve své podstatě pozvolný, jelikož se seniorským týmem začala trénovat již při hraní v juniorkách. *„Souběžně s kategorií juniorek jsem začala nastupovat i v 2. lize a postupně se obouchávat, to mi dalo hodně. Ačkoliv ty ženy v 2. lize (třetí nejvyšší liga v ČR – pozn. autora) nemusí být na takové úrovni, tak rychlé apod. tak je to hodně tvrdá soutěž,* pokračuje. Dále dodává, že po této roční zkušenosti už začala trénovat s profesionálním týmem, což vnímala jako obrovský skok a pociťuje, že jí chyběl mezistupeň v podobě 1. ligy, kde člověk přičichne ke kvalitnějšímu basketbalu. Na to konto konstatuje, že *„člověk v 18 rozhodně není hotový hráč a myslím, pakliže nemá nějaké velké sebevědomí, tak je to pro něj těžké, ale tím, že jsem se začleňovala takhle postupně, tak to docela šlo.“*
- R2 si vzpomíná, že *„ten jeden rok byl těžší klasicky v tom, že jsem dorostu byla zvyklá hrát a dávat body a to najednou nebylo.“* Na druhou stranu ale uvádí, že to pro ni bylo velkou motivací, aby více zabojovala, a ve finále se s přechodem popasovala dle svých slov dobře. Vypichuje, že pro ni osobně bylo vcelku náročné se sžít s faktem, že dělá, co ji baví, a dostává za to zapláceno.
- R3 podobně jako případě R1 spatřuje příčiny relativně pohodového přechodu v hraní s dospělými paralelně s dorostenkami. *„... jen těch tréninků bylo najednou mnohem víc. Fajn bylo, že nás takhle chodilo z dorostu trénovat několik, takže jsem tam nebyla sama v relativně novém prostředí.“*

- Pro R4 to byl ze začátku vcelku šok. Popisuje, že „*dospělý basket, nemluvě profi basket, je oproti mládežnickému o hodně rychlejší, techničtější a pod košem o dost tvrdší, takže mi to chvíli trvalo.*“
- R5 naráží na horší snášení přechodu v tom, že to nebylo náročné až tak fyzicky jako spíš psychicky. Situaci popisuje následovně: „*v juniorské kategorii jsme měly výborný tým, trávil jsem spolu spoustu času i mimo hřiště, což mi pak u dospělých strašně chybělo. Víc se také řešily taktické věci na tréninku a vytratila se z toho taková ta lehkost a zábava, která mi k tomu vždycky patřila. Ale herně se mi vlastně celkem dařilo, takže zase tak náročné to asi ve finále nebylo.*“
- I R6 žádnou zásadní změnu nezaznamenala, protože s dospělými trénovala již předtím, než začala věkem spadat výhradně do seniorské kategorie. Dále zmiňuje, že „*ze začátku jsem v šatně nějakým hráčkám vykala, protože byly starší a byly prostě někdo, takže to tykáni mi prve přes pusku moc nešlo. Ale kolektiv byl fajn, žádná šikana, žádné machrování.*“ Závěrem vyzdvihuje důležitost týmové chemie s tím, že basketbal je týmový sport.

Další dotaz zjišťoval přechod v rámci různých týmů.

- R1 proces zapadnutí v novém týmu popisuje následovně: „*při studiu na vysoké škole jsem hrála 1. ligu v týmu X a i když jsem v tu dobu spadala do Áčka v týmu Y, tak tam jsem byla vlastně no name hráčka a musela jsem si tam tu pozici vydobýt.*“ Co do vztahů s novými spoluhráčkami se respondentka nikdy s žádným problémem nesešla.
- R2 vzpomíná, že vše bylo v pořádku a do nových kolektivů neměla nikdy problém zapadnout.
- V případě R3 šel přechod k dospělým a přechod do jiného týmu ruku v ruce, tudíž, dle jejich slov, byly ty přechody o to náročnější. „*Ty začátky byly náročné, z dorostu jsem byla zvyklá dávat dost bodů a pak najednou žádná sláva. Ale docela mi pomohlo to, že se tam sešlo dost nových a mladých hráček, takže jsme tomu čelily tak nějak společně a zlepšovalo se to,*“ hodnotí.
- U R4 stručně a jasně řečeno nikdy problém se zapadnutím do nového kolektivu nebyl.
- R5 uvádí: „*Nevím, jestli to bylo štěstí, nebo tím, že jsem nekonfliktní pohodový typ, co lehce zapadne, ale vždy bylo všechno bez problému.*“
- Pro R6 byl i tento typ přechodu vždy bezproblémový a vyzdvihuje relevanci povahy člověka. „*Jsem extrovert, nemám problém se bavit, takže pro mě to bylo vždy v pohodě. Pro mě byl basket středobod vesmíru, takže jsem věděla, že tohle nějak zvládnou a bude*

to fungovat. Ta motivace a vnitřní síla byly tak ohromné, že tohle šlo vlastně samo,“ dodává.

V další otázce se již částečně otevřelo téma post-sportovního života a zdali o něm respondentky v začátcích jejich profesionální kariéry přemýšlely, popřípadě to pro ně byla vzdálená budoucnost, která nebyla s nadsázkou řečeno na pořadu dne.

- R1 udává, že o tom, co bude pak, už tehdy přemýšlela. *„Basket jsem měla vždy hrozně ráda, milovala jsem ho jako koníček a bylo super, že jsem mohla skloubit hraní na profi úrovni a studium, protože jsem si nějakými většími zraněními prošla jako náctiletá, takže ten basket v žebříčku priorit trochu klesl, bylo to tak nějak zdraví - vzdělání, škola – basket,“* zmiňuje respondentka význam zranění na její pohled na basketbal. Dále popisuje, že i v rodině bylo její vzdělání diskutované téma, *„hodně jsme se o tom bavili doma, že to vzdělání je přeci jen důležité a tím, že mi učení nikdy problém nedělalo, tak to dávalo smysl.“*
- R2 přiznává, že o tom, co bude po kariéře ve sportu následovat, tehdy nepřemýšlela. *„To až tak poslední tři roky třeba. Předtím jsem vlastně tak nějak v hlavě měla, že to nějak dopadne, něco se naskytne, ale konkrétně jsem nepřemýšlela,“* doplňuje.
- Podobně jako v předchozí respondentka ani R3 o budoucnosti mimo sport nepřemýšlela a komentuje to tak, že *“v hlavě jsem měla to, že prostě budu velká basketbalistka, co bude vydělávat hezký peníze, pak zahraničí a tak. Ani studovat jsem vlastně nechtěla, protože jsem tomu basketu chtěla dát všechno. To se pak změnilo se zraněními.“*
- Ani pro R4 nebylo přemýšlení o v tu dobu vzdálené budoucnosti na pořadu dne a plánovala, že jednou kariéru ukončí na vrcholu a ideálně přejde do rodinného života. Dodává, že *„v těch chvílích člověk většinou vnímá basket tak, že je to pro něj středobod vesmíru, a nepřipouští si, že by mohl nastat konec.“*
- R5 myšlenky o tom, co budu následovat, naopak měla, i když dle jejích slov se nejednalo o nic konkrétního. *„No ne že bych měla konkrétní představy, ale hned na začátku kariéry jsem věděla, že chci určitě dostudovat vysokou, abych pak měla více možností, respektive aspoň nějaké, a nestála na úplném začátku,“* popisuje.
- R6 měla také v hlavě většinou basket, nicméně i tak na zadní vrátka myslela, tudíž dokončila střední, bakaláře a pak inženýra ekonomie zároveň s basketbalem. Rázně zdůrazňuje, že *„kdo říká, že to nejde tak kecá, jsou holky, které vystudují i medicínu a hrají kvalitní basket.“*

Důležitou oblastí, které se práce v teoretické části přímo či nepřímo věnuje, je externí pomoc s integrací ze strany klubů, zastřešujících organizací, která by potenciálně přechod usnadnila, nebo lépe na něj připravila. V této otázce se konkrétně respondentky vyjadřovaly k tomu, zdali během své kariéry zažily, aby se řešilo, co s hráčkami bude po konci jejich kariéry, a jestli je na to nějakým způsobem někdo připravoval.

- R1 přiznává, že se s něčím takovým vůbec nesešla a troufá si tvrdit, že ani její okolí. Na druhou stranu dodává, že „nemůžu říct, že by mi můj poslední klub, kterému jsem vlastně zasvětila většinu kariéry, hned zabouchl dveře, to ne, o možnosti pokračování v klubu na nějaké pozici jsme se bavili, ale určitě to není pravidlem všude a pro všechny.“ Tato skutečnost souvisí s tím, že respondentka v tomto klubu strávila takřka celý život a vybudovala si tam určitou pozici a vřelé vztahy. Situace byla jistě jiná, která by strávila v posledním klubu před koncem kariéry například pouze jednu sezónu.
- R2, která má zkušenosti i se zahraničím, konstatuje, že v Česku je situace v tomto ohledu oproti cizině smutnější. „Při mém posledním zahraničním působení ano, tam je to úplně jinak nastavené. Hráčky do toho pracují, i třeba na částečný úvazek, málokterá má jen basket. Ale to je podle mě i ta mentality, ty holky to mají v sobě, že k tomu budou bud' pracovat, nebo studovat, a ty kluby jim s tím často pomáhají, domluví jim třeba nějakou práci/brigádu u sponzora a podobně,“ uvádí pro porovnání.
- R3: „Rozhodně ne, ani jsem o tom neslyšela odjinud.“
- Pro R4 byla toto téma vcelku citlivé, jelikož nic podobného nezažila a vzhledem k povaze jejího konce kariéry bylo velmi ocenila. Komentuje to slovy: „... musím z vlastní zkušenosti říct, že je to dost škoda, protože ten střet s tou tvrdou realitou potom není úplně jednoduchý. Sama jsem se v tom dlouhou dobu po ukončení kariéry plácala.“
- Ani R5 nic podobného nezažila a považuje to za velkou škodu.
- R6 si nebrala servítky a v tomto kontextu žalostnou situaci v českém basketbale patřičně zkritizovala se slovy: „tohle je podle mě velký průšvih, protože v zahraničí tohle normálně funguje, jsou různé programy, mají klubem zprostředkované pracovní nabídky. Tady jsi jako zboží. I když si reprezentant, tak pak spadla klec a nikdo po tobě ani neštekne. Takže nezažila, tohle tady nefunguje.“

Následně byly zjišťovány zkušenosti dotazovaných s přístupy klubům k hráčkám, aby bylo alespoň částečně naznačeno klima českého ženského basketbalu. Jelikož v teoretické části byl rozebrán koncept Good governance, který bývá i ve sportu, byť zřídka, používán, dotaz

směřoval zejména na jeho uplatnitelné principy jako otevřenost ohledně financí, přístup k informacím, etika chování, životní podmínky, atd.

- R1 konstatuje, že v tomto ohledu měla nejspíš štěstí, jelikož vždy přišla do styku s lidmi, kteří jednali na rovinu a vše, co bylo domluveno, platilo. Pokračuje, že *„ani z finanční hlediska, nějaký smluvní záležitost, nikdy problém nebyl. Naopak i třeba v případě zranění se ten klub snažil té hráčce vyjít vstříc a podporovat ji v brzkém návratu.“*
- Oproti tomu R2 přichází s negativní zkušeností z českého klubu, kdy se jí stalo, že výplata nepřicházela v řádném termínu, nebo v případě zranění na to byla sama a bylo jen a pouze v jejím zájmu se dát co nejrychleji do pořádku a vrátit se do sestavy, jelikož klubu to bylo docela jedno. Diskuzi dále rozvádí do genderové problematiky a sice *„Přijde mi, že tím, že je to ženský sport, tak je to v pohodě, víc se to (zpoždování výplat, přístup) toleruje, ale v mých očích to rozhodně není v pohodě. A je to něco, co mi vlastně do teď tak nějak leží v žaludku. Nehledě na to, že v Česku ženy většinou nejsou zaměstnankyně, nemají vlastně žádnou jistotu.“*
- R3 uvádí: *„Mohlo to být horší. Někjaký velký problém, kromě zpoždění výplat, jsem asi nezažila. V tom jednom klubu to docela vřelo ve vedení a vím, že byly kvůli něčemu problémy, ale nás se to prý nedotýkalo, tak jsem to nechala být.“*
- R4 zdůrazňuje skutečnost, že v každém klubu je situace pochopitelně jiná a vyzdvihuje potřebu lepší komunikace a zaměření na individuální přístup k hráčkám. Navrhuje, že *„... by nebylo špatné do týmů zapojit i sportovní mentální kouče, kteří by se zabývali právě psychikou hráček individuálně.“*
- I R5 měla dle svých slov štěstí na kluby a zmiňuje, že si je vědoma toho, že v jiných klubech je situace horší. *„Přístup klubů k hráčkám byl vždycky z mé zkušenosti pozitivní, vstřícný, žádné velké problémy jsem nezažila. Ale myslím, že jsem měla velké štěstí na oba kluby, jinde vím, že to třeba úplně optimální vždy není, co do zázemí nebo jednání.“*
- Podobně tomu tak je v případě R6, jelikož její poslední klub byl „takový rodinný“, nicméně na druhou stranu postrádala více profesionality. I tak ale popisuje negativní zkušenost z jiného klubu *„kdy nebyly peníze, došlo k vytunelování, ale přišel velký sponzor, takže se to zachránilo. Určitě je to v jiných klubech horší, co jsem slyšela. Třeba zpoždování výplat, krácení peněz a tak.“*

Poslední otázka z okruhu vztahujícího se k průběhu sportovní kariéry směřovala na osobní názor na kvalitu české ŽBL. Zároveň respondentky uváděly, jakou dobu v této lize strávily, aby jejich názory byly podloženy významnější zkušeností.

- R1 v ŽBL odehrála 10 sezón a kvalita v jejich očích velmi upadá a ani o hraní této ligy ze strany hráček není takový zájem. Problém vidí zejména ve financích. „*Ty finance zkrátka nejsou takové a celkově mi přijde, že teď ty hračky tomu nejsou ochotny obětovat tolik co dřív. A pak ta soutěž tak vypadá, hrají ji třeba hodně hračky, které by na to dříve neměly. Ale třeba se to zase s nastupující generací zlepší, uvidíme,*“ dodává s nadějí.
- R2 má na svém kontě cca 8 let v nejvyšší české soutěži a posteskla jsi nad podle ní nízkým počtem týmů. ŽBL jsem hrála nějakých 8 let. „*Mě mrzí, že těch klubů je jenom 10. V klubu X jsme měli ŽBL i 1. ligu, kdy jsem chodila hrát za oba, a pamatuji si, když se hrála baráž o ŽBL, a ty týmy byly úplně hladové, aby se dostaly výš.*“ Dále také naráží na finance a nekonkurenceschopnost týmů: „*jenomže teď skoro nikdo výš nechce, protože nejsou peníze, což vlastně celkově odráží tu kvalitu. Pěkný basket mezi sebou relativně hraje ten vršek tabulky, ale pak je propast a ty týmy nejsou konkurenceschopné. A ani vlastně nevím, jestli tam ty hračky jsou profesionálky, nebo jak to je.*“
- R3 domácí soutěž také neopustila a se slovy „*Dřív to tak bylo, třeba když jsem právě začínala, to ta kvalita byla vysoká bych řekla. Teď mi přijde, že to může hrát pomalu kde kdo. Tahle generace to má podle mě jinak nastavené, nejsou ochotny tomu obětovat tolik, co dřív. A ty peníze taky dělají hodně,*“ hodnotí situaci.
- Souhlasí i R4, která strávila v ŽBL celou svou kariéru. *Myslím, že tak úplně kvalitní není. Úroveň ŽBL jde rok od roku dolů. Peníze, jiná mentalita hráček a podobně. Z toho důvodu některé kvalitní hráčky, které by to tady mohly pozvednout, odchází hrát do zahraničí.*“
- R5: „*Celou dobu, na zahraničí jsem úplně necílila i vzhledem k té snaze dodělat vysokou. Myslím, že spíše průměrná, dost to upadá.*“
- Podle R6, která také českou ligu neopustila ve prospěch zahraničí, jde kvalita velmi dolů. Naděje však vkládá do omlazené reprezentaci a novému konceptu s novou trenérkou, kdy „*už to nejsou jen hráčky z jednoho klubu, ale mají motivaci i další, což tu kvalitu soutěže potom taky ovlivní. Nakonec si ale také postesknou „dříve to bylo vyrovnané, nevyzpytatelné, divácky atraktivní. Teď je pořadí skoro jasné už na začátku sezóny.*“

Otázka, která zjišťuje důvod konce kariéry respondentek, otevírá část, jež se zaobírá obdobím odchodu do sportovního důchodu. Povaha těchto důvodů taktéž ovlivňuje integraci, neboť dle teorie dobrovolné odchody jsou spíše pod kontrolou než ty nedobrovolné, které se stanou buď nečekaně, nebo si jedinec nechce připustit, že už na to nemá, popř. nemá nabídky.

- R1: *„Jeden z důvodů byl vážné zranění kolene, to to asi urychlilo, i když rekonvalescence a všechno bylo v pořádku, ale člověk to vzadu v té hlavě má. Jsem typ, který miluje sport, a nechtěla jsem se basketem “zrakvit” tak, abych pak už nemohla nijak sportovat. Dalším důvodem byla nepovedená poslední sezóna, která mě v tom mém konci vlastně utvrdila a urychlila ho.“*
- R2: *„Na začátku mé poslední sezóny jsem v klubu dostala pracovní nabídku na manažerskou pozici a byla to taková nabídka, která moc nešla odmítnout. Takže jsem se už během té sezóny na tu funkci připravovala, dělala si kurzy, učila se jazyk samozřejmě a tak. Dost jsem o tom přemýšlela, jestli nedám ještě sezónu nebo dvě, ale byla to opravdu skvělá nabídka, a bylo mi trapné říct ještě rok počkejte. Takže to bylo super, že jsem nešla do neznáma a hned po konci jsem měla další krok jasný. Bylo o takové až snové bych řekla.“*
- R3: *„Opakující se zranění a tím pádem nějaká ztráta radosti z toho hraní.“*
- R4: *„Důvodem byly stále opakující zranění kolene a z toho totální frustrace.“*
- R5: *„Tak nějak mě to přestalo naplňovat na takové úrovni, abych tomu věnovala tolik času. Chtěla jsem začít také více pracovat, což mi vedení neumožnilo skloubit s basketbalem. Současně došlo k nějakým změnám v hráčském kádru, se kterými jsem se úplně neztotožnila. Takže důvodů se sešlo víc a tím bylo rozhodnutí jednodušší.“*
- R6: *„Už mě to nenaplňovalo tak, jak mělo a nechtěla jsem dojít do fáze, kdy budu chodit na trénink našťvaná proto, že mě to už vlastně nebaví. A taky ten tým byl už tak omlazený a moje vrstevnice odcházely, takže jsem se tam cítila trochu mimo.“*

Na tuto otázku přímo navazovala ta, která zjišťovala, zdali byl tedy odchod dobrovolný a pod kontrolou.

- V případě R1 to tento případ byl. Popisuje, že rozhodla už přes začátkem poslední sezóny. *„Říkala jsem si, že uvidím, jak to půjde, jak se budu cítit, jaká bude moje výkonnost. Bohužel se to úplně nesešlo, takže byl čas začít se věnovat jiným věcem. A taky mě ten basket už nenaplňoval tak, jak bych ráda,“* uzavírá odpověď.
- R2 přitakává s tím, že se jednalo o odchod dobrovolný a plně pod kontrolou.

- Odchod pro R3 tak úplně dobrovolná nebyl. Jejími slovy „*když by nebylo těch zranění, tak ještě hraju. Ale když už jsem se s tím vnitřně srovnala, tak pod kontrolou vlastně byl.*“
- Naopak pro R4 byl odchod absolutně nedobrovolný a neměla ho vůbec pod kontrolou.
- R5: „*Ano, přesně.*“
- A i u R6 byl odchod dobrovolný a plně pod kontrolou.

Následně respondentky odpovídaly, jak dlouho v součtu trvala jejich profesionální kariéra. Opět se jedná o poměrně důležitou proměnou, neboť pokud hráčka stráví s profesionálním světem dvě sezóny, její integrace bude odlišná, než u hráček, které profesionálnímu basketbalu zasvětily např. 10 let. Jedna z následujících otázek také zjišťovala, v kolika letech kariéru ukončily. Níže jsou odpovědi přehledně agregovány.

- R1: Trvala 10 let a byla ukončena ve 29 letech.
- R2: Trvala 12 let a byla ukončena ve 30 letech.
- R3: Trvala cca 9 let a byla ukončena ve 26 letech.
- R4: Trvala 8 let a byla ukončena ve 24 letech.
- R5: Trvala cca 8 let a byla ukončena ve 28 letech.
- R6: Trvala 15 let a byla ukončena v 31 letech.

Řeč přišla i na to, zdali respondentky něčeho v kontextu se svojí kariérou litují.

- R1 nelituje ničeho zásadního.
- Oproti tomu R2 lituje dle svých slov spousty věcí. Zejména toho, že neodešla do zahraničí dřív, „*hrozně jsem se bála, a teď zpětně nevím čeho,*“ popisuje a pokračuje „*když jsem byla mladší, tak jsem věci klasicky řešila více s emocemi než hlavou, ale to k tomu věku asi tak nějak patří.*“
- R3 uvádí, že nejvíce lituje toho, že odešla do týmu X. Popisuje, že „*v původním týmu jsem měla dobré podmínky, ale chtěla jsem zkusit něco jiného. Bohužel to nebyla správná volba a víc mi to vzalo než dalo.*“ Zároveň dodává, že lituje také toho, že neodešla do zahraničí.
- R4 si posteskla, že jedině toho, že neudělala více pro regeneraci, pro posílení a že nebyla opatrnější, aby se tolik nepotýkala se zraněními, i když dle svých slov se vždy snažila udělat maximum.
- R5 ničeho významného nelituje, „*ta rozhodnutí mě dovedly do této situace a takhle jsem spokojená.*“

- R6 podobně jako některé respondentky lituje toho, že neodešla aspoň na rok do zahraničí.

Následně se rozhovor vrátil zpět k tématu konce kariéry a konkrétně k tomu, kdy hráčky o konci začaly přemýšlet.

- R1 udává, že to bylo před koncem poslední sezóny.
- R2 spojuje myšlenky na konec kariéry s momentem, kdy přišla pracovní nabídka.
- Pro R3 byla spouštěčem poslední operace, cca dva roky před jejím reálným koncem.
- R4 nad koncem nikdy dopředu nepřemýšlela. Donutilo ji k tomu takřka z minuty na minutu poslední vážné zranění.
- R5 konstatuje, že *„člověk nad tím asi přemýšlí dýl, jak to bude dál a co a jak, ale o reálném konci asi někdy v druhé půlce té poslední sezony.“*
- V případě R6 se tato myšlenka objevila cca dvě sezóny před koncem, kdy uvádí, že se začalo jednat o stereotyp, pořád stejná hala, dalo se odhadnout kolikáté skončí, apod. Dále zmiňuje *„vlastně i moje vrstevnice pomalu začaly končit, tak to tak nějak vyplývalo. Horší bylo si to vyslovit nahlas.“*

V souvislosti s předchozí otázkou bylo dále zjišťováno, jestli aktérky výzkumu o konci kariéry uvažovaly někdy před jejím reálným koncem, a popřípadě co nebo kdo ovlivnil/o jejich rozhodnutí to neudělat.

- U R1 byla situace následující: *„Když jsme odmaturovala a šla jsem na vysokou, tak jsem si myslela, že na ŽBL nemám a začala jsem hrát 1. ligu s tím, že dobré, tak co, basket mě baví, s tím týmem jsme nehrály úplně špatně, takže jsem si v tu dobu myslela, že ta profi kariéra ani nezačne, ale pak se věci nějak sešly, já jsem se v té 1. lize obouchala a plynule se vrátila do týmu X do ŽBL, kde jsem dostala šanci, a vlastně i trochu tím, že ta úroveň šla trochu dolů, tak i já jsem dostávala slušnou minutáž. Takže krize zažehnána.“*
- I R2 takové chvíle zažila, jejími slovy *„těch chvílí, kdy jsem si řekla “Ježíš, co to je za práci”, pár bylo, ale spíš tak nárazově, že se třeba nepovedou tři zápasy, a hrály roli hodně emoce. Pak jsem se uklidila, další zápas se povedl a bylo zase dobře.“*
- R3 popisuje, že *„už tak nějak v průběhu, když se to nevyvíjelo, jak jsem si vysnila. Plus začala ta zranění. Takže se mi trochu přeskládaly priority, ale zase jsem si řekla, že by byla škoda přestat úplně, a chtěla jsem dokázat sama sobě, že na to ještě mám. Takže jsem pokračovala, ale dodělala jsem k tomu školu a začala chodit různě na brigády.“*

- R4 o předčasném konci nikdy neuvažovala.
- Stejně tak R5 o ukončení basketbalové kariéry nikdy dříve nepřemýšlela.
- R6 odpověděla „*To vůbec. Krize sice byly, nedařilo se mi delší dobu, ale vždycky se to zlomilo. Na to jsem to měla moc ráda.*“

Další dotaz směřoval na plánování odchodu do sportovního důchodu. Mít ona „zadní vrátka“, jak zmiňuje teorie, je významným pomocníkem v přecházení.

- R1 konstatuje, že jasně nalinkovaný plán neměla. Nicméně si snažila udělat si přechod co nejlehčím díky studiu a ke konci kariéry dokázala sport skloubit i s prací, čili neodcházela do neznáma a s nulovou praxí.
- R2 přiznává, že dříve plán vůbec neměla, ale když dostala od klubu na začátku své poslední sezóny nabídku práce, tak vlastně už plán měla a sezónu odehrála v klidu, protože následný krok byl jasný.
- R3 popisuje, že plán neměla vůbec, „*nevěděla jsem, kdy ten konec vlastně přijde. Ale dá se říct, že jsem na to právě tím studiem a brigádami připravovala.*“
- Plánem R4 bylo ukončit na vrcholu a přejít do rodinného života, což nevyšlo.
- R5: „*Nic konkrétního, jen jsem věděla, že chci mít hotovou školu.*“
- Ani R6 neměla nic naplánováno. Dodává ale, že „*měla jsem obrovskou výhodu díky manželovi, protože jsem věděla, že si můžu dát půlroku pauzu na rozkoukání, a taky že jsem už ke konci začala dělat lehce trenéra crossfitu a když jsem skončila, tak jsem se tomu začala věnovat více a více, až se to dostalo do fáze, kdy to byla normální práce. Ale to mě taky úplně nenaplňovalo, protože jsem potřebovala dělat na sebe, aby mi to nikdo neorganizoval. Takže jsem začala podnikat na sebe.*“

Respondentky se také zamýšlely nad tím, zdali s odstupem času hodnotí, že ukončily kariéru ve správný čas.

- U R1 to ve správný čas bylo. Zmiňuje správné vnitřní nastavení a to, že situaci přijímala takovou, jaká byla. „*Tu poslední sezonu jsem si snažila užít a být nad věcí. Vše se ale odráží v tom prvním vážném zranění, které ve mně spoustu věcí uspořádalo,*“ dodává.
- R2 si myslí, že ano. Ačkoliv cítila, že zdravotně a fyzicky by ještě byla schopná hrát, už to tak nechtěla.
- R3 konstatuje „*měla jsem ji ukončit dříve. Poslední rok už to bylo trápení a nějak jsem si nedokázala připustit, že na to nemám. Takže ta poslední sezóna už byla navíc.*“

- Oproti tomu R4 udává, že svoji kariéru určitě neukončila ve správný čas. Popisuje, že *„do dnešního dne s tím nejsem vyrovnaná. Člověk by měl být se svým ukončením srovnaný a měl by mít z toho ideálně dobrý pocit a klid na duši. To bohužel není můj případ.“*
- R5 se domnívá, že ano.
- Podle R6 by její kariéra mohla ještě dva roky určitě pokračovat, ale vnímá, že to ukončila tehdy, když to tak cítila.

Důležitost zdrojů, které s přechodem mohou pomáhat, byla již zmíněna v teoretické části. Ať už se jedná o zdroje interní (škola, praxe, práce, myšlení) nebo externí (podpora rodiny, klubu, psycholog, iniciativy). V této otázce bylo zjišťováno, co nebo kdo hráčkám s přechodem pomohl/o.

- R1: *„Sto procentně mi pomohlo to, že už jsem během posledních sezon souběžně pracovala, takže to nebyl krok úplně do neznáma. Sport mi ulehčil v životě to, že jsem ráda mezi lidmi, že jsem týmový hráč. To mi pomohlo dost, ne všichni jsou zvyklí na nějakou kooperaci, že komunikuješ a chceš, aby ten tým, i pracovní, fungoval. Taky určitě vydrž a to, že se nevzdám s prvním nezdarem.“*
- R2: *„Určitě moje přítelkyně, která taky hraje basket, ta byla obrovskou podporou, nebyla jsem na to sama. A taky ten klub musím říct, tam jsem cítila sto procentní důvěru a jistotu, to mi taky moc pomohlo.“*
- R3: *„Určitě vědomí toho, že už jsem v té době měla práci. Věděla jsem, že nějaký příjem mít budu, to bylo důležité. A samozřejmě rodina.“*
- R4: *„Přechod byl dost těžký. Největší oporou mi byla opět moje rodina. A v tu chvíli pro mě byla nejdůležitější škola a její dokončení, takže jsem se soustředila na ní.“*
- R5: *„Asi to, že už jsem měla práci, ve které jsem v tu dobu už dva roky působila na částečný úvazek současně s basketbalem.“*
- R6: *„Určitě již zmiňovaný manžel. Všechno to se mnou prožíval, viděl, jak už se mi pak nechtělo, fakt byl velikou podporou. Ale i rodina celkově, i když ti mi zprvu říkali „ještě jsi mohla hrát, komu my teď budeme jezdit fandit“, ale jinak mě taky podrželi.“*

Poslední otázka z této oblasti se dotýkala povědomí o organizacích nebo projektech/programech, které by hráčkám s integrací do post-sportovního života pomáhali.

- R1 předpokládá, že nějaká iniciativa ze strany FIBA funguje, ale že se věnuje špičkovým sportovcům. V rámci českého prostředí o žádné neví a zdůrazňuje potřebu,

v případě jejich existence, lepší prezentace. Zmiňuje také spolupráci s mentální koučkou „já osobně mám kamarádku, která se věnuje koučingu, shodou okolností taky bývalá basketbalistka, se kterou jsem spolupracovala po tom posledním zranění, a ona se věnuje právě taky takovýmto přechodům, ať už z mladých při přechodu k dospělým, nebo těm, co konci kariéry.“

- R2 přiznává, že o něčem takovém slyšela, nicméně se jejími slovy jedná o nedotažené „výstřely do tmy“. „To je vždy pojdme radit sportovcům s financemi, ať nejsou po té kariéře na nule, se vzděláním, s právními věcmi, vím, že byla ta iniciativa Hráčské asociace, která chtěla právě sportovcům pomáhat, ale vlastně ani nevím, jestli to funguje nebo jak, takové ticho po pěšině,“ hodnotí.
- R3 o ničem takovém neslyšela.
- Podobně tak R4 o tomto nemá žádné povědomí.
- I R5 konstatuje, že neví.
- R6 o něčem zaslechla, ale dodává, že „vždycky to byly takový planý řeči, že někdo něco udělá, ale finále ukažte mi nějakou hráčku, které se té pomoci reálně dostalo. Nikdy jsem nic konkrétního fungovat naživo nejen teoreticky neviděla.“

Poslední tematický celek se věnuje již životu po kariéře. V úvodu odhaluje, čemu se respondentky aktuálně pracovně věnují a také tomu, zdali nějakým způsobem u basketbalu zůstaly.

- R1 pracuje jako vedoucí technologické laboratoře u potravinářské firmy.
- R2 je manažerskou mužského týmu X a paralelně s tím se věnuje sponzoringu pro celý klub.
- R3 učí na základní škole.
- R4 se věnuje práci v kanceláři.
- R5 je momentálně na rodičovské dovolené, ale jinak pracuje jako risk analytik.
- R6 je trenérkou crossfitu a majitelkou e-shopu.

Dále navazovala otázka, zdali ex basketbalistky u svého sportu nějakým způsobem zůstaly, jelikož pokračování pracovně například na pozici trenéra nebo manažera není neobvyklým jevem.

- R1 se věnuje trénování a fyzické přípravě u mládeže.
- R2 u basketbalu zůstala pracovně na manažerské pozici.
- R3 hraje basketbal rekreačně na nižší úrovni

- R4 uvádí: „*Nezůstala, svoji kariéru jsem neukončila úplně šťastně a potřebovala jsem se dostat mezi jinou skupinu lidí.*“
- R5: Basketbal hraje dále na úrovni oblastního přeboru a dle svých slov si to moc užívá.
- U basketbalu žádným způsobem nezůstala.

Následující otázka zjišťovala názor dotazovaných na genderovou problematiku spojenou s integrací, čili jestli se domnívají, že se muži po konci sportovní kariéry integrují do běžného života lépe než ženy a proč tomu tak v jejich očích případně je. V tomto případě budou otázky citovány v plném znění, aby byla zachována co největší autenticita, jelikož se jedná o extrémně subjektivní názory.

- R1: „*Asi takhle, spousta sportovkyň, které skončí s profi kariérou, se stávají matkami, takže si myslím, že je to těžší v tom, že ony po konci mají dítě, mateřskou, rodičovskou a pak se po takové době mají vracet zpět do pracovního života, což musí být extrémně těžké, když před tím kromě sportu nic nedělaly. Kdežto chlapi basket můžou hrát mnohem déle, když zdraví drží, protože i když chtějí založit rodinu, tak tam prostě fungují potom ty ženy o oni můžou pokračovat a potom někteří přeskočí do trenériny nebo nějakého civilního zaměstnání. Takže v součtu si myslím, že muži se integrují snáz.*“
- R2: „*To nevím, přijde mi to hrozně individuální. V mém okolí jsou ženy, které přešly úplně v pohodě, u ženy, které trápí, stejně tak jako muže, kteří v basketu excelují, ale absolutně neřeší, co budou dělat pak.*“
- R3: „*Podle mě to je hodně individuální. Ale asi bych řekla, že se lépe integrují ženy, že mají nějak zakódováno to, že ten konec prostě přijde. Vlastně i v kontextu s dítětem, že ví, že to dítě budou chtít mít a pak hrát třeba už nebudou, takže myslí na to, jak se pak zaopatří.*“
- R4: „*Ty jo, to si nemyslím, že se to takhle úplně nedá posoudit. Je to dle mého názoru o různých okolnostech, které tomu nasvědčují. Tam podle mě nehraje roli, zda je to muž či žena.*“
- R5: „*Takto popravdě vůbec netuším a zajímalo by mě, co vám z toho vyjde. Skoro bych řekla, že ne. Vzhledem k tomu, že jejich kariéra bude asi končit později, tak bych tu integraci viděla jako náročnější. Ženy také často po kariéře zakládají rodinu a tak mají pak jiné starosti a tak nějak s tím dopředu víc počítají.*“
- R6: „*Určitě jo, vidím to doma, mám profisportovce a ten si může zvesela sportovat. Jenomže od ženské se očekává, že bude rodit, bude na mateřské, takže konec s basketem,*

dítě, tři roky fuč, další dítě, najednou ti je 40 a napracovala jsi kromě toho basketu nic. Nikde tě nechtějí, nic neumíš, zkušenosti nemáš. Oproti tomu chlapi nejenže mají lepší podmínky, smlouvy, platy, díky čemuž si můžou lépe našetřit a udělat si ten život po basketu příjemnější. Takže si myslím, že právě ty pomocné programy pro ty ženy jsou ještě potřebnější.“

I v další otázce zjišťuje osobní názor respondentek, tentokrát na to, zdali se podle nich sportovec, který ve svém sportu vyniká, má medaile, rekordy, ocenění spíše uplatní, než portovec s průměrnými výsledky. Ze stejného důvodu jako v předchozím případě bude citováno úplné znění odpovědí.

- R1: *„Nemyslím. Průměrný sportovec, pokud je tedy nohama na zemi a má sebereflexi, to bude brát jako nějakou fajn brigádu, koníček, který něco vynesou, ale bude spíš myslet na ty zadní vrátka a prohlížet se třeba po nějakém to normálním zaměstnání při basketu. Excelentní sportovec si řekne jo jsem dobřej, na to ostatní teď myslet nemusím, všechno vsadím na tuhle kartu dám tomu všechno, abych byl nejlepší. I když to nejde generalizovat, tihle top strop sportovci na to vzdělání nebo zadní vrátka asi úplně nemyslí. Všechno může vyjít, můžou vydělat spoustu peněz, ale stačí jeden špatný pohyb a všechno je jinak.“*
- R2: *„Z mé zkušenosti sportovci, kteří úplně nevyčnívají, myslí na ta zadní vrátka spíš. Vystudují něco, najdou si brigádu a tak. Ale opět to nejde úplně zaškatulkovat.“*
- R3: *„Asi záleží, kde se chtějí uplatnit. Když by chtěli zůstat u basketu, tak myslím, že ty úspěchy mají nějakou váhu. Že třeba v tom trénování nebo managementu se předpokládá, že když byl někdo fakt dobrý, tak tomu rozumí.“*
- R4: *„To si nemyslím. Když to řeknu s lehkou nadsázkou průměrní sportovci jsou většinou lidé, kteří si uvědomují, že jejich smysl je i jinde než v basketu nebo celkově vrcholovém sportu. Sportovci, kteří vynikají a hrají profesionálně moc nemají prostor si vedle sportovní kariéry otvírat vrátka jinde. Samozřejmě je to člověk od člověka a záleží poté na oboru, ke kterému směřují, a kde se chtějí uplatnit.“*
- R5: *„Vůbec nevidím důvod, proč by to tak mělo být. Sportovci všeobecně se podle mě lépe uplatní. Jsou naučeni na nějakou vytrvalost, fungování v kolektivu, zarputilost, což se pak hodí.“*
- R6: *„Upřímně si myslím, že trochu jo, že to vliv má. Podle mě tam hraje roli nějaké to sebevědomí do života. Sport tě utváří, táhneš ten tým, věříš si, jsi odolnější, což se pak může promítnout i života po odchodu.“*

Závěrečná otázka vyzývá respondentky, aby v kontextu se životem po sportu a přechodu do něj na základě svých zkušeností a postřehů, poznatků něco vzkázaly čerstvým případně budoucím profesionálním basketbalistkám.

- R1: *„Vzkázala bych jim, ať se sportem baví, dokud to jde, jestli můžou, tak ať určitě vycestují, ale ať si tam nechají ta zadní vrátka, ať něco vystudují, rozšíří si znalosti, protože člověk fakt nikdy neví, jak dlouho ten sport bude moct dělat na takové úrovni a s takovým fyzickým fondem.“*
- R2: *„Ať nějakou tu školu vystudují, hlavně, ať si vyberou něco, co je bude zajímat, a ne to, co půjde nejlíp skloubit s tréninky a bude nejjednodušší. A ať o té budoucnosti zkrátka přemýšlí, i když to vypadá na dálnou budoucnost. Taky se nenechat do ničeho tlačit, nikde není psáno, jak to má být správně. A stoprocentně odejít do zahraničí, to jsou zkušenosti, které jsou k nezaplacení.“*
- R3: *„Aby nad tím určitě přemýšlely, i když to není úplně aktuální. Ve finále nevíš dne ani hodiny, když to tak řeknu. Je fajn nějaký ten plán, aspoň v obrysech mít. A taky určitě zahraničí.“*
- R4: *„Vždycky člověk rád radí, když si něco sám vyzkouší a třeba v něčem trošku plave. Být profesionálním sportovcem je dar, který Vás naučí odolnosti, týmovosti a především disciplíně. Hlavně to může být i slušný zdroj příjmu. Vzkázala bych asi jen to, že hranice mezi tím být úspěšný a spadnout na úplné dno je vážně tenká. Ideální možnost je se při sportu věnovat i studiu a ke konci kariéry si pomalu otvírat vrátka jinde.“*
- R5: *„Ať do sebe určitě investují, obzvlášť v oblastech, které je baví. Ať už se jedná o různé vzdělávací, jazykové kurzy nebo kurz šití, prostě něco, co si mohou napsat do životopisu a nemít tam jen prázdnou kolonku.“*
- R6: *„Starejte se o sebe, o svoje zdraví, protože to je jen na vás, žádný trenér nebo manažer vás nemůže nutit dva měsíce po plastice křížového vazů hrát. Vystudujte vysokou, protože to jde a zbytek jsou výmluvy, a celkově se rozvíjejte, učte se jazyky. A rozhodně jděte aspoň na sezónu, dvě do ciziny.“*

6. DISKUZE

Individualita jedince je pojem, který provází více méně celou diplomovou práci a vlastně i celé toto téma. I když na základě literatury pojednávající o dané problematice, která byla rozebrána v teoretické části, jsou určité indikátory, které kvalitu přechodu mohou napovědět, nelze však se stoprocentní jistotou uvést a plošně uplatnit, že A vždy implikuje B (např. vážné zranění nemusí nutně znamenat neúspěšnou integraci stejně tak jako zvládnání dílčích přechodů během kariéry nezaručí kvalitní přechod nebo vystudovaná škola není jistotou bleskového uplatnění po konci ve sportu), jak dokládá tento výzkum. Vždy nejvíce záleží na přístupu jednotlivce, formování jeho okolí od mládí, dostupné zdroje, copingové strategie, ale také externí pomoc a určitá sociální gramotnost.

Celkově lze na úvod prezentace výsledků sumarizovat, že byl proces začlenění dotazovaných do běžného života po profesionální sportovní kariéře v pěti případech úspěšný a v jednom neúspěšný, respektive se ještě zcela neukončil.

U tohoto typu zkoumání je velmi náročné eliminovat veškeré elementy, které by mohly výsledky ovlivnit. Autorka výzkumu si uvědomuje možné zkreslení výsledků na základě vlastní zainteresovanosti do prostředí basketbalu a promítání svého názoru do výzkumu. Na druhou stranu znalost českého basketbalového prostředí pomohla vyselektovat určité oblasti, které byly poté zkoumány a přinesly nové poznatky, a také v některých případech zjednodušila přístup k respondentkám. Úskalím výzkumu je poté ne příliš vysoký počet respondentek a také nepostihnutí širšího spektra typů respondentek. Ve výzkumu se objevila pouze jedna respondentka, jejíž přechod nebyl úspěšný a dle jejich slov se stále zcela neukončil. Za předpokladu, že by takovýchto respondentek bylo více, bylo by možné hlouběji zkoumat okolnosti jejich konce, hledat souvislosti, podobnosti a zjišťovat, kde byly co do prevence možné nedostatky, a jaké intervenční nástroje by mohly potenciálně pomoci. Na to konto je nutné dodat, že vzhledem k těmto skutečnostem se výsledky nedají paušalizovat nebo generalizovat pro zbytek basketbalové populace v plném rozsahu, avšak poskytují dobré základy.

I tak je alespoň jedna zástupkyně neúspěšného procesu integrace velmi přínosná, neboť tento případ potvrzuje poznatky Lavalleeho (2000), že pakliže je důvodem konce něco náhlého a nepředvídatelného (vážné zranění, které znemožňuje pokračování), čili odchod je nedobrovolný a často není pod kontrolou, proces přechodu do běžného života je náročnější. Na druhou stranu se v tomto případě částečně vyvrátila teorie podle Alfermanna a Stambulové

(2007), že pokud jedinec zvládá přechody během kariéry, je pravděpodobné, že zvládne i ten poslední. Oproti tomu stojí fakt, že v jsou ve výzkumu zastoupeny i další respondentky, které jako důvod svého konce zmínily (opakovaná) zranění, nicméně v těchto případech došlo ke zmiňované změně vnitřního nastavení, přijetí a ztotožnění se se situací, tedy proces začlenění byl úspěšný. Zbýlými důvody pro konec kariéry byli ztráta radosti a naplnění, nebo atraktivní pracovní nabídka. Důvody byly často v synergii.

Výsledky mohla dále ovlivnit skutečnost, že dotazování probíhalo dvojím způsobem – osobně a online. Nejednotnost způsobu dotazování mohla způsobit určité zkreslení výsledků v tom ohledu, že přímý osobní kontakt naživo v externím prostředí může respondentku oproti té, která sedí v pohodlí svého domova za obrazovkou.

Na základě výpovědí respondentek lze usuzovat, že kvalita nejvyšší ženské basketbalové ligy v tuzemsku oproti minulosti upadá. Důvody lze spatřit ve změně trendu chování, kdy současné basketbalistky nejsou kolikrát ochotné sportu obětovat to, co předchozí generace. Opakovanou písničkou v ženském sportu, a basketbal není výjimkou, jsou finance. Respondentkami zmiňované zpoždování výplat, nebo samotná problematika zaměstnaneckých poměrů, v mnoha případech respektive nepoměrů, která bere určité jistoty a může s nadsázkou řečeno brát i klidný spánek. Dále nevyrovnanost ligy, nekonkurenceschopnost týmu, tudíž snadné odhadnutí výsledku, tudíž ztráta prvku nevyzpytatelnosti a napětí, tudíž ztráta fanoušků. Pro zvýšení kvality ligy je pochopitelně v první řadě nutné zvýšení kvality hráček, čili intenzivnější, častější a kvalitnější tréninky. Ten však s sebou nese určitou časovou náročnost, kterou každá hráčka nemusí být schopna akceptovat, neboť si musí přivydělávat, jelikož není dostatečně placená, aby se mohla věnovat pouze basketbalu. Logicky se dá tedy odvodit, že lepší platové podmínky zvýší kvalitu ligy, nicméně lze jen těžko odhadnout, co by tato situace udělala s inkriminovaným odchodem do sportovního důchodu, neboť zvýšení náročnosti tréninku nabourá zbylý volný čas, ve kterém hráčky mohou eventuelně studovat nebo pracovat. Je pak reálná šance, že basketbalistka, která bude studovat, čili nemá jen basketbal, může být hvězdná hráčka? Toť otázka...

A náznaky konceptu Good governance? Ačkoliv by tomuto tématu slušel samostatný výzkum, jelikož i s dodržením anonymity účastnic rozhovorů se dá říct, že bylo nastíněno fungování pouze poloviny týmů z ŽBL a je zde určitá časová mezera čili aktuální situace se může lišit, je patrné, že například v teoretické části zmiňované principy transparentnost, finanční integrita apod. implementovány nejsou. V tomto ohledu jakožto doporučení pro kluby i zastřešující organizace vyvstává na základě těchto principů několik možností.

Transparentnost je na místě zejména v oblasti financí, jelikož problém se zpoždováním výplat se objevil několikrát a při otevřeném způsobu prezentace financí budou hráčky schopny předpovědět, o jak velký problém se jedná, a na základě toho se zařídit, případně odejít. Právě z toho důvodu je netransparentnost finančních záležitostí klubu častá, jelikož by kvůli zřejmé nesolventnosti mohly přijít nejen o hráčky, ale i o sponzory, a je pro ně výhodnější je nechávat v nevědomí či poodkrývat postupně. S čímž souvisí i princip etického chování, který ve zmíněném příkladu jistě chybí. Transparentnost je ideálně očekávána například i v situaci výběru nebo odchodu trenéra, popřípadě jiných členů realizačního týmu nebo změn ve vedení. Té může být dosaženo určením reprezentanta strany hráček nebo pořádáním valných hromad nebo jiných sešlostí za účasti hráček samotných i např. fanoušků či sponzorů, kde je rozebírána aktuální situace klubu, plány do budoucna apod. s možností vyjádření názoru všech zainteresovaných stran, aby byl dodržen princip participace a reprezentace. Možností jsou i výroční popřípadě dílčí zprávy o fungování klubu. Samozřejmě také zajištění dobrých životních podmínek sportovců a s tím ku příkladu spojené se zaštitěním zdravotní péče, ale i psychické péče (mentální kouči, sportovní psychologové), ubytování, možnosti stravování atd., což bylo v rozhovorech také naznačeno. Problém je taktéž i nejednotnost pracovně právních vztahů hráčky a klubu, na základě níž nemají všechny hráčky stejné podmínky ve spojitosti s ochranou a jistotami.

Při syntéze poznatků z oblasti konceptu Good governance a odchodem hráček do sportovního důchodu vyvstávají následující poznatky:

- zajištění dobrých životních podmínek sportovců – mimo nutnosti poskytnutí kvalitního zázemí, jelikož s nadsázkou řečeno již Henry Ford věděl, že spokojený zaměstnanec je produktivnější, se jedná o několikrát zmiňovaný problém nezájmu klubů připravovat hráčky na život po kariéře od jejího startu
- etické chování – hráčka není stroj na výkon, který se využije v produktivním věku a produktivním rozpoložení (dává body, není zraněná), a takto by k ní mělo být přistupováno, faktor lidskosti
- finanční integrita – zajištění stability příjmů

Při návratu k problematice samotného končení kariéry je ve odpovědích některých z respondentek dále patrný určitý vzorec, kdy pakliže prodělaly v mládí nebo rané dospělosti zranění, došlo k přeskládání žebříčku priorit a více si uvědomovaly časovou omezenost svoji sportovní kariéry a spíše se na ní připravovaly. Co do příprav na více či méně vzdálenou

budoucnost taktéž promlouvá, jak vyplývá z rozhovorů, je rodina a její náhled na profesionální sport. I když ve výzkumu není v řadách respondentek zastoupena taková ex hráčka, jejíž kariéra by byla nuceně předurčena rodinou (naplnění nedosaženého snu skrze dítě nebo jiné varianty, kdy je hráčka nucena basketbal hrát nehledě na vlastní názor), lze konstatovat, že u respondentek většinou měly rodiče na plánování kariéry po sportovní kariéře značný vliv, neboť upozorňovali na její možný předčasný konec a důležitost vzdělávání.

Z výzkumu je více než zjevné, že basketbal v České republice zásadně naráží, co se týče ex ante příprav sportovce na odchod ze sportovní sféry, i ex post na jeho začlenění do nespportovní společnosti. V teoretické části byly určité existující programy či iniciativy zmíněny, z výpovědí je však zřejmé, že o nich respondentky nevědí, případně jsou k jejich fungování velmi skeptické. Ani jedna teda nemá s něčím takovým osobní zkušenost. V tomto ohledu byla zásadní účast ve výzkumu respondentky se zkušenostmi ze zahraničí, která poskytla informace o tom, jak je k této problematice prakticky přistupováno v místě jejího působení v cizině, kde hrála a nyní tam pracuje. Z důvodu ochrany soukromí nelze však přímo uvést, o jakou zemi se jedná.

V rámci výzkumu došlo i na genderovou problematiku v podobě dotazu, zdali si respondentky myslí, že se muži po konci kariéry integrují lépe než ženy. Tato otázka přinesla zajímavé postřehy. Pokud odečteme výroky, že se jedná o silně individuální záležitost, bylo zmíněno téma mateřství a zakládání rodiny. Toto téma je zmíněno ve dvou rovinách – na jedné straně působí mateřství jako brzda následné post-sportovní integrace, neboť dle slov respondentek se od ženy očekává, že po skončení kariéry bude mít dítě, pak druhé a najednou slaví 40. narozeniny a v krajních případech mimo basketbalu nic nedělala. Na druhou stranu muži, pakliže jsou zdravotně v pořádku, mohou hrát do pozdějšího věku, do toho podle R6 *„mají lepší podmínky, smlouvy, platy, díky čemuž si můžou lépe našetřit a udělat si ten život po basketu příjemnější.“* Protipól tohoto tématu reprezentuje názor, že právě vzhledem k vědomí žen o tom, že přijde těhotenství, tak na svoji budoucnost myslí více a zajišťují si ona „zadní vrátka. Samozřejmě existují případy, kdy se žena po narození dítěte vrátí k profesionálnímu basketbalu, ale jedná se o proces zejména fyzicky, ale neméně psychicky náročný. A muži tím, že je porod a věci kolem napřímo nečekají (samozřejmě jsou v ideálních případech podporou a oporou), mohou hrát do vyššího věku a ve finále také mohou narazit na to, že v době, kdy jejich nebasketbaloví vrstevníci mají ukončené školy, solidní roky praxe a zkušenosti, oni vyšli z basketbalové světa a musí se činit. Pokud by byl výzkum proveden i za účasti mužské

basketbalové populace a s větším vzorkem, osobní domněnky respondentek by bylo možné verifikovat.

Podobně jako u relevance pohlaví v integraci do běžného života byl zjišťován názor, jestli excelentní sportovní výkony a výsledky determinují sportovcovo následné uplatnění. Většinově u respondentek panoval názor, že ve vztahu k následnému uplatnění mají lepší výchozí pozici průměrní sportovci, jelikož pakliže jim nechybí sebereflexe a vidí situaci střízlivýma očima, začnou o tom, co bude po profesionálním sportu, přemýšlet dřív a připraví si pro přechod půdu v podobě vzdělání i práce (buť brigádně nebo na částečný úvazek). Objevily se však i názory, že sportovec má díky pozadí ve sportovním prostředí, které ho učí vytrvalosti, odolnosti, práce v kolektivu větší šanci na uplatnění. Stejně bylo zmiňováno sebevědomí, které si jedinec ze sportovní kariéry může přenést do života poté a těžit z něj. A samozřejmě to toho promlouvá, v jaké oblasti se chce jedinec uplatit. Pakliže chce zůstat u basketbalu, dá se předpokládat, že mu jeho úspěchy mohou pomoci. Lze to spatřit dnes a denně napříč sporty. U respondentek došlo k setrvaní u basketbalu v pracovním poměru pouze v jednom případě a opět se jedná o ex hráčku, která působí v zahraničí. Zbylé respondentky buď nezůstaly vůbec, hrají rekreačně či jako hobby trénují mládež.

Suma sumárum respondentky budoucím i nastupujícím generacím vzkazují, aby o své budoucnosti, buť se zdá vzdálená, přemýšlely a postupně si na ní připravovaly podmínky vzděláním, rekvalifikačními kurty apod. Současně doporučují, a toho většina z nich lituje, že neuskutečnily, vyzkoušet hraní v zahraničí, které rozšíří obzory, dodá hráčce cenné zkušenosti nejen basketbalové, ale i životní a poskytne možnost intenzivnějšího poznání sebe sama, což se pak může odrazit v post-sportovním životě. Zároveň osvojení si cizího jazyka je nesmírné plus.

V průběhu provádění výzkumu vyvstalo několik témat, která by mohly být předmětem dalšího zkoumání. Jelikož výzkum je zasazen do českého ženského basketbalové prostředí, které se pomocí několika otázek snaží postihnout, ať už v případě přístupu klubů s potenciální implementací principů konceptu Good governance nebo zkoumání celkové úrovně/kvality ligy se na základě výpovědí respondentek jedná o významná témata, která by mohla být samostatně zkoumána. Tento výzkum v součtu spíše poskytuje základy pro další zkoumání procesu integrace bývalých profesionálních basketbalistek, ale také odhaluje další nedostatky.

Závěrem lze konstatovat, že v porovnání se zmiňovaným rozsáhlým výzkumem Lyonse a kol. (2018), který se však věnuje problematice věnuje napříč sporty i u obou pohlaví, byly nalezeny jisté shody ve zjištěních. Jedná se zejména o to, že studium je důležité pro život po sportu,

sportovci, kteří se na odchod připravovali (měli alespoň částečně nějaký plán) se integrují snáz, dále, že involuce je jednodušší pro sportovce, kteří u sportu paralelně pracují, a nebo osobní blízké vztahy a podpora rodiny a přátel s procesem také významně pomáhají. Přidanou hodnotou toho výzkumu je kromě zaměření na ženy – basketbalistky poté zasazení tématu do českého basketbalového prostředí, jeho částečné zhodnocení, nutnost zvýšení povědomí a kredibility organizací a programů/projektů pomáhajícím sportovcům, stejně tak jako zavedení akčních kroků pro přípravu na konec kariéry již do jejího startu s ohledem na specifika žen a jejich potenciálního mateřství.

7. ZÁVĚRY

Konce umí být hořké, hořkosladké, kyselé, ale i s chutí nových snů, zážitků a zkušeností.

Vzhledem k počtu respondentek i s ohledem na fakt, který je více než zřejmý z výsledků šetření, že proces integrace do post-sportovního života je silně individuální záležitostí, se výsledky nedají paušalizovat nebo generalizovat pro zbytek basketbalové populace v plném rozsahu, nicméně byly vyzpozorovány určité souvislosti, které mohou kvalitu přechodu napovědět. Jedná se zejména o vnitřní nastavení hráčky a její “střízlivé” vnímání a vědomí časové omezenosti sportovní kariéry. S tímto zásadně souvisí nejen interní zdroje hráčky, ale také ty externí. Externí zdroje mohou být například pomoc rodiny, ale také pomoc klubů s přípravami na přechod, nebo zastřešujících organizací.

Lze tedy konstatovat, že pro co možná nejnanežší přechod profesionálních hráček do sportovního důchodu je na místě už od juniorských kategorií provádět osvětu v tom, že basketbal je práce na dobu omezenou, jež se může vlivem nepředvídatelných událostí ještě rapidně zkrátit, a i když se to na prahu dospělé kategorie zdá jako něco vzdáleného, je potřeba mít tuto více či méně vzdálenou budoucnost na paměti. Smysl by měly například i workshopy nebo přednášky na téma finanční gramotnost, aby hráčky neskončily ze dne na den bez příjmu a bez finančního polštáře, nebo možnosti spojení sportu a studia.

Za stranu klubů potažmo zastřešujících organizací by pomocnou ruku mohla podat NSA, jakožto vrcholný orgán pro sportovní oblast v rámci České republiky a také Česká basketbalová federace, zastřešující organizace pro basketbal, skrze kooperaci s již existujícími iniciativami či založení vlastní iniciativy, nebo finanční podporu pro kluby na zajištění osvěty. Ačkoliv zmiňovaný program Duální kariéra i Česká basketbalová hráčská asociace určité poradenství nabízí, z výzkumu vychází jejich nedostatečná prezentace a propagace, neboť dotazované o jejich existenci buď vůbec netuší, nebo jsou skeptické k jejich fungování. Smysl by dávalo zapojení mentorů z řad bývalých basketbalistů, kteří přechod absolvovali, a mohli by se podělit o cenné dojmy a postřehy. Pro kluby by nebylo od věci přijmout do svých řad mentální kouče, kteří by mohly tuto osvětu částečně také zaštitit a uplatnit velmi důležitý individuální přístup ke každé hráčce. Nicméně je to stále otázka peněz a také věčný souboj tlaku na výkon a lidskostí.

Ze strany hráček je to pak v první řadě studium, které, jak bylo zjištěno, skloubit s vrcholovým basketbalem opravdu jde. Důležitá je volba oboru nebo zaměření basketbalistce blízké, které pro ni bude zajímavé, jelikož studium něčeho čistě z praktických důvodů (údajně to není

náročné, hodí se to časově, ...) může v dlouhodobějším horizontu snížit šance na dokončení. Ačkoliv je stále balancováno spíše na straně teorie a hypotetických situací, protože souhra okolností, náhod za přispění štěstí kartami umí vždy zamíchat, vzdělání nezaručuje úspěšný přechod a snadné uplatnění, nýbrž otevírá více možností. Stejně tak je to v případě rekvalifikační či jiných kurzů a v ideálním případě získání praxe nebo práce alespoň na částečný úvazek a nabytí zkušeností v jiném než sportovním odvětví jako hráčka. Pro podporu psychické odolnosti není od věci spolupráce s mentálním koučem či sportovním psychologem zabývajícím se touto problematikou

Navzdory ne až tak vysokému počtu respondentek se podařilo naplnit cíl práce, kdy byl zmapován proces končení kariéry a následné integrace bývalých basketbalistek do běžného života. Dále byly zjištěny významné mezery českého basketbalového prostředí ve smyslu přípravy basketbalistek na život po sportu stejně tak jako pomoc v období těsně před, během i po konci kariéry.

Práce slovy klasika začala, tak není od věci ji v podobném duchu ukončit. V souvislosti s tématem, které provází celou práci, se jako nejvhodnější přísloví jeví: „*Kdo je připraven, není překvapen.*“

SEZNAM LITERATURY

1. ALFERMANN, D. a STAMBULOVA, N. Career transitions and career termination. In G. Tenenbaum & R. C. Eklund (Eds.), *Handbook of sport psychology*, 712–733, 2007.
2. ALFERMANN, D., STAMBULOVA, N. a ZEMAITYTE, A. Reactions to sport career termination: A cross-national comparison of German, Lithuanian, and Russian athletes. *Psychology of Sport and Exercise*, 5, 61-75, 2004.
3. ATHLETE365 CAREER+ [online]. 2023 [cit. 2023-04-18]. Dostupné z: <https://olympics.com/athlete365/careerplus/>
4. ATCHLEY, R. C. Retirement: Leaving the World of Work. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 464(1), 120–131, 1982
5. BAILLIE, P. H. F. a DANISH, J. S. Understanding the career transitions of athletes. *The Sport Psychologist*, 6, 77-98, 1992.
6. CIHELKOVÁ, E. Koncept governance: definice a systém vládnutí. In *Měnicí se uspořádání světa a nové formy vládnutí*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2011.
7. COAKLEY, J. Leaving competitive sport: Retirement or rebirth? *Quest*, 35(1), 1–11, 1983.
8. CUMMINGS, E. a HENRY, W. E. *Growing old and the process of disengagement*. New York: Basic Books, 1961.
9. Definice profesionálního sportovce. *Národní sportovní agentura* [online]. 2021 [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: <https://agenturasport.cz/definice-profesionalniho-sportovce/>
10. DOBRÝ, L., VELENSKÝ, M. *Teorie a didaktika košíkové*. 1. vyd. Praha: SPN, 1988.
11. DOWD, J. J. Ageing as exchange: A preface to theory. *Journal of Gerontology*, 30, 584-594, 1975.
12. FERNANDEZ, A., STEPHAN, Y., a FOUQUEREAU, E. Assessing reasons for sports career termination: Development of the Athletes' Retirement Decision Inventory (ARDI). *Psychology of Sport and Exercise*, 7(4), 407–421, 2006.

13. FIBA STRATEGIC PRIORITY 2: WOMEN IN BASKETBALL [online]. 2023 [cit. 2023-05-30]. Dostupné z: <https://www.fiba.basketball/women-in-basketball>
14. GACÍK, J. Kronika československého a slovenského basketbalu. Žilina: BADEM, 2007.
15. GEERAERT, A. a van EEKEREN F. (Eds.). (2021). Good Governance in Sport: Critical Reflections [online]. 2021 [cit. 2023-05-30]. Dostupné z: <https://doi.org/10.4324/9781003172833>
16. GLASER, B. G., a STRAUSS, A. L. *Awareness of dying*. Chicago, IL: Aldine, 1965.
17. GORDON, S. a LAVALLEE, D. Career transitions. In T. Morris & P. Terry (Eds.), *The new sport and exercise psychology companion*. Morgantown, WV: Fitness Information Technology. 567-582, 2012.
18. GRUNDY, P., SHACKELFORD, S. *Shattering the Glass: The Remarkable History of Women's Basketball*. New Press, 2005. ISBN 1565848225.
19. HALLEUX, V., 2017. Good governance in sport, EPRS: European Parliamentary Research Service. Belgium. [online]. 2017 [cit. 2023-05-30]. Dostupné z: <https://policycommons.net/artifacts/1339061/good-governance-in-sport/1948403/>
20. HAŠKOVCOVÁ, H. *Thanatologie: nauka o umírání a smrti*. Praha: Galén, 2000. ISBN 80-726-2034-7
21. HAVIGHURST, R. J. a ALBRECHT, R. *Older people*. New York: Longmans, Greens, 1953.
22. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace* (Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání). Praha: Portál, 2016.
23. HILL, P. a LOWE, B. The inevitable metathesis of the retiring athlete. *International Review of Sport Sociology*, 4, 5-29, 1974
24. History of Women's Basketball. *Athletes Unlimited* [online]. 2023 [cit. 2023-04-29]. Dostupné z: <https://www.wnba.com/news/history-of-womens-basketball>
25. JENKINS, S. History of Women's Basketball. *WNBA* [online]. 1997 [cit. 2023-04-29]. Dostupné z: <https://www.wnba.com/news/history-of-womens-basketball>

26. KADLČÍK, J. *Sportovní kariéra, její ukončení a proces adaptace do postsportovního života bývalých vrcholových sportovců vybraných sportů v ČR*. Praha, 2008.
Dizertační práce. Univerzita Karlova, Fakulta tělesné výchovy a sportu, Kinantropologie. Vedoucí práce Slepíčková, Irena.
27. KADLČÍK, J., a FLEMR, L. Athletic career termination model in the Czech republic. *International Review for the Sociology of Sport*, 43(3), 251–269, 2008.
28. KRAJCIGR, M. Příspěvek k prvním mezinárodním úspěchům československé ženské basketbalové reprezentace po II. světové válce. *Studia Kinanthropologica*, vol. 21, iss. 1, 29-40, 2020.
29. KÜBLER-ROSS, E. *On death and dying*. New York: Macmillan, 1969.
30. KUYPERS, J. A. a BENGSTON, V. L. Social breakdown and competence: A model of normal aging. *Human Development*, 16, 181-220, 1973.
31. LAVALLEE, D. Theoretical perspectives on career transitions in sport. In D. Lavallee & P. Wylleman (Eds.), *Career transitions in sport: International perspectives*, 1-28, 2000.
32. LAVALLEE, D., GORDON, S., a GROVE, J. R. Retirement from sport and the loss of athletic identity. *Journal of Personal and Interpersonal Loss*, 2, 129-147, 1997.
33. LEGRAND, L., RAT, M., TÝČ J. a MORERA, A. *Basketbal*. Bratislava: Mladé letá, 2002. ISBN 80-06-01161-3.
34. LERCH, S. H. Athlete retirement as social death: An overview. In N. The-berge & P. Donnelly (Eds.), *Sport and the sociological imagination*, 259–272, 1984.
35. LERCH, S. H. The adjustment to retirement of professional baseball players. In S.L. Greendorfer & A. Yiannakis (Eds.), *Sociology of sport: Perspectives*, 138-148, 1981
36. LYONS, Deirdre. *TRANSITION FROM SPORT: A Review of Player Association Research into Retired Players* [online]. 2018 [cit. 2023-05-18]. Dostupné z: https://uniglobalunion.org/news_media/uploads/2019/04/wp_transition_from_sport_review_2018.pdf
37. MYERSCOUGH, K. The game with no name: the invention of basketball, *The International Journal of the History of Sport* [online]. 1995 [cit. 2023-04-29]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09523369508713887>

38. National Basketball Association. *Encyclopedia Britannica* [online]. 2023 [cit. 2023-04-18]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/National-Basketball-Association>.
39. O nás. *Česká basketbalová hráčská asociace* [online]. 2017 [cit. 2023-04-18]. Dostupné z: <https://www.cbha.cz/o-nas/>
40. O programu Duální kariéra. *Český olympijský tým* [online]. 2023 [cit. 2023-04-18]. Dostupné z: <https://www.olympijskytym.cz/dualnikariera>
41. Projekt „PRVNÍ KARIÉRA“ – „Vytvoř si zadní vrátka včas“ [online]. 2023 [cit. 2023-04-18]. Dostupné z: <https://vos-cus.cz/pro-zajemce-o-studium/projekt-prvni-kariera/>
42. REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.
43. ROSE, A. M. The subculture of aging: A topic for sociological research. *The Gerontologist*, 2, 123-127, 1962.
44. ROSENBERG, E. Gerontological theory and athletic retirement. In S. L. Greendorfer & A. Yiannakis (Eds.), *Sociology of sport: Diverse perspectives*, 119-126, 1981.
45. RUCKER, J. WNBA History: How The League Has Grown [online]. 2021 [cit. 2023-04-29] Dostupné z: <https://www.one37pm.com/sports/wnba-history>
46. SAMUEL, R. D. a TENENBAUM, G. The Role of Change in Athletes' Careers: A Scheme of Change for Sport Psychology Practice. *Sport Psychologist*, 2011.
47. SCHLOSSBERG, N. K. A model for analysing human adaptation to transition. *The Conseling Psychologist*, 9, 2-18, 1981.
48. SINCLAIR, D. A., a ORLICK, T. The effects of transitions on high performance sport. In D. Hackford (Ed.), *Psycho-social issues and intervention in elite sport*. 29-56, 1994.
49. SKOPALOVÁ, J. *Sociologie stáří a sociální gerontologie: Distanční studijní text*. 1. vyd. Opava, 2019.
50. SMITH, R. *Velká encyklopedie basketbalu*. 1. vyd. Praha: 1998. Nakladatelství Václava Svojtka & Co. 224 s. ISBN 80-7237-137-1.

51. STAMBULOVA, N. a SAMUEL, R. D. Career transitions. in *The Routledge International Encyclopedia of Sport and Exercise Psychology, Vol. 2*, eds D.Hackfort, and R. J. Schinke (London: Routledge), 119–134, 2020.
52. STAMBULOVA, N. B. Sports career psychological models and its applications. In R. Lidor & M. Bar-Eli (Eds.), *IX World congress of sport psychology*, 655-657, 1997.
53. STAMBULOVA, N. B. Symptoms of a crisis-transition: A grounded theory study. In N. Hassmen (Ed.), *Svensk idrottspsykologisk förening*, 97-109, 2003.
54. STAMBULOVA, N., RYBA, T. a HENRIKSEN, K. Career Development and Transitions of Athletes: The International Society of Sport Psychology Position Stand Revisited. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*. 19, 2020.
55. ŠVAŘÍČEK R. a ŠEĐOVÁ K. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. 1st ed. Praha, Czechia: Portál; 2007.
56. Tango Bourges Basket [online]. 2023 [cit. 2023-05-30]. Dostupné z: <http://tangobourgesbasket.com/>
57. TAYLOR, J. a LAVALLEE, D. Career transition among athletes: Is there life after sports?. In: Williams JM (ed.). *Applied sport psychology: Personal growth to peak performance*, 6th ed, Columbus, OH (USA): McGraw Hill, 542-562, 2010.
58. TAYLOR, J. a OGILVIE, B. C. A conceptual model of adaptation to retirement among athletes. *Journal of Applied Sport Psychology*, 6, 1-20, 1994.
59. TAYLOR, J., OGILVIE, B. C. a LAVALLE D. Career transition among athletes: Is there life after sports?. In: Williams J (ed.) *Applied sport psychology: Personal growth to peak performance*. 5th ed. Columbus, OH (USA): McGraw Hill, 595-615, 2005.
60. THOMAS, C. E. a ERMLER, K. L. *Institutional obligations in the athletic retirement process*. *Quest*, 40, 137-150, 1988.
61. UN.ESCAP. *What is good governance?* [online]. 2009 [cit. 2023-05-30]. Dostupné z: <https://hdl.handle.net/20.500.12870/3794>.
62. VYMĚTAL, P. *What is good governance about? – The roots and the key elements of the concept*. Praha: Oeconomica, 2008, 17 s. ISBN 978-80-245-1463-5.
63. WALKER, Ian. *Výzkumné metody a statistika*. Praha: Grada, 2013. Z pohledu psychologie. ISBN 978-80-247-3920-5.

64. WILDEMUTH, B. a ZHANG, Y. Qualitative Analysis of Content. Applications of Social Research Methods to Questions in Information and Library *Science*, 2009.
65. WNBA Social Justice [online]. 2023 [cit. 2023-05-30]. Dostupné z: <https://www.wnba.com/social-justice>
66. WORLD BANK. *Governance: The World Bank's Experience*. World Bank Publications, 1994. ISBN 9780821328040.
67. WYLLEMAN, P., ALFERMANN, D. a LAVALLEE, D. Career transitions in sport. Special issue. *Psychology of sport and exercise (Vol. 5)*. Elsevier, 2004.

SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

Obrázky

Obrázek 1 - Model lidské adaptace na přechodový proces	25
Obrázek 2 - Koncepční model adaptačního procesu při ukončení sportovní kariéry	26
Obrázek 3 - Modifikovaný model přechodu ve sportovní kariéře	27
Obrázek 4 - Operacionalizace	41
Obrázek 5 - Chronologický koncept rozhovoru	42

Tabulky

Tabulka 1 - Principy Good Governance.....	33
Tabulka 2 - Principy Good Governance ve sportu.....	35

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 - Souhlas Etické komise UK FTVS

Příloha č. 2 - Informovaný souhlas respondentek

Příloha č. 3 – Průvodce rozhovorem

Příloha č. 4 – Přepis rozhovoru s R1

Příloha č. 5 – Přepis rozhovoru s R2

Příloha č. 6 – Přepis rozhovoru s R3

Příloha č. 7 – Přepis rozhovoru s R4

Příloha č. 8 – Přepis rozhovoru s R5

Příloha č. 9 – Přepis rozhovoru s R6

Příloha č. 1: Souhlas Etické komise UK FTVS

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA TĚLESNÉ VÝCHOVY A SPORTU
Josef Martího 31, 162 52 Praha 6-Vešelavín

Žádost o vyjádření Etické komise UK FTVS

k projektu výzkumné, kvalifikační či seminární práce zahrnující lidské účastníky

Název projektu: Kariéra po kariéře českých basketbalistek v kontextu českého basketbalového prostředí

Forma projektu: výzkumná práce - diplomová práce

Období realizace: květen 2023 - červen 2023

Výzkum bude realizován v souladu s platnými epidemiologickými opatřeními Ministerstva zdravotnictví ČR.

Předkladatel: Bc. Anna Hrabětová

Hlavní řešitel: Bc. Anna Hrabětová

Místo výzkumu (pracoviště): předem dohodnuté bezpečné klidné veřejné místo, virtuální prostor

Spoluřešitel(é): –

Vedoucí práce (v případě studentské práce): Ing. Mgr. Michaela Kaprálková, M.A.

Finanční podpora: žádná

Popis projektu: Cílem diplomové práce je zjistit, jak již bývalé české profesionální basketbalistky prožívaly proces integrace do běžného života, faktory, které se do něj promítly, zdali byl proces de facto úspěšný, či se stále zcela neukončil, a pokusit se najít možnosti potenciálního usnadnění v období před, nebo během procesu ze strany jejich samotných, stejně jako ze strany klubů, popř. zastřešujících organizací.

Hlavní výzkumnou metodou práce bude polostrukturovaný rozhovor s bývalými profesionálními basketbalistkami, kdy budou diskutovány oblasti vztahující se dané problematice. Budou vybrány respondentky s rozdílnou basketbalovou historií (reprezentantka/lídr týmu/“řadová hráčka“), aby bylo v rámci výzkumu zjištěno, jak a jestli vůbec jejich úspěšnost a větší sebeprosazení v basketbalu integraci nějak ovlivnilo. Rozhovory se uskuteční na veřejném klidném místě a online a bude z nich pořízen audiozáznam. Jejich kompletní anonymizovaný přepis bude součástí práce jako příloha a podstatné informace budou též obsaženy v praktické části.

Charakteristika účastníků výzkumu: Dotazovány budou bývalé basketbalistky české národnosti, které hrály basketbal na nejvyšší úrovni – profesionálně, a jejichž odchod z vrcholové basketbalové scény se neuskutečnil před více než pěti lety, aby se minimalizovalo potenciální zkreslení vzpomínek. Věkové rozmezí respondentek je 25-35. Výzkumu se neúčastní osoby s aktuálním (zejména infekčním) onemocněním.

Ke shánění kontaktů využije řešitelka vlastní sociální kapitál nabytý při basketbalové kariéře, který dopomůže ke zkontaktování potenciálních respondentek skrze prostředníka. V úvahu připadá telefonní komunikace, mailová korespondence či sociální sítě.

Zajištění bezpečnosti: Použitá metoda, tedy polostrukturovaný rozhovor, je neinvazivní. Účastnice rozhovorů budou podrobněji seznámeny s tématem diplomové práce a bude jim důkladně vysvětlen její cíl a účel. Pro provádění polostrukturovaných rozhovorů nebyla shledána žádná zvýšená rizika, jelikož budou probíhat ve virtuálním prostoru nebo na veřejném bezpečném místě a přítomny budou pouze respondentka a výzkumnice. Rizika prováděného výzkumu nebudou vyšší než běžně očekávaná rizika v rámci tohoto typu výzkumu.

Etické aspekty výzkumu: Výzkumu se neúčastní vulnerabilní skupiny.

Potenciální střet zájmů: Hlavní řešitelka si není vědoma žádné skutečnosti, která by mohla ovlivnit integritu či objektivitu diplomové práce, a nemá na výzkumu soukromý zájem. Všechna data získaná v rámci výzkumu budou využita pro poskytnutí co nejpřesnějšího reflektování reality. Výzkum není prováděn pro žádnou instituci či organizaci. Neexistuje žádná skutečnost, která by mohla ovlivnit objektivitu výzkumu. Nemám soukromý zájem na výsledku výzkumu a ani výzkum nevede k osobnímu prospěchu. Vedoucí práce bude dohlížet nad korektností a nestranností posuzování výsledů výzkumu mou osobou.

Ochrana osobních dat: Data budou shromažďována a zpracovávána v souladu s pravidly vymezenými nařízením Evropské Unie č. 2016/679 a zákonem č. 110/2019 Sb. – o zpracování osobních údajů. Budou získávány následující osobní údaje:

Rozhovory: jméno, příjmení, věk, telefonní číslo/email, zaměstnavatel v obecné podobě, odpovědi na otázky (z důvodu snahy o řádnou anonymizaci budou eliminovány oblasti a otázky, které by mohly dopomoci k odhalení totožnosti respondentky, názvy klubů nebudou uváděny, stejně tak jako např. konkrétní roky, kdy dotyčná s klubem nebo reprezentací dosáhla nějakého úspěchu).

Údaje budou bezpečně uchovány na heslem zajištěném počítači v uzamčeném prostoru, přístup k nim bude mít pouze hlavní řešitelka. Hlavní řešitelka si uvědomuje, že text je anonymizován, neobsahuje-li jakékoli informace, které jednotlivě či ve svém souhrnu mohou vést k identifikaci konkrétní osoby a bude dbát na to, aby jednotlivé účastnice nebyly rozpoznatelné v textu práce. Osobní data, která by vedla k identifikaci účastníků výzkumu, budou do 1 dne po testování anonymizována. Získaná data budou zpracovávána, bezpečně uchována a publikována v anonymní podobě v diplomové práci, případně v odborných časopisech, monografiích a prezentována na konferencích, případně budou využita při další výzkumné práci na UK FTVS.

Pořizování fotografií/vidcí/audio nahrávek účastníků:

Během výzkumu nebudou pořizovány žádné fotografie ani videozáznamy.

Audio nahrávky: Během výzkumu budou pořizovány audionahrávky, ke kterým bude mít přístup pouze hlavní řešitelka práce. Rozhovory budou nahrávány pouze jako zvuková stopa na mobilní telefon hlavní řešitelky, který je chráněn heslem, jenž zná pouze ona. Do 24 hodin po nahrání rozhovoru bude audionahrávka uložena do počítače a z mobilního telefonu okamžitě smazána. Po přepsání rozhovoru a anonymizaci osobních dat bude nahrávka smazána, přibližně do dalšího dne od jejího pořízení. Neanonymizovaná nahraná verze rozhovoru bude bezpečně uchována pouze u hlavní řešitelky na heslem zajištěném počítači v uzamčeném prostoru a nebude nikde zveřejňována. Po přepsání bude účastnicím výzkumu text předložen ke schválení. Zveřejněny budou pouze přepsané anonymizované a účastnicemi schválené rozhovory či jejich části.

V maximální možné míře zajistím, aby získaná data nebyla zneužita.

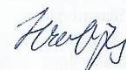
Text informovaného souhlasu (IS): příložen

Povinností všech účastníků výzkumu na straně řešitele je chránit život, zdraví, důstojnost, integritu, právo na sebeurčení, soukromí a osobní data zkoumaných subjektů, a podniknout k tomu veškerá preventivní opatření. Odpovědnost za ochranu zkoumaných subjektů leží vždy na účastnících výzkumu na straně řešitele, nikdy na zkoumaných, byť dali svůj souhlas k účasti na výzkumu. Všichni účastníci výzkumu na straně řešitele musí brát v potaz etické, právní a regulační normy a standardy výzkumu na lidských subjektech, které platí v České republice, stejně jako ty, jež platí mezinárodně. Potvrzují, že tento popis projektu odpovídá návrhu realizace projektu a že při jakékoli změně projektu, zejména použitých metod, zašlu Etické komisi UK FTVS revidovanou žádost.

V Poděbradech dne: 2.5.2023

Podpis předkladatele:

Datum a podpis odpovědného pracovníka z místa výzkumu:

Vyjádření Etické komise UK FTVS

Složení komise: Předsedkyně: doc. PhDr. Irena Parry Martínková, Ph.D.

Členové: prof. MUDr. Jan Heller, CSc.

Mgr. Eva Prokešová, Ph.D.

prof. PhDr. Pavel Slepíčka, DrSc.

Mgr. Tomáš Ruda, Ph.D.

PhDr. Pavel Hráský, Ph.D.

MUDr. Simona Majorová

Projekt práce byl schválen Etickou komisí UK FTVS pod jednacím číslem: 116/2023

dne: 4. 5. 2023

Etická komise UK FTVS zhodnotila předložený projekt a neshledala rozpory s platnými zásadami, předpisy a mezinárodními směnicemi pro provádění výzkumu zahrnujícího lidské účastníky.

Řešitel projektu splnil podmínky nutné k získání souhlasu Etické komise UK FTVS.

UNIVERZITA KARLOVA
Fakulta tělesné výchovy a sportu
razítko UK FTVS
Josef Martího 31, 162 52, Praha 6

podpis předsedkyně EK UK FTVS

Příloha č. 2 - Informovaný souhlas respondentek

INFORMOVANÝ SOUHLAS

Vážená slečno/paní,
v souladu se Všeobecnou deklarací lidských práv, nařízením Evropské Unie č. 2016/679 a zákonem č. 110/2019 Sb. – o zpracování osobních údajů a dalšími obecně závaznými právními předpisy (jakož jsou zejména Helsinská deklarace, přijatá 18. Světovým zdravotnickým shromážděním v roce 1964 ve znění pozdějších změn (Fortaleza, Brazílie, 2013); Zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zejména ustanovení § 28 odst. 1 zákona č. 372/2011 Sb.) a Úmluva o lidských právech a biomedicíně č. 96/2001, jsou-li aplikovatelné), Vás žádám o souhlas s Vaší účastí ve výzkumném projektu na UK FTVS v rámci diplomové práce s názvem Kariéra po kariéře profesionálních basketbalistek v kontextu českého basketbalového prostředí prováděné na předem dohodnuté bezpečné klidné veřejné místo

Projekt bude probíhat v období květen 2023 – červen 2023.

- Výzkum bude realizován v souladu s platnými epidemiologickými opatřeními Ministerstva zdravotnictví ČR.
- Projekt není financován.
- Cílem výzkumného projektu je zjistit, jak již bývalé české profesionální basketbalistky prožívaly proces integrace do běžného života, faktory, které se do něj promítly, zdali byl proces de facto úspěšný, či se stále zcela neukončil, a pokusit se najít možnosti potenciálního usnadnění v období před, nebo během procesu ze strany jich samotných, stejně jako ze strany klubů, popř. zastrešujících organizací.
- Způsob zásahu bude neinvazivní. Budete se účastnit polostrukturovaného rozhovoru, který bude dle Vašeho výběru veden online či osobně. Rozhovor bude probíhat na bezpečném klidném veřejném místě nebo online pouze za mé a Vaší přítomnosti.
- Časová náročnost projektu je přibližně hodina.
- Během projektu budou pořizovány audionahrávky, ke kterým bude mít přístup pouze hlavní řešitelka práce. Rozhovory budou nahrávány pouze jako zvuková stopa na mobilní telefon hlavní řešitelky, který je chráněn heslem, jenž zná pouze ona. Do 24 hodin po nahrání rozhovoru bude audionahrávka uložena do počítače a z mobilního telefonu okamžitě smazána. Po přepsání rozhovoru a anonymizaci osobních dat bude nahrávka smazána, přibližně do dalšího dne od jejího pořízení. Neanonymizovaná nahraná verze rozhovoru bude bezpečně uchována pouze u hlavní řešitelky na heslem zajištěném počítači uzamčeném prostoru a nebude nikde zveřejňována. Po přepsání Vám bude text předložen ke schválení. Zveřejněn bude pouze přepsaný anonymizovaný a Vámi schválený rozhovor či jeho část.
- Rozhovoru se neúčastníte, pokud budete mít akutní (zejména infekční) onemocnění.
- Rizika prováděného výzkumu nebudou vyšší než běžně očekávaná rizika v rámci tohoto typu výzkumu.
- Přínosem tohoto výzkumného projektu pro Vás bude vyhodnocení procesu Vaší integrace do běžného života po ukončení profesionální kariéry a také potenciální pomoc basketbalistkám, které toto přelomová životní období dříve či později také čeká.
- Vaše účast v projektu je dobrovolná a nebude finančně ohodnocená.
- Data budou shromažďována a zpracovávána v souladu s pravidly vymezenými nařízením Evropské Unie č. 2016/679 a zákonem č. 110/2019 Sb. – o zpracování osobních údajů. Budou získávány následující osobní údaje: jméno, příjmení, telefonní číslo/email, zaměstnavatel v obecné podobě, odpovědi na otázky (z důvodu snahy o

řádnou anonymizaci budou eliminovány oblasti a otázky, které by mohly dopomoci k odhalení totožnosti respondentky, názvy klubů nebudou uváděny, stejně tak jako např. konkrétní roky, kdy dotyčná s klubem nebo reprezentací dosáhla nějakého úspěchu) – které budou bezpečně uchovány na heslem zajištěném počítači v uzamčeném prostoru, přístup k nim bude mít pouze hlavní řešitel práce. Uvědomuji si, že text je anonymizován, neobsahuje-li jakékoli informace, které jednotlivě či ve svém souhrnu mohou vést k identifikaci konkrétní osoby – budu dbát na to, aby jednotliví účastníci nebyli rozpoznatelní v textu práce. Osobní data, která by vedla k identifikaci účastníků výzkumu, budou do 1 dne po testování anonymizována. Získaná data budou zpracovávána, bezpečně uchována a publikována v anonymní podobě v diplomové práci, případně v odborných časopisech, monografiích a prezentována na konferencích, případně budou využita při další výzkumné práci na UK FTVS.

- Během výzkumu nebudou pořizovány žádné fotografie ani videozáznam.
- V maximální možné míře zajistím, aby získaná data nebyla zneužita.
- S celkovými výsledky a závěry výzkumného projektu se můžete seznámit v diplomové práci ve studentském informačním systému (SIS), nebo na e-mailové adrese: anna.hrabetova01@gmail.com

Jméno a příjmení předkladatele a hlavního řešitele projektu: Anna Hrabětová

Jméno a příjmení osoby, která provedla poučení: Anna Hrabětová Podpis:

.....

Prohlašuji a svým níže uvedeným vlastnoručním podpisem potvrzuji, že dobrovolně souhlasím s účastí ve výše uvedeném projektu a že jsem měl(a) možnost si řádně a v dostatečném čase zvážit všechny relevantní informace o výzkumu, zeptat se na vše podstatné týkající se účasti ve výzkumu a že jsem dostal(a) jasné a srozumitelné odpovědi na své dotazy. Byl(a) jsem poučen(a) o právu odmítnout účast ve výzkumném projektu nebo svůj souhlas kdykoli odvolat bez represí, a to písemně Etické komisi UK FTVS, která bude následně informovat předkladatele projektu. Dále potvrzuji, že mi byl předán jeden originál vyhotovení tohoto informovaného souhlasu.

Místo, datum

Jméno a příjmení účastníka

Podpis:

.....

Souhlasím s textem přepsaného a anonymizovaného rozhovoru v rámci výše uvedeného výzkum

Jméno a příjmení účastníka Podpis:

Příloha č. 3 – Průvodce rozhovorem

Část 1 – ÚVOD/ZAČÁTKY

- 1) Jak a v kolika letech jste se k basketbalu dostala?
- 2) Měla jste podporu ze strany rodičů? (na začátku i v průběhu kariéry, jaký byl jejich názor na to, že budete hrát basketbal profesionálně?)
- 3) Nejvyšší dosažené vzdělání?

Část 2 – V PRŮBĚHU SPORTOVNÍ KARIÉRY

- 4) Vzpomínáte si, jaký byl pro Vás přechod z juniorské kategorie k dospělým?
- 5) Přejázela jste v průběhu kariéry do jiného týmu/jiných týmů? Jak jste tento přechod vnímala?
- 6) Přemýšlela jste ze začátku své profesionální kariéry co budete dělat, až skončí?
- 7) Zažila jste, že by se ve Vašem klubu/Vašich klubech řešilo to, co bude s hráči po konci jejich kariéry, popř. že by Vás na to někdo připravoval? Byly pořádány např. nějaké workshopy, semináře, přednášky?
- 8) Co soudíte o přístupu klubů, kterými jste v české lize prošla, k hráčkám? (otevřenost ohledně financí, přístup k informacím, etika chování, životní podmínky, ...)
- 9) Jak dlouho jste ŽBL hrála a jedná se podle Vás o kvalitní soutěž v porovnání s ostatními evropskými soutěžemi?

Část 3 – ODCHOD DO SPORTOVNÍHO DŮCHODU

- 10) Jaký byl důvod konce Vaší kariéry?
- 11) Dalo by se tedy říct, že to byl odchod dobrovolný a měla jste ho pod kontrolou?
- 12) Jak dlouho trvala Vaše profesionální kariéra?
- 13) Litujete v kontextu s Vaší kariérou něčeho?
- 14) V kolika letech jste jí ukončila?
- 15) Kdy jste o konci kariéry začala přemýšlet?
- 16) Zvažovala jste už někdy před tím, než jste kariéru definitivně skončila, že jí ukončíte? Pokud ano – Kvůli čemu? Co Vás přimělo to neudělat?
- 17) Měla jste plán na ukončení kariéry? Jak vypadal?
- 18) Myslíte si, že jste Vaši kariéru ukončila ve správný čas?
- 19) Dokážete říct, co pro Vás bylo v období odcházení ze sportovní sféry do „běžného“ života nejdůležitější, co/kdo Vám nejvíce pomohl/o?
- 20) Slyšela jste o nějakých organizacích nebo programech/projektech, které sportovcům s integrací pomáhají?

Část 4 – POST-SPORTOVNÍ ŽIVOT

- 21) Čemu se nyní v rámci pracovního života věnujete?
- 22) Zůstala jste nějakým způsobem u basketbalu?
- 23) Myslíte si, že muži se pod konci sportovní kariéry integrují do běžného života lépe než ženy? Proč?
- 24) Domníváte se, že sportovci, kteří ve svém sportu vynikají, se poté spíše uplatní, než sportovci s průměrnými výsledky? Proč?
- 25) Co byste vzkázala čerstvým případně budoucím profesionálním basketbalistkám v kontextu s post-sportovní budoucností?

Příloha č. 4 – Přepis rozhovoru s R1

ÚVOD/ZAČÁTKY

Jak a v kolika letech jste se k basketbalu dostala?

Byla to nějaká pátá třída, takže kolem 11 let v rámci kroužku na základní škole. Vždy mě bavilo házet si na koš, tak jsem tam zašla a pak už to šlo ruku v ruce.

Měla jste podporu ze strany rodičů? (na začátku i v průběhu kariéry, jaký byl jejich názor na to, že budete hrát basketbal profesionálně?)

Po celou dobu oba. Hlavně táta byl velkou podporou, pořád jsme spolu něco spojeného s basketem podnikali. Po mém přestupu do týmu X a hlavně na tamní střední školu jezdil táta na každý zápas a mamka poskytovala takový ten support typu praní prádla, vaření.. Když to postupně začalo směřovat k hraní basketu s profi smlouvou, skeptičtí nijak nebyli, vždy se snažili dělat vše, abych hlavně já byla spokojená, a věřili mému úsudku.

Nejvyšší dosažené vzdělání?

Vystudovala jsem dvakrát inženýra. Když se chce, tak to skloubit opravdu jde.

V PRŮBĚHU SPORTOVNÍ KARIÉRY

Vzpomínáte si, jaký byl pro Vás přechod z juniorské kategorie k dospělým?

Ten přechod nebyl vyloženě něco úplně rychlého, souběžně s kategorií juniorek jsem začala nastupovat i v 2. lize a postupně se obouchávat, to mi dalo hodně. Ačkoliv ty ženy v 2. lize nemusí být na takové úrovni, tak rychlé apod. tak je to hodně tvrdá soutěž. Druhý rok, kdy jsem ještě věkové spadala do juniorek jsem už začala trénovat s Áčkem a to byl obrovský skok, myslím, že mi chyběl ten mezistupeň v podobě 1. ligy, kde člověk přičichne ke kvalitnějšímu basketbalu. Proto se mou pak ženský v ŽBL ze začátku vcelku na trénincích “vyčůrávaly”. Člověk v 18 rozhodně není hotový hráč a myslím, pakliže nemá nějaké velké sebevědomí, tak je to pro něj těžké, ale tím, že jsem se začleňovala takhle postupně, tak to docela šlo“

Přecházela jste v průběhu kariéry do jiného týmu/jiných týmů? Jak jste tento přechod vnímala?

Při studiu na vysoké škole jsem hrála 1. ligu v X a i když jsem v tu dobu spadala do Ačka v týmu X, tak tam jsem byla vlastně no name hráčka a musela jsem si tam tu pozici vydobýt. Ze začátku jsem chodila z lavičky, ale postupně jsem si to místo v základu vybojovala. Co se týče spoluhráček, tak jsem nikdy neměla problém zapadnout.

Přemýšlela jste ze začátku své profesionální kariéry co budete dělat, až skončí?

Vlastně jo. Já jsem ten basket měla vždy hrozně ráda, milovala jsem ho jako koníček a bylo super, že jsem mohla skloubit hraní na profí úrovni a studium, protože jsem si nějakými většími zraněními prošla jako náctiletá, takže ten basket v žebříčku priorit trochu klesl, bylo to tak nějak zdraví - vzdělání, škola - basket. Vždycky jsem se chtěla basketem bavit a nikdy jsem to defacto jako práci nebrala. Hodně jsme se o tom bavili doma, že to vzdělání je přeci jen důležité a tím, že mi učení nikdy problém nedělalo, tak to dávalo smysl. I nějaké moje ego ten titul před tím jménem, respektive dva, mít chtělo. A rozhodně nejsem bláhová v tom, že basket je na furt. Plus tady v našich podmínkách, pakliže nehraješ v těch dvou třech top týmech, tak se úplně navždy nezabezpečíš. Takže i s vědomím toho a díky vstřícnosti v týmu X jsem vlastně mohla začít souběžně pracovat s sbírat první pracovní zkušenosti.

Zažila jste, že by se ve Vašem klubu/Vašich klubech řešilo to, co bude s hráči po konci jejich kariéry, popř. že by Vás na to někdo připravoval? Byly pořádány např. nějaké workshopy, semináře, přednášky?

Nesetkala, vůbec. A troufnu si tvrdit, že ani mé okolí se s tím nesetkalo. Nemůžu říct, že by mi můj poslední klub, kterému jsem vlastně zasvětila většinu kariéry, hned zabouchl dveře, to ne, o možnosti pokračování v klubu na nějaké pozici jsme se bavili, ale určitě to není pravidlem všude a pro všechny.

Co soudíte o přístupu klubů, kterými jste v české lize prošla, k hráčkám? (otevřenost ohledně financí, přístup k informacím, etika chování, životní podmínky, ...)

Já jsem na tohle asi měla štěstí, protože jsem vždycky jednala s lidmi, kteří jednali na rovinu, a to, co jsme si řekli, platilo. Ani z finanční hlediska, nějaký smluvní záležitost, nikdy problém nebyl. Naopak i třeba v případě zranění se ten klub snažil té hráčce vyjít vstříc a podporovat ji v brzkém návratu.

Jak dlouho jste ŽBL hrála a jedná se podle Vás o kvalitní soutěž v porovnání s ostatními evropskými soutěžemi?

Odehrála jsem 10 sezón. Dříve možná, ale v posledních letech podle mě hodně upadá. Ani o hraní té ligy ze strany hráček není takový zájem. Ty finance zkrátka nejsou takové a celkově mi přijde, že teď ty hračky tomu nejsou ochotny obětovat tolik co dřív. A pak ta soutěž tak vypadá, hrají ji třeba hodně hračky, které by na to dříve neměly. Ale třeba se to zase s nastupující generací zlepší, uvidíme.

ODCHOD DO SPORTOVNÍHO DŮCHODU

Jaký byl důvod konce Vaší kariéry?

Jeden z důvodů byl vážné zranění kolene, to to asi urychlilo, i když rekonvalescence a všechno bylo v pořádku, ale člověk to vzadu v té hlavě má. Jsem typ, který miluje sport, a nechtěla jsem se basketem “zrakvit” tak, abych pak už nemohla nijak sportovat. Dalším důvodem byla nepovedená poslední sezóna, která mě v tom mém konci vlastně utvrdila a urychlila ho.

Dalo by se tedy říct, že to byl odchod dobrovolný a měla jste ho pod kontrolou?

Určitě, já jsem se de facto rozhodla už před sezonou. Říkala jsem si, že uvidím, jak to půjde, jak se budu cítit, jaká bude moje výkonnost. Bohužel se to úplně nesešlo, takže byl čas začít se věnovat jiným věcem. A taky mě ten basket už nenaplňoval tak, jak bych ráda, a to už jsem nechtěla, abychom si lezli navzájem na nervy.

Jak dlouho trvala Vaše profesionální kariéra?

Celkem 10 sezón

Litujete v kontextu s Vaší kariérou něčeho?

Ničeho zásadního.

V kolika letech jste jí ukončila?

Ve 29

Kdy jste o konci kariéry začala přemýšlet?

Před začátkem mé poslední sezóny.

Zvažovala jste už někdy před tím, než jste kariéru definitivně skončila, že jí ukončíte?

Pokud ano – Kvůli čemu? Co Vás přimělo to neudělat?

Když jsme odmaturovala a šla jsem na vysokou, tak jsem si myslela, že na ŽBL nemám a začala jsem hrát tu 1. ligu s tím, že dobré, tak co, basket mě baví, s tím týmem jsme nehrály úplně špatně, takže jsem si v tu dobu myslela, že ta profi kariéra ani nezačne, ale pak se věci nějak sešly, já jsem se v té 1. lize obouchala a plynule se vrátila do týmu X do ŽBL, kde jsem dostala šanci, a vlastně i trochu tím, že ta úroveň šla trochu dolů, tak i já jsem dostávala slušnou minutáž. Takže krize zažehnána.

Měla jste plán na ukončení kariéry? Jak vypadal?

Přesně nalinkovaný plán jsem neměla, chtěla jsem hrát, dokud mě to bude bavit a bude to v mých měřících stát za to. Samozřejmě jsem k tomu měla ty školy a ke konci i práci, protože jsem věděla, že ten konec jednou přijít musí.

Myslíte si, že jste Vaši kariéru ukončila ve správný čas?

Myslím, že ano. Byla jsem na to vnitřně nastavená a brala jsem to tak, jak to je. Tu poslední sezonu jsem si snažila užít a být nad věcí. Vše se ale odráží v tom prvním vážném zranění, které ve mně spoustu věcí uspořádalo

Dokážete říct, co pro Vás bylo v období odcházení ze sportovní sféry do „běžného“ života nejdůležitější, co/kdo Vám nejvíce pomohl/o?

Stoprocentně mi pomohlo to, že už jsem během posledních sezon souběžně pracovala, takže to nebyl krok úplně do neznáma. Sport mi ulehčil v životě to, že jsem ráda mezi lidmi, že jsem týmový hráč. To mi pomohlo dost, ne všichni jsou zvyklí na nějakou kooperaci, že komunikuješ a chceš, aby ten tým, i pracovní, fungoval. Taky určitě vydrž a to, že se nevzdám s prvním nezdarem.

Slyšela jste o nějakých organizacích nebo programech/projektech, které sportovcům s integrací pomáhají?

Předpokládám, že třeba FIBA bude něco dělat, ale to asi spíš s těmi fakt špičkovými sportovci, jinak upřímně netuším. Já osobně mám kamarádku, která se věnuje koučingu, shodou okolností taky bývalá basketbalistka, se kterou jsem spolupracovala po tom posledním zranění, a ona se věnuje právě taky takovýmto přechodům, ať už z mladých při přechodu k dospělým, nebo těm, co konci kariéru. Ale jinak žádné organizace neznám. Jestli takové jsou, tak by se určitě měly lépe prezentovat a zviditelňovat, protože si myslím, že tohle je důležité téma a ne každý je na to připraven.

POST-SPORTOVNÍ ŽIVOT

Čemu se nyní v rámci pracovního života věnujete?

Jsem vystudovaná chemická inženýrka a pracuji jako vedoucí technologické laboratoře u jedné potravinářské firmy.

Zůstala jste nějakým způsobem u basketbalu?

Zůstala, věnuji se trénování a fyzické přípravě u mládeže.

Myslíte si, že muži se po konci sportovní kariéry integrují do běžného života lépe než ženy? Proč?

Asi takhle, spoustu sportovkyň, které skončí s profi kariérou, se stávají matkami, takže si myslím, že je to těžší v tom, že ony po konci mají dítě, mateřskou, rodičovskou a pak se po takové době mají vracet zpět do pracovního života, což musí být extrémně těžké, když před tím kromě sportu nic nedělaly. Kdežto chlapi basket můžou hrát mnohem déle, když zdraví drží, protože i když chtějí založit rodinu, tak tam prostě fungují potom ty ženy o oni můžou pokračovat a potom někteří přeskočí do trenériny nebo nějakého civilního zaměstnání. Takže v součtu si myslím, že muži se integrují snáz.

Domníváte se, že sportovci, kteří ve svém sportu vynikají, se poté spíše uplatní, než sportovci s průměrnými výsledky? Proč?

Nemyslím. Průměrný sportovec, pokud je tedy nohama na zemi a má sebereflexi, to bude brát jako nějakou fajn brigádu, koníček, který něco vynesou, ale bude spíš myslet na ty zadní vrátka a prohlížet se třeba po nějakém to normálním zaměstnání při basketu. Excelentní sportovec si řekne jo jsem dobru, na to ostatní teď myslet nemusím, všechno vsadím na tuhle kartu dám tomu všechno, abych byl nejlepší. I když to nejde generalizovat, tihle top strop sportovci na to vzdělání nebo zadní vrátka asi úplně nemyslí. Všechno může vyjít, můžou vydělat spoustu peněz, ale stačí jeden špatný pohyb a všechno je jinak.

Co byste vzkázala čerstvým případně budoucím profesionálním basketbalistkám v kontextu s post-sportovní budoucností?

Vzkázala bych jim, ať se sportem baví, dokud to jde, jestli můžou, tak ať určitě vycestují, ale ať si tam nechají ta zadní vrátka, ať něco vystudují, rozšíří si znalosti, protože člověk fakt nikdy neví, jak dlouho ten sport bude moct dělat na takové úrovni a s takovým fyzickým fondem.

Příloha č. 5 – Přepis rozhovoru s R2

ÚVOD/ZAČÁTKY

Jak a v kolika letech jste se k basketbalu dostala?

Začala jsem asi v 10 letech, kdy mě mamka vzala do přípravy. Ze začátku jsem hodně válcila, moc mě to nebavilo, ale postupně se to zlepšovala a já u basketu zůstala. Není to tak, že by mě mamka nutila, ale na druhou stranu nechtěla, ať to hned vzdávám.

Měla jste podporu ze strany rodičů? (na začátku i v průběhu kariéry, jaký byl jejich názor na to, že budete hrát basketbal profesionálně?)

Celou dobu mě moc podporovali. Samozřejmě měli takové ty narážky typu “no a co ta škola, může přijít zranění, cokoliv, bylo by fajn mít dobré vzdělání”, ale jinak od začátku mého hraní až do konce kariéry byli mi největší fanoušci. Víceméně celá rodina má ke sportu blízko, tak to bylo takové přirozené.

Nejvyšší dosažené vzdělání?

Mám maturitu a začala jsem studovat obor Regenerace a výživa na, který mam momentálně přerušeno, ale vím, že už ho nikdy nedodělám, nebyla to správná volna. Vybírala jsem podle toho, co půjde nejlépe skloubit se sportem a ne úplně podle toho, co by mě naplňovalo.

V PRŮBĚHU SPORTOVNÍ KARIÉRY

Vzpomínáte si, jaký byl pro Vás přechod z juniorské kategorie k dospělým?

Vzpomínám si, že ten jeden rok byl těžší klasicky v tom, že jsem dorostu byla zvyklá hrát a dávat body a to najednou nebylo. Na druhou stranu mě to motivovalo, abych zamakala a ve finále jsem se s tím podle mě popasovala dobře. A velká změna pro mě byla, že jsem začala za basket relativně brzy dostávat peníze a ze začátku jsem moc nebyla schopná se s tím v hlavě poprat, že dělám, co mě baví, a dostávám za to zapláceno.

Přecházela jste v průběhu kariéry do jiného týmu/jiných týmů? Jak jste tento přechod vnímala?

Všechno bylo v pořádku, do nových kolektivů jsem neměla nikdy problém zapadnout.

Přemýšlela jste ze začátku své profesionální kariéry co budete dělat, až skončí?

Ne, nepřemýšlela. To až tak poslední tři roky třeba. Předtím jsem vlastně tak nějak v hlavě měla, že to nějak dopadne, něco se naskytne, ale konkrétně jsem nepřemýšlela.

Zažila jste, že by se ve Vašem klubu/Vašich klubech řešilo to, co bude s hráči po konci jejich kariéry, popř. že by Vás na to někdo připravoval? Byly pořádány např. nějaké workshopy, semináře, přednášky?

V Česku vůbec. Při mém posledním zahraničním působení ano, tam je to úplně jinak nastavené. Hráčky do toho pracují, i třeba na částečný úvazek, málokterá má jen basket. Ale to je podle mě i ta mentality, ty holky to mají v sobě, že k tomu budou buď pracovat, nebo studovat, a ty kluby jim s tím často pomáhají, domluví jim třeba nějakou práci/brigádu u sponzora a podobně.

Co soudíte o přístupu klubů, kterými jste v české lize prošla, k hráčkám? (otevřenost ohledně financí, přístup k informacím, etika chování, životní podmínky, ...)

Opět situace v Česku byla trochu smutnější než v cizině. Stávalo se mi, že se mi zpožďovaly výplaty a tak. Přijde mi, že tím, že je to ženský sport, tak je to v pohodě, víc se to toleruje, ale v mých očích to rozhodně není v pohodě. A je to něco, co mi vlastně do teď tak nějak leží v žaludku. Nehledě na to, že v Česku ženy většinou nejsou zaměstnankyně, nemají vlastně žádnou jistotu. Prošla jsem si jedním takovým větším zraněním a byla jsem na to ve finále sama, bylo jen v mém zájmu se dát co nejrychleji do pořádku a zabojoval, klubu to bylo docela jedno.

Jak dlouho jste ŽBL hrála a jedná se podle Vás o kvalitní soutěž v porovnání s ostatními evropskými soutěžemi?

ŽBL jsem hrála nějakých 8 let. Mě mrzí, že těch klubů je jenom 10. V klubu X jsme měli ŽBL i 1. ligu, kdy jsem chodila hrát za oba, a pamatuji si, když se hrála baráž o ŽBL, a ty týmy byly úplně hladové, aby se dostaly výš. Jenomže teď skoro nikdo výš nechce, protože nejsou peníze, což vlastně celkově odráží tu kvalitu. Pěkný basket mezi sebou relativně hraje ten vršek tabulky, ale pak je propast a ty týmy nejsou konkurenceschopné. A ani vlastně nevím, jestli tam ty hráčky jsou profesionálky, nebo jak to je.

ODCHOD DO SPORTOVNÍHO DŮCHODU

Jaký byl důvod konce Vaší kariéry?

Na začátku mé poslední sezóny jsem v klubu dostala pracovní nabídku na manažerskou pozici a byla to taková nabídka, která moc nešla odmítnout. Takže jsem se už během té sezóny na tu funkci připravovala, dělala si kurzy, učila se jazyk samozřejmě a tak. Dost jsem o tom přemýšlela, jestli nedám ještě sezónu nebo dvě, ale byla to opravdu skvělá nabídka, a bylo mi trapné říct “ještě rok počkejte”. Takže to bylo super, že jsem nešla do neznáma a hned po konci jsem měla další krok jasný. Bylo o takové až snové bych řekla.

Dalo by se tedy říct, že to byl odchod dobrovolný a měla jste ho pod kontrolou?

Určitě, je to tak.

Jak dlouho trvala Vaše profesionální kariéra?

Trvala 12 let

Litujete v kontextu s Vaší kariérou něčeho?

Jo určitě, spoustu věcí. Hlavně toho, že jsem neodešla do zahraničí dřív, protože jsme se hrozně bála, a teď zpětně nevím čeho. Když jsem byla mladší, tak jsem věci klasicky řešila více s emocemi než hlavou, ale to k tomu věku asi tak nějak patří.

V kolika letech jste jí ukončila?

S třicítkou na krku.

Kdy jste o konci kariéry začala přemýšlet?

Ten rok zpět, když přišla ta pracovní nabídka.

Zvažovala jste už někdy před tím, než jste kariéru definitivně skončila, že jí ukončíte?

Pokud ano – Kvůli čemu? Co Vás přimělo to neudělat?

No jéje, těch chvílí, kdy jsem si řekla “Ježiš, co to je za práci”, pár bylo, ale spíš tak nárazově, že se třeba nepovedou tři zápasy, a hrály roli hodně emoce. Pak jsem se uklidila, další zápas se povedl a bylo zase dobře.

Měla jste plán na ukončení kariéry? Jak vypadal?

Dřív ne, ale s tou nabídkou už to vlastně plán byl a tu poslední sezónu jsem odehrála s klidem na duši, že vím, co bude dál.

Myslíte si, že jste Vaši kariéru ukončila ve správný čas?

Myslím, že ano. Fyzicky cítím, že bych ještě hrát určitě mohla, ale už to tak nechci. Takže ve správný čas.

Dokážete říct, co pro Vás bylo v období odcházení ze sportovní sféry do „běžného“ života nejdůležitější, co/kdo Vám nejvíce pomohl/o?

Určitě moje přítelkyně, která taky hraje basket, ta byla obrovskou podporou, nebyla jsem na to sama. A taky ten klub musím říct, tam jsem cítila stoprocentní důvěru a jistotu, to mi taky moc pomohlo.

Slyšela jste o nějakých organizacích nebo programech/projektech, které sportovcům s integrací pomáhají?

Asi i slyšela, ale vždy mi to upřímně přijde jako takový výstřel do tmy. To je vždy pojd'me radit sportovcům s financemi, ať nejsou po té kariéře na nule, se vzděláním, s právními věcmi, vím, že byla ta iniciativa Hráčské asociace, která chtěla právě sportovcům pomáhat, ale vlastně ani nevím, jestli to funguje nebo jak, takové ticho po pěšině.

POST-SPORTOVNÍ ŽIVOT

Čemu se nyní v rámci pracovního života věnujete?

Jsem manažerskou mužského týmu X, takže veškeré organizační záležitosti s tím spojené, komunikace s ostatními týmy, trenéry, doktory, takže taková první kontaktní osoba toho týmu. A paralelně s tím dělám sponzoring pro celý klub.

Zůstala jste nějakým způsobem u basketbalu?

Ano, pracovně.

Myslíte si, že muži se pod konci sportovní kariéry integrují do běžného života lépe než ženy? Proč?

To nevím, přijde mi to hrozně individuální. V mém okolí jsou ženy, které přešly úplně v pohodě, u ženy, které trápí, stejně tak jako muže, kteří v basketu excelují, ale absolutně neřeší, co budou dělat pak.

Domníváte se, že sportovci, kteří ve svém sportu vynikají, se poté spíše uplatní, než sportovci s průměrnými výsledky? Proč?

Z mé zkušenosti sportovci, kteří úplně nevyčnívají, myslí na ta zadní vrátka spíš. Vystudují něco, najdou si brigádu a tak. Ale opět to nejde úplně zaškatulkovat.

Co byste vzkázala čerstvým případně budoucím profesionálním basketbalistkám v kontextu s post-sportovní budoucností?

Ať nějakou tu školu vystudují, hlavně, ať si vyberou něco, co je bude zajímat, a ne to, co půjde nejlíp skloubit s tréninky a bude nejjednodušší. A ať o té budoucnosti zkrátka přemýšlí, i když to vypadá na dálnou budoucnost. Tak se nenechat do ničeho tlačit, nikde není psáno, jak to má být správně. A stoprocentně odejít do zahraničí, to jsou zkušenosti, které jsou k nezaplacení.

Příloha č. 6 – Přepis rozhovoru s R3

ÚVOD/ZAČÁTKY

Jak a v kolika letech jste se k basketbalu dostala?

K basketu jsem se dostala, když mi bylo 6 a rodiče mi řekli, že se jedeme dívat na basketbalový trénink starší sestry. No a tam mi dali baťoh a řekli, ať se jdu převléknout do šatny. A tak to vlastně celé začalo.

Měla jste podporu ze strany rodičů? (na začátku i v průběhu kariéry, jaký byl jejich názor na to, že budete hrát basketbal profesionálně?)

Ano, celou dobu. Taťka se mnou v mládežnických kategoriích jezdil i na všechny výjezdy. A pak u dospělých chodili aspoň na většinu domácích zápasů. Vždy byli mí největší fanoušci a podporovali má rozhodnutí, ale samozřejmě chtěli, abych u toho studovala, protože moc dobře věděli, že basket není všechno a napořád.

Nejvyšší dosažené vzdělání?

Vysoká škola – bakalář.

V PRŮBĚHU SPORTOVNÍ KARIÉRY

Vzpomínáte si, jaký byl pro Vás přechod z juniorské kategorie k dospělým?

Já už jsem se u dospělých oťukávala tak nějak už paralelně se starším dorostem, takže to zase takový šok nebyl, jen těch tréninků bylo najednou mnohem víc. Fajn bylo, že nás takhle chodilo z dorostu trénovat několik, takže jsem tam nebyla sama v relativně novém prostředí.

Přecházela jste v průběhu kariéry do jiného týmu/jiných týmů? Jak jste tento přechod vnímala?

Vlastně hned v období, kdy jsem skončila dorost a už jsem spadala jen do dospělých, tak jsem přestupovala. A ty začátky byly náročné, z dorostu jsem byla zvyklá dávat dost bodů a pak najednou žádná sláva. Ale docela mi pomohlo to, že se tam sešlo dost nových a mladých hráček, takže jsme tomu čelily tak nějak společně a zlepšovalo se to.

Přemýšlela jste ze začátku své profesionální kariéry co budete dělat, až skončí?

To vůbec, já jsem v hlavě měla to, že prostě budu velká basketbalistka, co bude vydělávat hezký peníze, pak zahraničí a tak. Ani studovat jsem vlastně nechtěla, protože jsem tomu basketu chtěla dát všechno.

Zažila jste, že by se ve Vašem klubu/Vašich klubech řešilo to, co bude s hráči po konci jejich kariéry, popř. že by Vás na to někdo připravoval? Byly pořádány např. nějaké workshopy, semináře, přednášky?

Rozhodně ne, ani jsem o tom neslyšela odjinud.

Co soudíte o přístupu klubů, kterými jste v české lize prošla, k hráčkám? (otevřenost ohledně financí, přístup k informacím, etika chování, životní podmínky, ...)

Mohlo to být horší. Nějaký velký problém, kromě zpoždění výplat, jsem asi nezažila. V tom jednom klubu to docela vřelo ve vedení a vím, že byly kvůli něčemu problémy, ale nás se to prý nedotýkalo, tak jsem to nechala být.

Jak dlouho jste ŽBL hrála a jedná se podle Vás o kvalitní soutěž v porovnání s ostatními evropskými soutěžemi?

Celou moji kariéru. Dřív to tak bylo, třeba když jsem právě začínala, to ta kvalita byla vysoká bych řekla. Teď mi přijde, že to může hrát pomalu kde kdo. Tahle generace to má podle mě jinak nastavené, nejsou ochotny tomu obětovat tolik, co dřív. A ty peníze taky dělají hodně no.

ODCHOD DO SPORTOVNÍHO DŮCHODU

Jaký byl důvod konce Vaší kariéry?

Opakující se zranění a tím pádem nějaká ztráta radosti z toho hraní.

Dalo by se tedy říct, že to byl odchod dobrovolný a měla jste ho pod kontrolou?

Dobrovolný úplně ne, nebýt těch zranění, tak ještě hraju. Ale když už jsem se s tím vnitřně srovnala, tak pod kontrolou vlastně byl.

Jak dlouho trvala Vaše profesionální kariéra?

Asi 9 let

Litujete v kontextu s Vaší kariérou něčeho?

Že jsem odešla do týmu X. V původním týmu jsem měla dobré podmínky, ale chtěla jsem zkusit něco jiného. Bohužel to nebyla správná volba a víc mi to vzalo než dalo. A taky, že jsem nezkusila zahraničí.

V kolika letech jste jí ukončila?

Ve 26.

Kdy jste o konci kariéry začala přemýšlet?

Po poslední operaci, takže asi 2 roky před jejím reálným koncem.

**Zvažovala jste už někdy před tím, než jste kariéru definitivně skončila, že jí ukončíte?
Pokud ano – Kvůli čemu? Co Vás přimělo to neudělat?**

To jo, už tak nějak v průběhu, když se to nevyvíjelo, jak jsem si vysnila. Plus začala ta zranění. Takže se mi trochu přeskládaly priority, ale zase jsem si řekla, že by byla škoda přestat úplně, a chtěla jsem dokázat sama sobě, že na to ještě mám. Takže jsem pokračovala, ale dodělala jsem k tomu školu a začala chodit různě na brigády.

Měla jste plán na ukončení kariéry? Jak vypadal?

Neměla vůbec, nevěděla jsem, kdy ten konec vlastně přijde. Ale dá se říct, že jsem na to právě tím studiem a brigádami připravovala.

Myslíte si, že jste Vaši kariéru ukončila ve správný čas?

Myslím, že jsem ji měla ukončit dříve. Poslední rok už to bylo trápení a nějak jsem si nedokázala připustit, že na to nemám. Takže ta poslední sezóna už byla navíc.

Dokážete říct, co pro Vás bylo v období odcházení ze sportovní sféry do „běžného“ života nejdůležitější, co/kdo Vám nejvíce pomohl/o?

Určitě vědomí toho, že už jsem v té době měla práci. Věděla jsem, že nějaký příjem mít budu, to bylo důležité. A samozřejmě rodina.

Slyšela jste o nějakých organizacích nebo programech/projektech, které sportovcům s integrací pomáhají?

Neslyšela.

POST-SPORTOVNÍ ŽIVOT

Čemu se nyní v rámci pracovního života věnujete?

Učím na základní škole.

Zůstala jste nějakým způsobem u basketbalu?

Hraji rekreačně nižší soutěž, ale spíš příležitostně než pravidelně.

Myslíte si, že muži se pod konci sportovní kariéry integrují do běžného života lépe než ženy? Proč?

Podle mě to je hodně individuální. Ale asi bych řekla, že se lépe integrují ženy, že mají nějak zakódováno to, že ten konec prostě přijde. Vlastně i v kontextu s dítětem, že ví, že to dítě budou chtít mít a pak hrát třeba už nebudou, takže myslí na to, jak se pak zaopatří.

Domníváte se, že sportovci, kteří ve svém sportu vynikají, se poté spíše uplatní, než sportovci s průměrnými výsledky? Proč?

Asi záleží, kde se chtějí uplatnit. Když by chtěli zůstat u basketu, tak myslím, že ty úspěchy mají nějakou váhu. Že třeba v tom trénování nebo managementu se předpokládá, že když byl někdo fakt dobrý, tak tomu rozumí.

Co byste vzkázala čerstvým případně budoucím profesionálním basketbalistkám v kontextu s post-sportovní budoucností?

Aby nad tím určitě přemýšlely, i když to není úplně aktuální. Ve finále nevíš dne ani hodiny, když to tak řeknu. Je fajn nějaký ten plán, aspoň v obrysech mít. A taky určitě zahraničí.

Příloha č. 7 – Přepis rozhovoru s R4

ÚVOD/ZAČÁTKY

Jak a v kolika letech jste se k basketbalu dostala?

K basketbalu jsem se dostala ve 12 letech. Tehdy hrával můj starší brácha, tak mě to lákalo taky vyzkoušet.

Měla jste podporu ze strany rodičů? (na začátku i v průběhu kariéry, jaký byl jejich názor na to, že budete hrát basketbal profesionálně?)

Podporu ze strany rodičů jsem měla opravdu obrovskou. Jezdili se mnou i na venkovní zápasy a nevynechali ani mistrovství Evropy v mládežnických kategoriích. Jejich podpory si moc vážím a vím, že to není samozřejmost. V časech, kdy jsem se věnovala basketbalu profesionálně, mi byli taky velkou oporou a věděli, že to takhle chci.

Nejvyšší dosažené vzdělání?

Ukončená vysoká škola s bakalářem.

V PRŮBĚHU SPORTOVNÍ KARIÉRY

Vzpomínáte si, jaký byl pro Vás přechod z juniorské kategorie k dospělým?

Řekla bych, že jako pro každého sportovce to byl ze začátku celkem šok. Dospělý basket, nemluvě profi basket, je oproti mládežnickému o hodně rychlejší, techničtější a pod košem o dost tvrdší, takže mi to chvíli trvalo.

Přecházela jste v průběhu kariéry do jiného týmu/jiných týmů? Jak jste tento přechod vnímala?

Se zapadnutím do nového kolektivu jsem problém nikdy neměla.

Přemýšlela jste ze začátku své profesionální kariéry co budete dělat, až skončí?

Popravdě jsem nad tím až tak moc nepřemýšlela. Mým plánem bylo ukončit kariéru na vrcholu a ideálně přejít do rodinného života. V těch chvílích člověk většinou vnímá basket tak, že je to pro něj středobod vesmíru, a nepřipouští si, že by mohl nastat konec.

Zažila jste, že by se ve Vašem klubu/Vašich klubech řešilo to, co bude s hráči po konci jejich kariéry, popř. že by Vás na to někdo připravoval? Byly pořádány např. nějaké workshopy, semináře, přednášky?

Nezažila a nebyli. A musím z vlastní zkušenosti říct, že je to dost škoda, protože ten střet s tou tvrdou realitou potom není úplně jednoduchý. Sama jsem se v tom dlouhou dobu po ukončení kariéry plácala.

Co soudíte o přístupu klubů, kterými jste v české lize prošla, k hráčkám? (otevřenost ohledně financí, přístup k informacím, etika chování, životní podmínky, ...)

V každém klubu je to samozřejmě jiné. Ale z mých zkušeností můžu říct, že by bylo potřeba s hráčkami více komunikovat a zaměřit se na individuální přístup ke každé hráčce. Rozhodně by nebylo špatné do týmů zapojit i sportovní mentální kouče, kteří by se zabývali právě psychikou hráček individuálně.

Jak dlouho jste ŽBL hrála a jedná se podle Vás o kvalitní soutěž v porovnání s ostatními evropskými soutěžemi?

Celou kariéru. A myslím, že tak úplně kvalitní není. Úroveň ŽBL jde rok od roku dolů. Peníze, jiná mentalita hráček a podobně. Z toho důvodu některé kvalitní hráčky, které by to tady mohly pozvednout, odchází hrát do zahraničí.

ODCHOD DO SPORTOVNÍHO DŮCHODU

Jaký byl důvod konce Vaší kariéry?

Důvodem byly stále opakující zranění kolene a z toho totální frustrace.

Dalo by se tedy říct, že to byl odchod dobrovolný a měla jste ho pod kontrolou?

Přesný opak. Můj odchod byl nedobrovolný a neměla jsem ho bohužel vůbec pod kontrolou.

Jak dlouho trvala Vaše profesionální kariéra?

Od mých 16 let do 24 let.

Litujete v kontextu s Vaší kariérou něčeho?

Asi ani ne. Jedině toho, že jsem neudělala víc pro regeneraci, pro posílení anebo že jsem nebyla ještě opatrnější, aby se tolik nepotýkala se zraněními, i když podle mě jsem se vždy snažila udělat maximum.

V kolika letech jste jí ukončila?

Ukončila jsem ji ve svých 24 letech.

Přemýšlela jste ze začátku své profesionální kariéry co budete dělat, až skončí?

Nikdy jsem nad tím dopředu nepřemýšlela. Spíše jsem pak byla dost frustrovaná z posledního zranění.

Zvažovala jste už někdy před tím, než jste kariéru definitivně skončila, že jí ukončíte?

Pokud ano – Kvůli čemu? Co Vás přimělo to neudělat?

Nene, to mě nikdy nenapadlo.

Měla jste plán na ukončení kariéry? Jak vypadal?

Mým takovým plánem bylo ukončit na vrcholu, což bohužel teda nevyšlo podle mého plánu.

Myslíte si, že jste Vaši kariéru ukončila ve správný čas?

Myslím si, že určitě ne. Do dnešního dne s tím nejsem vyrovnaná. Člověk by měl být se svým ukončením srovnaný a měl by mít z toho ideálně dobrý pocit a klid na duši. To bohužel není můj případ.

Dokážete říct, co pro Vás bylo v období odcházení ze sportovní sféry do „běžného“ života nejdůležitější, co/kdo Vám nejvíce pomohl/o?

Přechod byl dost těžký. Největší oporou mi byla opět moje rodina. A v tu chvíli pro mě byla nejdůležitější škola a její dokončení, takže jsem se soustředila na ní.

Slyšela jste o nějakých organizacích nebo programech/projektech, které sportovcům s integrací pomáhají?

Přiznám se, že neslyšela.

POST-SPORTIVNÍ ŽIVOT

Čemu se nyní v rámci pracovního života věnujete?

Momentálně se věnuji práci v kanceláři.

Zůstala jste nějakým způsobem u basketbalu?

Nezůstala, svoji kariéru jsem neukončila úplně šťastně a potřebovala jsem se dostat mezi jinou skupinu lidí.

Myslíte si, že muži se pod konci sportovní kariéry integrují do běžného života lépe než ženy? Proč?

Ty jo, to si nemyslím, že se to takhle úplně nedá posoudit. Je to dle mého názoru o různých okolnostech, které tomu nasvědčují. Tam podle mě nehraje roli, zda je to muž či žena.

Domníváte se, že sportovci, kteří ve svém sportu vynikají, se poté spíše uplatní, než sportovci s průměrnými výsledky? Proč?

To si nemyslím. Když to řeknu s lehkou nadsázkou průměrní sportovci jsou většinou lidé, kteří si uvědomují, že jejich smysl je i jinde než v basketu nebo celkově vrcholovém sportu. Sportovci, kteří vynikají a hrají profesionálně moc nemají prostor si vedle sportovní kariéry otvírat vrátka jinde. Samozřejmě je to člověk od člověka a záleží poté na oboru, ke kterému směřují, a kde se chtějí uplatnit.

Co byste vzkázala čerstvým případně budoucím profesionálním basketbalistkám v kontextu s post-sportovní budoucností?

Vždycky člověk rád radí, když si něco sám vyzkouší a třeba v něčem trošku plave. Být profesionálním sportovcem je dar, který Vás naučí odolnosti, týmovosti a především disciplíně. Hlavně to může být i slušný zdroj příjmu. Vzkázala bych asi jen to, že hranice mezi tím být úspěšný a spadnout na úplné dno je vážně tenká. Ideální možnost je se při sportu věnovat i studiu a ke konci kariéry si pomalu otvírat vrátka jinde.

Příloha č. 8 – Přepis rozhovoru s R5

ÚVOD/ZAČÁTKY

Jak a v kolika letech jste se k basketbalu dostala?

Mamka hrála basket, takže jsem s ní chodila na tréninky už odmala. Sama jsem pak začala trénovat v osmi letech. Nebylo to ale nic nuceného, basket se mi líbil.

Měla jste podporu ze strany rodičů? (na začátku i v průběhu kariéry, jaký byl jejich názor na to, že budete hrát basketbal profesionálně?)

Ano. Od úplného začátku, v průběhu a až do konce. A názor na hraní profesionálně byl pozitivní.

Nejvyšší dosažené vzdělání?

Zvládla jsem bez větších problémů inženýra.

V PRŮBĚHU SPORTOVNÍ KARIÉRY

Vzpomínáte si, jaký byl pro Vás přechod z juniorské kategorie k dospělým?

Poměrně náročný. Ani ne tak herně nebo fyzicky, jako spíš psychicky. Hlavně proto, že v juniorské kategorii jsme měly výborný tým, trávily jsme spolu spoustu času i mimo hřiště, což mi pak u dospělých strašně chybělo. Víc se také řešily taktické věci na tréninku a vytratila se z toho taková ta lehkost a zábava, která mi k tomu vždycky patřila. Ale herně se mi vlastně celkem dařilo, takže zase tak náročné to asi ve finále nebylo.

Přecházela jste v průběhu kariéry do jiného týmu/jiných týmů? Jak jste tento přechod vnímala?

Přecházela a nevím, jestli to bylo štěstí, nebo tím, že jsem nekonfliktní pohodový typ, co lehce zapadne, ale vždy bylo všechno bez problému.

Přemýšlela jste ze začátku své profesionální kariéry co budete dělat, až skončí?

No ne že bych měla konkrétní představy, ale hned na začátku kariéry jsem věděla, že chci určitě dostudovat vysokou, abych pak měla více možností, respektive aspoň nějaké, a nestála na úplném začátku.

Zažila jste, že by se ve Vašem klubu/Vašich klubech řešilo to, co bude s hráči po konci jejich kariéry, popř. že by Vás na to někdo připravoval? Byly pořádány např. nějaké workshopy, semináře, přednášky?

Tak to vůbec ne. A je to velká škoda.

Co soudíte o přístupu klubů, kterými jste v české lize prošla, k hráčkám?

Přístup klubů k hráčkám byl vždycky z mé zkušenosti pozitivní, vstřícný, žádné velké problémy jsem nezažila. Ale myslím, že jsem měla velké štěstí na oba kluby, jinde vím, že to třeba úplně optimální vždy není, co do zázemí nebo jednání.

Jak dlouho jste ŽBL hrála a jedná se podle Vás o kvalitní soutěž v porovnání s ostatními evropskými soutěžemi?

Celou dobu, na zahraničí jsem úplně necílila i vzhledem k té snaze dodělat vysokou. Myslím, že spíše průměrná, dost to upadá.

ODCHOD DO SPORTOVNÍHO DŮCHODU

Jaký byl důvod konce Vaší kariéry?

Tak nějak mě to přestalo naplňovat na takové úrovni, abych tomu věnovala tolik času. Chtěla jsem začít také více pracovat, což mi vedení neumožnilo skloubit s basketbalem. Současně došlo k nějakým změnám v hráčském kádru, se kterými jsem se úplně neztotožnila. Takže důvodů se sešlo víc a tím bylo rozhodnutí jednodušší.

Dalo by se tedy říct, že to byl odchod dobrovolný a měla jste ho pod kontrolou?

Ano, přesně tak.

Jak dlouho trvala Vaše profesionální kariéra?

8 let myslím.

Litujete v kontextu s Vaší kariérou něčeho?

Asi ničeho zásadního, ta rozhodnutí mě dovedly do této situace a takhle jsem spokojená.

V kolika letech jste jí ukončila?

Ve 28.

Kdy jste o konci kariéry začala přemýšlet?

Člověk nad tím asi přemýšlí dýl, jak to bude dál a co a jak, ale o reálném konci asi někdy v druhé půlce té poslední sezony.

Zvažovala jste už někdy před tím, než jste kariéru definitivně skončila, že jí ukončíte?

Pokud ano – Kvůli čemu? Co Vás přimělo to neudělat?

O tom jsem nikdy neuvažovala.

Měla jste plán na ukončení kariéry? Jak vypadal?

Nic konkrétního, jen jsem věděla, že chci mít hotovou školu.

Myslíte si, že jste Vaši kariéru ukončila ve správný čas?

Myslím, že ano.

Dokážete říct, co pro Vás bylo v období odcházení ze sportovní sféry do „běžného“ života nejdůležitější, co/kdo Vám nejvíce pomohl/o?

Asi to, že už jsem měla práci, ve které jsem v tu dobu už dva roky působila na částečný úvazek současně s basketbalem.

Slyšela jste o nějakých organizacích nebo programech/projektech, které sportovcům s integrací pomáhají?

O tom jsem neslyšela.

POST-SPORTOVNÍ ŽIVOT

Čemu se nyní v rámci pracovního života věnujete?

Právě jsem na rodičovské dovolené, ale jinak pracuji jako risk analytik v platební instituci.

Zůstala jste nějakým způsobem u basketbalu?

Ano, hraju oblastní přebor a moc si to užívám.

Myslíte si, že muži se pod konci sportovní kariéry integrují do běžného života lépe než ženy? Proč?

Takto popravdě vůbec netuším a zajímalo by mě, co vám z toho vyjde. Skoro bych řekla, že ne. Vzhledem k tomu, že jejich kariéra bude asi končit později, tak bych tu integraci viděla jako náročnější. Ženy také často po kariéře zakládají rodinu a tak mají pak jiné starosti a tak nějak s tím dopředu víc počítají.

Domníváte se, že sportovci, kteří ve svém sportu vynikají, se poté spíše uplatní, než sportovci s průměrnými výsledky? Proč?

Vůbec nevidím důvod, proč by to tak mělo být. Sportovci všeobecně se podle mě lépe uplatní. Jsou naučeni na nějakou vytrvalost, fungování v kolektivu, zarputilost, což se pak hodí.

Co byste vzkázala čerstvým případně budoucím profesionálním basketbalistkám v kontextu s post-sportovní budoucností?

Ať do sebe určitě investují, obzvláště v oblastech, které je baví. Ať už se jedná o různé vzdělávací, jazykové kurzy nebo kurz šití, prostě něco, co si mohou napsat do životopisu a nemít tam jen prázdnou kolonku.

Příloha č. 9 – Přepis rozhovoru s R6

ÚVOD/ZAČÁTKY

Jak a v kolika letech jste se k basketbalu dostala?

Tak letmo až někdy na druhém stupni, takže docela pozdě. Pak si mě v prváku vytáhl klub X, takže jsem vlastně první pořádný trénink měla až ve svých 15 letech.

Měla jste podporu ze strany rodičů? (na začátku i v průběhu kariéry, jaký byl jejich názor na to, že budete hrát basketbal profesionálně?)

Vždycky byli největší fanoušci. Mamka je bývalá vrcholová sportovkyně, takže ta to naprosto chápala. A to, že by to mohlo být profesionálně, jsme vůbec neřešily, to šlo nějak samo.

Nejvyšší dosažené vzdělání?

Jsem vystudovaný inženýr.

V PRŮBĚHU SPORTOVNÍ KARIÉRY

Vzpomínáte si, jaký byl pro Vás přechod z juniorské kategorie k dospělým?

Já jsem žádnou zásadní změnu nezaznamenala, protože už jsem s ženskýma trénovala předtím. Jediné co, tak jsem ze začátku v šatně nějakým hráčkám vykala, protože byly starší a byly prostě někdo, takže to tykání mi prve přes pusu moc nešlo. Ale kolektiv byl fajn, žádná šikana, žádné machrování. Přeci jen je to týmový sport, takže tohle je extrémně důležité.

Přecházela jste v průběhu kariéry do jiného týmu/jiných týmů? Jak jste tento přechod vnímala?

Taky bez problému, ale záleží na povaze člověka. Jsem extrovert, nemám problém se bavit, takže pro mě to bylo vždy v pohodě. Pro mě byl basket středobod vesmíru, takže jsem věděla, že tohle nějak zvládnou a bude to fungovat. Ta motivace a vnitřní síla byly tak ohromné, že tohle šlo vlastně samo.

Přemýšlela jste ze začátku své profesionální kariéry co budete dělat, až skončí?

V hlavně byl stoprocentně hlavně basket, ale věděla jsem, že tam někde v dáli to „potom“ je, takže jsem dokončila střední, bakaláře a pak inženýra ekonomie v pohodě při basketu. Kdo říká, že to nejde tak kecá, jsou holky, které vystudují i medicínu a hrají kvalitní basket.

Zažila jste, že by se ve Vašem klubu/Vašich klubech řešilo to, co bude s hráči po konci jejich kariéry, popř. že by Vás na to někdo připravoval? Byly pořádány např. nějaké workshopy, semináře, přednášky?

Tohle je podle mě velký průšvih, protože v zahraničí tohle normálně funguje, jsou různé programy, mají klubem zprostředkované pracovní nabídky. Tady jsi jako zboží. I když si reprezentant, tak pak spadla klec a nikdo po tobě ani neštekne. Takže nezažila, tohle tady nefunguje.

Co soudíte o přístupu klubů, kterými jste v české lize prošla, k hráčkám? (otevřenost ohledně financí, přístup k informacím, etika chování, životní podmínky, ...)

Na tohle jsem měla asi štěstí, protože poslední klub byl takový rodinný, mohlo by teda být víc profesionality, ale zase vycházeli maximálně vstříc. V předchozím klubu jsem zažila průšvih, kdy nebyly peníze, došlo k vytunelování, ale přišel velký sponzor, takže se to zachránilo. Určitě je to v jiných klubech horší, co jsem slyšela. Třeba zpoždování výplat, krácení peněz a tak.

Jak dlouho jste ŽBL hrála a jedná se podle Vás o kvalitní soutěž v porovnání s ostatními evropskými soutěžemi?

Pořád. Jde to dolů a je to špatný. Věřím ale, že se to teď bude zlepšovat vzhledem k omlazené reprezentaci a novému konceptu s novou trenérkou, že už to nejsou jen hráčky z jednoho klubu, ale mají motivaci i další, což tu kvalitu soutěže potom taky ovlivní. Dříve to bylo vyrovnané, nevyzpytatelné, divácky atraktivní. Teď je pořadí skoro jasné už na začátku sezóny.

ODCHOD DO SPORTOVNÍHO DŮCHODU

Jaký byl důvod konce Vaší kariéry?

Už mě to nenaplňovalo tak, jak mělo a nechtěla jsem dojít do fáze, kdy budu chodit na trénink naštvaná proto, že mě to už vlastně nebaví. A taky ten tým byl už tak omlazený a moje vrstevnice odcházely, takže jsem se tam cítila trochu mimo.

Dalo by se tedy říct, že to byl odchod dobrovolný a měla jste ho pod kontrolou?

Ano, přesně tak.

Jak dlouho trvala Vaše profesionální kariéra?

Asi 15 let.

Litujete v kontextu s Vaší kariérou něčeho?

Že jsem neodešla aspoň na rok do ciziny.

V kolika letech jste jí ukončila?

V 31 letech

Kdy jste o konci kariéry začala přemýšlet?

Už tak nějak ty poslední dvě sezóny, už to byl takový stereotyp, stejná hala, zase budeme tolikátí a tolikátí. A vlastně i moje vrstevnice pomalu začaly končit, tak to tak nějak vyplývalo. Horší bylo si to vyslovit nahlas.

Zvažovala jste už někdy před tím, než jste kariéru definitivně skončila, že jí ukončíte?

Pokud ano – Kvůli čemu? Co Vás přimělo to neudělat?

To vůbec. Krize sice byly, nedařilo se mi delší dobu, ale vždycky se to zlomilo. Na to jsem to měla moc ráda.

Měla jste plán na ukončení kariéry? Jak vypadal?

Asi ani nic konkrétního. Já měla obrovskou výhodu díky manželovi, protože jsem věděla, že si můžu dát půlroku pauzu na rozkoukání, a taky že jsem už ke konci začala dělat lehce trenéra crossfitu a když jsem skončila, tak jsem se tomu začala věnovat více a více, až se to dostalo do fáze, kdy to byla normální práce. Ale to mě taky úplně nenaplnovalo, protože jsem potřebovala dělat na sebe, aby mi to nikdo neorganizoval. Takže jsem začala podnikat na sebe.

Myslíte si, že jste Vaší kariéru ukončila ve správný čas?

Jako určitě jsem mohla ještě tak dva roky hrát, mít pěknou smlouvu a tak. Ale ve finále ano, ukončila jsem to v čase, kdy jsem to tak cítila. Teď bych si klidně šla zahrát, ale jen zápas, ty tréninky okolo už ne.

Dokážete říct, co pro Vás bylo v období odcházení ze sportovní sféry do „běžného“ života nejdůležitější, co/kdo Vám nejvíce pomohl/o?

Určitě již zmiňovaný manžel. Všechno to se mnou prožíval, viděl, jak už se mi pak nechtělo, fakt byl velikou podporou. Ale i rodina celkově, i když ti mi zprvu říkali „ještě jsi mohla hrát, komu my teď budeme jezdit fandit“, ale jinak mě taky podrželi

Slyšela jste o nějakých organizacích nebo programech/projektech, které sportovcům s integrací pomáhají?

Ale jo, slyšela, ale vždycky to byly takový planý řeči, že někdo něco udělá, ale finále ukažte mi nějakou hráčku, které se té pomoci reálně dostalo. Nikdy jsem nic konkrétního fungovat naživo nejen teoreticky neviděla.

POST-SPORTOVNÍ ŽIVOT

Čemu se nyní v rámci pracovního života věnujete?

Jsem crossfitový trenér a mám e-shop.

Zůstala jste nějakým způsobem u basketbalu?

Ne, vůbec. Někteří lidé mi to pak už tak znechutili, že jsem chtěla změnit sport.

Myslíte si, že muži se po konci sportovní kariéry integrují do běžného života lépe než ženy? Proč?

Určitě jo, vidím to doma, mám profisportovce a ten si může zvesela sportovat. Jenomže od ženské se očekává, že bude rodit, bude na mateřské, takže konec s basketem, dítě, tři roky fuč, další dítě, najednou ti je 40 a napracovala jsi kromě toho basketu nic. Nikde tě nechtějí, nic neumíš, zkušenosti nemáš. Oproti tomu chlapi nejenže mají lepší podmínky, smlouvy, platy, díky čemuž si můžou lépe našetřit a udělat si ten život po basketu příjemnější. Takže si myslím, že právě ty pomocné programy pro ty ženy jsou ještě potřebnější.

Domníváte se, že sportovci, kteří ve svém sportu vynikají, se poté spíše uplatní, než sportovci s průměrnými výsledky? Proč?

Upřímně si myslím, že trochu jo, že to vliv má. Podle mě tam hraje roli nějaké to sebevědomí do života. Sport tě utváří, táhneš ten tým, věříš si, jsi odolnější, což se pak může promítnout i života po odchodu.

Co byste vzkázala čerstvým případně budoucím profesionálním basketbalistkám v kontextu s post-sportovní budoucností?

Starejte se o sebe, o svoje zdraví, protože to je jen na vás, žádný trenér nebo manažer vás nemůže nutit dva měsíce po plastice křížového vazů hrát. Vystudujte vysokou, protože to jde a

zbytek jsou výmluvy, a celkově se rozvíjejte, učte se jazyky. A rozhodně jděte aspoň na sezónu, dvě do ciziny.